

วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล
แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ธนวัฒน์ บุตรทองทิม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรี)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

วงพิณพาทย์ครุฑนลธิ์ ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

.....

นายธนวัฒน์ บุตรทองทิม

ผู้วิจัย

.....

รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์,

กศ.บ., กศ.ม., ศศ.ม.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนรรฆ จรรย์ยานนท์,

ค.บ., M.M.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....

อาจารย์สนอง คลังพระศรี,

ศศ.บ., ศศ.ม.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

อาจารย์วิเชียร สิทธิประภาพร,

ศศ.บ., ศศ.ม., ประ.ค.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิกส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

Lect. Christopher Schaub,

B.S., M.M., D.M.

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานดนตรี

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

วงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรี)

วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2553

.....
อาจารย์วิเชียร สัทธิประภาพร,
ศศ.บ., ศศ.ม., ประ.ด.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
นายธนวัฒน์ บุตรทองทิม
ผู้วิจัย

.....
รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกธวัช,
กศ.บ., กศ.ม., ศศ.ม.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
รองศาสตราจารย์เฉลิมศักดิ์ พิฎลศรี,
ค.บ., M.Mus., Ph.D.
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
อาจารย์สนอง คลังพระศรี,
ศศ.บ., ศศ.ม.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนรรฆ จรรย์ยานนท์,
ค.บ., M.M.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,
พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิกส์
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....
รองศาสตราจารย์สุกฤษี เจริญสุข,
กศ.บ., M.M.E., D.A.
คณบดี
วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ฉบับนี้ ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นเพราะความกรุณาของ คณาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนรรฆ จรรย์ยานนท์ อาจารย์สนอง คลังพระศรี อาจารย์ ดร.วิเชียร สิทธิประภาพร ซึ่งทุกท่านได้ให้ความกรุณาตรวจทาน แก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี ครูผู้ให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงประสบการณ์ความรู้และโอกาสต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนทางด้านดนตรีตั้งแต่ในระดับปริญญาตรีจนมาถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณอาจารย์วุฒิไกร ไชยกาล อาจารย์รัฐจิรธร อาจมกล ครูผู้วางรากฐานความรู้ทางด้านดนตรีไทยให้แก่ผู้วิจัยในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกิจ จารุจรม อาจารย์จตุพร สีม่วง และอาจารย์จัญญ์ กาญจนประดิษฐ์ คณาจารย์จากสาขาดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้คอยสั่งสอนและให้ความรู้แก่ผู้วิจัยมาจนถึงปัจจุบัน ขอขอบพระคุณอาจารย์อานันท์ นาคคง ครูผู้เปิดทรรศนะแนวความคิดและความรู้ทางดนตรีในมุมมองใหม่ๆ แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ ครูคุณสี และครอบครัวไชยะมงคล จากเมืองจำปาสัก ที่ให้ความช่วยเหลือและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยตลอดมา ขอบใจเอื้อยทองบาง หงสมบัด เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลพื้นเมืองลาว ผู้ให้คำปรึกษาต่างๆ ด้านดนตรีและวัฒนธรรมของลาว ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลทุกๆ ท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณพี่บาติ หวาน โอ้ เพื่อนดนตรีวิทยารุ่นที่ 13 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้ช่วยเหลือและร่วมเดินทางผ่านอุปสรรคต่างๆ มาด้วยกัน รวมถึงพี่โจ้ พี่เป็ด พี่เน้อ พี่ด้อย พี่เขว น้องออย น้องจกกรก ที่คอยให้ความช่วยเหลือและมีน้ำใจให้กันโดยตลอด

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อธันยวีร์ - คุณแม่มะลิวัลย์ บุตรทองทิม ผู้ให้กำเนิดและสนับสนุนด้านการศึกษาของผู้วิจัยมาโดยตลอด

ธนวัฒน์ บุตรทองทิม

วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
THE PHINPHAT TRADDITIONAL MUSIC ENSEMBLE, DIRECTED BY KUNSEE CHIYAMONGKOL,
FROM THE CHAMPASAK PROVINCE OF THE LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC.

ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์ 5036440 MSMS/M

ศศ.ม. (ดนตรี)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อนรรฆ จรรย์ยานนท์, M.M., วิเชียร สิทธิประภาพร, ป.ร.ด.,
เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, Ph.D., ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์, กศ.ม., ศศ.ม., สอนอง คลังพระศรี, ศศ.ม.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล ซึ่งอดีตเป็นวงดนตรีในราชสำนักจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีพัฒนาการเชื่อมโยงระหว่างราชสำนักจำปาสักกับประเทศเพื่อนบ้าน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล ในด้านการดำรงอยู่ การสืบทอด ประวัติ รวมถึงบริบทต่างๆ และเพื่อศึกษาลักษณะทางดนตรีวงพิณพาทย์ครูคุณสี ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า

ในภาวะการณ์ทางสังคมของลาวทั้งในอดีตและปัจจุบันนั้น การที่วงดนตรีลาวเดิมจะสามารถดำรงอยู่ได้ จำเป็นจะต้องมีระบบการสืบทอดที่มีขั้นตอนวิธีการดำรงอยู่ของตน หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 วงดนตรีลาวเดิมซึ่งถือเป็นศิลปะที่บ่งบอกถึงการรับใช้ระบอบกษัตริย์ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามโครงสร้างการปกครองเพื่อความอยู่รอดจากที่ต้องบรรเลงตามกรอบประเพณีของราชสำนัก ก็จะต้องเปลี่ยนมาทำหน้าที่รับใช้รัฐบาลและประชาชนในทางอุดมการณ์ต่างๆ ซึ่งวงดนตรีลาวเดิมที่สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน โดยผ่านเหตุการณ์ต่างๆมากมายในสังคมลาวในบริเวณพื้นที่จำปาสักคือ “วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล” วงที่มีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อการดำรงอยู่ และกลายเป็นรูปแบบทางดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : พิณพาทย์จำปาสัก / ดนตรีลาวเดิม

THE PHINPHAT TRADITIONAL MUSIC ENSEMBLE, DIRECTED BY KUNSEE CHIAMONGKOL, FROM THE CHAMPASAK PROVINCE OF THE LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC.

THANAWAT BOOTTHONGTIM 5036440 MSMS/M

M.A. (MUSIC)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: ANAK CHARANYANON, M.M.,
WICHIAN SITTIPRAPAPORN, Ph.D., CHALERMSAK PIKUSRI, Ph.D.,
NARONGCHAI PIDODRAJT, M.Ed., M.A., SANONG KLANGPRASRI, M.A.

ABSTRACT

This research aims to study the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol of Champasak, in the Laos People's Democratic Republic, the band's past, and its growth within the Champasak court and neighboring countries. This researcher used qualitative research methodology. The study focused on Master Kunsee's biography, the transmission of knowledge and skills, the background and history of the band, and other related information regarding the Champasak Phinphat Ensemble. The results of the research were as follows:

In order for this Laotian band to survive, it is crucial that the transmission of knowledge be systematized. After the change of government in 2518 B.C., Laos's classical music ensembles, which represented one form of art influenced by the monarchy, needed to modify its form to reflect the governmental structure to continue to exist. That is, the musical patterns, which formerly followed the norms of the court, was altered to follow the lay people's ideology and governmental influences. To conclude, the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol of Champasak is a band that has survived to the present day combining western musical instruments with original music and going through several transformations in order to retain its existence and its uniqueness.

KEY WORDS: PHINPHAT CHAMPASAK / LAO CLASSICAL MUSIC

154 Pages

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตในการศึกษา	6
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น	6
1.6 นิยามศัพท์	6
1.7 กรอบแนวคิดในงานวิจัย	8
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	9
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	9
2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยาคนตรี	9
2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม	11
2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา	12
2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีประวัติศาสตร์บอกเล่า	13
2.1.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์คนตรี	14
2.2 สารัตถะที่เกี่ยวข้อง	15
2.2.1 ประวัติศาสตร์โดยสังเขป	16
2.2.2 แขวงจำปาสัก	34
2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
2.3.1 ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมต่างๆ	41
2.3.2 ข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยา มานุษยวิทยาคนตรีและงานวิจัยต่าง ๆ	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	45
3.1 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม	45
3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	45
3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูล	46
3.4 ขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล	46
3.4.1 ขั้นตอนเตรียมข้อมูลในการศึกษา	46
3.4.2 การลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลวิจัย	47
3.4.3 การรวบรวมและจัดทำข้อมูลวิจัย	48
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	48
3.6 การนำเสนอผลการวิจัย	49
บทที่ 4 สภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครุฑนล ไซยะมงคล	51
4.1 ภูมิหลังดนตรีราชสำนักในอาณาจักรล้านช้าง	51
4.2 วงพิณพาทย์ราชสำนักจำปาสักก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2518	53
4.3 ประวัติวงพิณพาทย์ครุฑนล ไซยะมงคล	58
4.3.1 ประวัติครุฑนล ไซยะมงคล	58
4.3.2 ประวัติวงพิณพาทย์ครุฑนล ไซยะมงคล	61
4.4 การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงพิณพาทย์ครุฑนล ไซยะมงคล	64
บทที่ 5 ดนตรีและบทเพลงของวงพิณพาทย์ครุฑนล ไซยะมงคล	69
5.1 เครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ครุฑนล ไซยะมงคล	70
5.1.2 เครื่องตี	70
5.1.3 เครื่องเป่า	75
5.2 การเทียบเครื่องดนตรีและการรักษาเครื่องดนตรี	78
5.2.1 วิธีการเทียบฆ้องวง	78
5.2.2 การดูแลรักษาตะโพน	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.3 ประเภทของบทเพลงในวงพิณพาทย์จำปาสัก	81
5.3.1 เพลงเพื่อการเสพ	81
5.3.2 เพลงประกอบพิธีกรรม	81
5.3.3 เพลงประกอบการแสดง	84
5.4 รายชื่อเพลงและบทบาทหน้าที่การบรรเลงต่างๆ	85
5.5 รูปแบบของวงดนตรีและลักษณะในการบรรเลง	92
5.5.1 รูปแบบการจัดวงดนตรี	92
5.5.2 รูปแบบและลักษณะในการบรรเลงพิณพาทย์จำปาสัก	93
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
6.1 สรุปผลการวิจัย	96
6.2 อภิปรายผลการวิจัย	102
6.3 ข้อเสนอแนะ	104
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	106
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	116
บรรณานุกรม	126
นุคคลานุกรม	129
ภาคผนวก	130
ภาคผนวก ก สมุดบันทึกครูคุณตี ไชยะมงคล เล่ม 1	131
ภาคผนวก ข สมุดบันทึกครูคุณตี ไชยะมงคล เล่ม 2	139
ภาคผนวก ค. ตัวอย่างบทเพลงวงพิณพาทย์ครูคุณตี ไชยะมงคล	150
ประวัติผู้วิจัย	154

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาวัฒนธรรมทางดนตรีในแต่ละชาติพันธุ์ ปัจจุบันขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ยังมีข้อมูลด้านดนตรีอีกมากมายที่ต้องศึกษาค้นคว้า ซึ่งในการศึกษาดนตรีทุกๆ วัฒนธรรม ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติดนตรีนั้นให้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของศิลปะที่มีความแตกต่างกันในด้านรายละเอียดอย่างมาก และในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ประกอบด้วยชาติพันธุ์ต่างๆมากมาย ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกันในด้านดนตรีเช่นกัน แต่สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาความเป็นมาของดนตรีชนชาติต่าง ๆ นั้น นอกจากจะศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีแล้ว จำเป็นต้องศึกษาในละเอียดของดนตรีให้ชัดเจน เช่น เครื่องดนตรี ทำนอง จังหวะ คติความเชื่อ และยังรวมถึงระบบการเรียนรู้ต่างๆ อีกด้วย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (The Lao People's Democratic Republic) ในอดีตเป็นอาณาจักรเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน โดยหลักฐานในการค้นคว้าข้อมูลส่วนใหญ่เป็นหลักฐานที่ได้มาจาก พงศาวดาร ศิลปจารึก โบราณสถานและตำนาน ที่ได้จากการเล่าสืบต่อกันมาจนถึงในปัจจุบัน จากการที่ลาวเป็นประเทศที่ถูกห้อมล้อมไว้ด้วยประเทศเพื่อนบ้านตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ประมาณ 80% ของพื้นที่ทั้งประเทศ เป็นภูเขาและพื้นที่ราบสูงซึ่งส่วนใหญ่อยู่ทางตอนเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ส่วนพื้นที่ราบจะมีอยู่ทางลุ่มน้ำโขงและลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขง ซึ่งทอดยาวตั้งแต่เหนือจรดใต้ มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500 - 700 เมตร และไม่มีพื้นที่แผ่นดินส่วนใดติดกับทะเล (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2551) โดยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านดังนี้

ทิศเหนือต่อกับจีน	ประมาณ 505 กิโลเมตร
ทิศใต้ติดกับกัมพูชา	ประมาณ 435 กิโลเมตร
ทิศตะวันออกติดกับเวียดนาม	ประมาณ 2069 กิโลเมตร
ทิศตะวันตกติดกับไทย	ประมาณ 1835 กิโลเมตร
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับพม่า	ประมาณ 236 กิโลเมตร

จากลักษณะภูมิประเทศที่เชื่อมโยงประเทศต่างๆ ได้อย่างสะดวก จึงปรากฏพบลักษณะการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันหลายแขนง ซึ่งหลังจากสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2233 และไม่มีโอรสเป็นผู้ที่จะสืบต่อราชบัลลังก์ (ทองสืบ สุกะมาร์ค, 2528) ความผูกพันและสมดุลทางอำนาจต่างๆ ที่มีพระองค์เป็นศูนย์กลางก็ได้เสื่อมถอยลงไปด้วย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2241 อาณาจักรลาวได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 อาณาจักร ประกอบไปด้วยเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และจำปาสัก เหตุเกิดจากการแย่งชิงอำนาจภายใน ซึ่งแต่ละอาณาจักรจะมีกษัตริย์ปกครองตนเองเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน โครงสร้างต่างๆ รวมทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม จึงมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละพื้นที่ด้วย

แขวงจำปาสัก เป็นแขวงที่มีความสำคัญของลาวทางตอนใต้ มีเส้นทางการคมนาคมที่ติดกับประเทศไทย และยังสามารถเดินทางไปยังกัมพูชาและเวียดนามได้อย่างสะดวก ซึ่งประเทศดังกล่าวล้วนมีความเข้มแข็งทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกับกัมพูชา ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ทำให้พื้นที่ในบริเวณจำปาสักและเมืองอื่นๆ ได้รับวัฒนธรรมด้านต่างๆ จากเขมร และเกิดการผสมผสานความรู้ใหม่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น จนกระทั่งเกิดวัฒนธรรมใหม่เป็นของตนเอง ซึ่งในการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมในส่วนของดนตรีนั้นปรากฏพบใน 2 กลุ่มชน คือ กลุ่มคนตรีชาวบ้าน และกลุ่มคนตรีราชสำนัก โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านที่มีต่อกันนั้น มีลักษณะที่กลมกลืนค่อยเป็นค่อยไป และพัฒนาจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตพื้นฐานของผู้คนในพื้นที่ ขณะที่ความสัมพันธ์ที่เกิดจากราชสำนักต่อราชสำนัก จะมีเรื่องของการเมืองการปกครองและอำนาจทางด้านต่างๆ เข้ามามีส่วนสำคัญในการเกื้อหนุนเพื่อพัฒนาและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมอยู่เสมอ

จากการนำพระพุทธรูปและศิลปวัฒนธรรมต่างๆ จากเขมรเผยแพร่ไปสู่ราชสำนักลาวในสมัยเจ้าฟ้าจุ้มมหาราช (ทองสืบ สุกะมาร์ค, 2528) ถือเป็นการวางรากฐานทางดนตรีในราชสำนักที่สำคัญ อย่างไรก็ตามศิลปะดนตรีที่เผยแพร่มาจากราชสำนักเขมรเข้ามาสู่ราชสำนักลาวนั้น ใช่ว่าจะดำรงรูปแบบดนตรีเขมรดั้งเดิมโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลง แต่หากการเปลี่ยนแปลงในดนตรีราชสำนักที่รากฐานเดิมมาจากเขมรนั้น มีการพัฒนาและหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีของชาวลาวที่มีมาก่อนแล้ว จึงปรากฏการนำเอาเครื่องดนตรี ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบดนตรีเขมรดั้งเดิม มาร่วมบรรเลงด้วย เช่น การนำแคนมาบรรเลงร่วม เป็นต้น โดยการบรรเลงชนิดนี้ภายหลังได้พัฒนาจนเป็นรูปแบบในการบรรเลงดนตรีลาวเดิม

ดนตรีลาวในรูปแบบของราชสำนักที่นักวิชาการดนตรีของลาวเรียกว่า “ดนตรีลาวเดิม” เป็นวงดนตรีที่นิยมบรรเลงประกอบการแสดงหรือพิธีกรรมต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

วงมโหรีและวงพิณพาทย์ ซึ่งวงดังกล่าวเป็นวงที่ได้รับการพัฒนารูปแบบอยู่ในราชสำนักเวียงจันทน์ หลวงพระบางและจำปาสัก โดยเฉพาะวงพิณพาทย์ในราชสำนักจำปาสัก ซึ่งมีที่โครงสร้างแตกต่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีการผสมผสานทางด้านเครื่องดนตรีและบทเพลงอย่างเด่นชัด มีการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบระบบราชสำนักหรือวังของเจ้านายชั้นสูง มีการจัดประชันวงต่างๆ คล้ายกับวงดนตรีของไทย บุคคลผู้ที่ให้ความสำคัญในการวางรากฐานและพัฒนาดนตรีลาวเดิม ในราชสำนักจำปาสัก จนเป็นรูปแบบของวงดนตรีในปัจจุบัน คือ เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก ณ จำปาสักดิ์) เจ้าผู้ครองนครลำดับที่ 11 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่จำปาสักยังคงเป็นเมืองประเทศราชที่มีความสำคัญและผูกพันใกล้ชิดกับราชสำนักของไทยอย่างมาก ทางราชสำนักไทยจึงได้มอบเครื่องดนตรีพิณพาทย์ 1 ชุดประกอบไปด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม พ้องวงใหญ่ พ้องวงเล็ก ตะโพน ปี่ และกลองทัด (เครื่องดนตรีบางส่วนยังใช้บรรเลงมาจนถึงปัจจุบัน) พร้อมทั้งนักดนตรีอีก 4 คน มาสอนและแลกเปลี่ยนความรู้ทางดนตรีกับนักดนตรีในราชสำนักจำปาสัก (อุณสิ ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์) จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาดนตรีลาวที่มีอยู่เดิม กับรูปแบบวงดนตรีและบทเพลงที่แตกต่างกันออกไป

เมื่อปี พ.ศ. 2440 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้น เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก ณ จำปาสักดิ์) ได้พาบุตรชายทั้ง 3 คือ เจ้าหุ่ย เจ้าเบ้ง และเจ้าอูย เดินทางมายังกรุงเทพมหานคร เจ้าหุ่ย พระโอรสองค์โต ได้รับพระราชทานพระยศจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเป็นเจ้าราชคนัย (หุ่ย ณ จำปาสักดิ์) ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเจ้านครกลับมาช่วยราชการบิดาที่นครจำปาสัก ส่วนเจ้าเบ้งและเจ้าอูยได้รับการศึกษาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าศักดิ์ประสิทธิ์ (เบ้ง) และเจ้าศักดิ์ประเสริฐ (อูย) โดยทั้ง 2 ได้รับราชการอยู่ที่กรุงเทพมหานคร หลังจากทีลาวได้ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2446 ฝรั่งเศสก็ไม่ได้แต่งตั้งเจ้าราชคนัยเป็นเจ้าผู้ครองนครจำปาสักตามแบบรัฐบาลไทย แต่หากแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการเมืองจำปาสัก (มหาสิลา วีระวงส์, 2535) ซึ่งดนตรีราชสำนักจำปาสักในสมัยนี้ยังคงรูปแบบเดิมแต่หากมีเครื่องของทหารตามแบบอย่างตะวันตกเพิ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น

เมื่อถึงสมัยของเจ้าบุญอุ้ม บุตรคนโตของเจ้าราชคนัย (หุ่ย ณ จำปาสักดิ์) เจ้าผู้ครองนครจำปาสัก จบการศึกษามาจากสำนักการศึกษาอินโดจีนของฝรั่งเศส ณ เมืองฮานอย เจ้าบุญอุ้มเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ประเทศลาว คือได้เป็นนายกรัฐมนตรีลาวถึง 2 สมัย ระหว่าง พ.ศ. 2491 - 2493 และ พ.ศ. 2503 - 2505 พอถึงช่วงปี พ.ศ. 2513 การเมืองภายในของลาวแตกแยกเป็นหลายกลุ่ม จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2518 เจ้าบุญอุ้มในขณะนั้นกำลังสร้างวังขึ้นใหม่ที่เมืองปากเซ แต่หากยังไม่แล้วเสร็จก็ต้องอพยพไปอยู่ฝรั่งเศสและไม่กลับมาอีกทั้งวังที่กำลังก่อสร้างไว้ ในภายหลังรัฐบาลลาวว่าจ้างให้บริษัทเอกชนจากประเทศไทยต่อ

เดิมจนเสร็จสมบูรณ์และเปิดกิจการให้เป็นโรงแรมในเวลาต่อมา ซึ่งดนตรีลาวเดิมในสมัยเจ้าบุญอุ้ม โดยเฉพาะวงพิณพาทย์ มีการพัฒนาขึ้นในสมัยนี้พอสมควร มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านดนตรีลาวกับราชสำนักเขมร ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ มีการจ้างนักดนตรีชาวเขมรเข้ามาในราชสำนักจำปาสักอีก 6 คน เพื่อเป็นการสอนและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน (ไลกันทะวิไล 2551, สัมภาษณ์)

จากการวางรากฐานทางดนตรีและพัฒนาร่วมกันในอดีตระหว่างราชสำนักจำปาสักกับประเทศเพื่อนบ้าน เกิดโครงสร้างทางดนตรีแบบใหม่ทั้งรูปแบบของวงและรูปแบบของบทเพลง โดยวงที่ได้รับความนิยม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน และเป็นวงดนตรีที่มีความสำคัญในพิธีกรรมต่างๆของชาวจำปาสักคือ “วงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล” วงดนตรีจากบ้านโพไซ แขวงจำปาสัก ซึ่งเป็นวงที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน ผ่านโครงสร้างการเรียนรู้จากครูราชสำนักไทย ราชสำนักเขมร และราชสำนักหลวงพระบางโดยตรงตลอด มีการรับงานในการแสดงทั้งใน งานบุญ งานศพ งานแต่งงาน การต้อนรับแขกต่างเมือง งานพิธีกรรมและงานเทศกาลต่างๆ เป็นต้น จากการศึกษาข้อมูลโดยผู้วิจัย รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลต่างๆ ในเบื้องต้นพบว่า ปัจจุบันพิณพาทย์จำปาสักเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันมีเหตุปัจจัยสำคัญ 5 ประการคือ

1) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านกระบวนการจัดการทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีผลต่อการสูญหายและคลาดเคลื่อนทั้งในตัวของบุคคลข้อมูลหรือหลักฐานข้อมูลต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลทางด้านดนตรีพิณพาทย์บริเวณจำปาสักที่มีอยู่จำนวนมาก (ทองบาง หงสมบัด 2551, สัมภาษณ์)

2) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งวงหรือว่าจ้างงาน หรือถ้าหากเป็นงานที่ว่าจ้างโดยรัฐบาลก็อาจจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ หรือมีเพียงอาหารและรถรับส่งนักดนตรีเท่านั้น (คุณสี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์) ซึ่งไม่คุ้มค่าตอบแทนและการลงทุน หากมีผู้จะจัดตั้งวงดนตรีในเชิงธุรกิจก็ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดซื้อและต้องขออนุญาตจากทางราชการก่อน

3) เกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป ทั้งด้านรสนิยมในการฟังเพลงและด้านการปลูกฝังความรู้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งวงพิณพาทย์ในทัศนคติของคนลาวในปัจจุบันถือเป็นดนตรีที่จะบรรเลงเฉพาะในพิธีกรรมที่สำคัญ หรือเฉพาะงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐบาลเท่านั้น

4) นักดนตรีมีอาชีพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการรับงานแสดงเหมือนในอดีต ซึ่งปัจจุบันอาชีพส่วนใหญ่ของชาวเมืองจำปาสักนอกจากการทำเกษตรกรรมแล้ว ยังมีอาชีพเสริมคือการรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างขับรถหรือเรือรับส่ง รับจ้างขนของ เป็นต้น

5) ความเชื่อของนักดนตรีอาวุโสที่มีความวิตกในเรื่องพิธีกรรมการไหว้ครู เกิดจากกรณีการเสียชีวิตของครูผู้เป็นประธานในพิธีที่เสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงเป็นเหตุที่ทำให้ครูดนตรีในปัจจุบันจึงไม่กล้าที่จะจัดทำพิธีไหว้ครูอีก (คุณสี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล ซึ่งถือเป็นวงพิณพาทย์ที่มีระบบการเรียนรู้ในรูปแบบของการสืบทอดดนตรีในสมัยอดีต คือ นิยมใช้การท่องจำ โดยไม่มีระบบของการใช้ตัวโน้ตในฉบับบันทึกทำนองเพลงต่าง ๆ และจะเป็นการถ่ายทอดในลักษณะที่ครูผู้ทำการถ่ายทอดความรู้ให้แบบตัวต่อตัว ซึ่งวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีลักษณะนี้ทำให้เกิดความสำคัญในเรื่องความกตัญญู การตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและการอดทนในการฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะในการบรรเลงที่เชี่ยวชาญ รวมไปถึงเป็นกระบวนการที่มีการถ่ายทอดเรื่องคติความเชื่อ วิถีชีวิต การปฏิบัติตัวให้เหมาะสมในฐานะนักดนตรีและความเป็นศิษย์ที่ดี รูปแบบการถ่ายทอดลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในบ้านของครูดนตรีที่ผู้เรียนต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ในบ้านหรือวงดนตรีนั้นๆ แต่ด้วยเหตุปัจจัย 5 ประการดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบไปยังอาชีพ วิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของนักดนตรีในวงพิณพาทย์ครูคุณสีเป็นอย่างมาก ทำให้ระบบการสืบทอด การเรียนรู้ด้านดนตรีของชาวจำปาสักเริ่มลดจำนวนลง

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะทำการศึกษาเรื่อง “วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ในด้านของดนตรี ประวัติศาสตร์ การสืบทอด บทเพลง คติความเชื่อ และการดำรงอยู่ของวงพิณพาทย์ในจำปาสัก อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อไม่ให้สูญหาย เพื่อเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมดนตรีของชนชาติลาวและมรดกทางดนตรีของโลกสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล
2. เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประวัติ การสืบทอด การดำรงอยู่ และสภาพต่าง ๆ โดยทั่วไป ของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล
2. เพื่อทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของบทเพลงในพิธีกรรมต่าง ๆ ของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล

3. เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมพัฒนาพหุของชาวจำปาสัก ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ในพื้นที่แขวงจำปาสัก แก่ผู้สนใจต่อไป

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะวงพัฒนาพหุของครุฑนลธิ์ ไชยะมงคล ซึ่งเป็นวงที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบในสมัยราชสำนักจำปาสักเดิม และมีการพัฒนารูปแบบของวงที่เป็นเอกลักษณ์อย่างโดดเด่น โดยจะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ สภาพทั่วไป การสืบทอด การดำรงอยู่ และลักษณะทางดนตรีต่างๆ เช่น บทเพลง พิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ในระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2551 - ธันวาคม พ.ศ. 2552

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยจะศึกษาอัตลักษณ์และบริบทต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้

1. ในการนำเสนอข้อมูลทางดนตรีที่ศึกษา ผู้วิจัยจะรักษาการสะกดคำตามที่เจ้าของภาษาออกเสียง
2. ในการนำเสนอโน้ตเพลงที่ประกอบเนื้อหาบางส่วน ผู้วิจัยจะใช้เฉพาะทำนองหลักของวงพัฒนาพหุ โดยใช้ระบบโน้ตดนตรีไทยแปลห้องในการนำเสนอ

1.6 นิยามศัพท์

จำปาสัก หมายถึง แขวงหรือเมืองทางตอนใต้ของลาว มีลักษณะในการสะกดคำตามหนังสือหรือเอกสารต่างๆที่ใช้เขียนแตกต่างกันไป เช่น จำปาศักดิ์ จัมปาศักดิ์ จำปาสัก แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ขอใช้การสะกดว่า “จำปาสัก” เท่านั้น

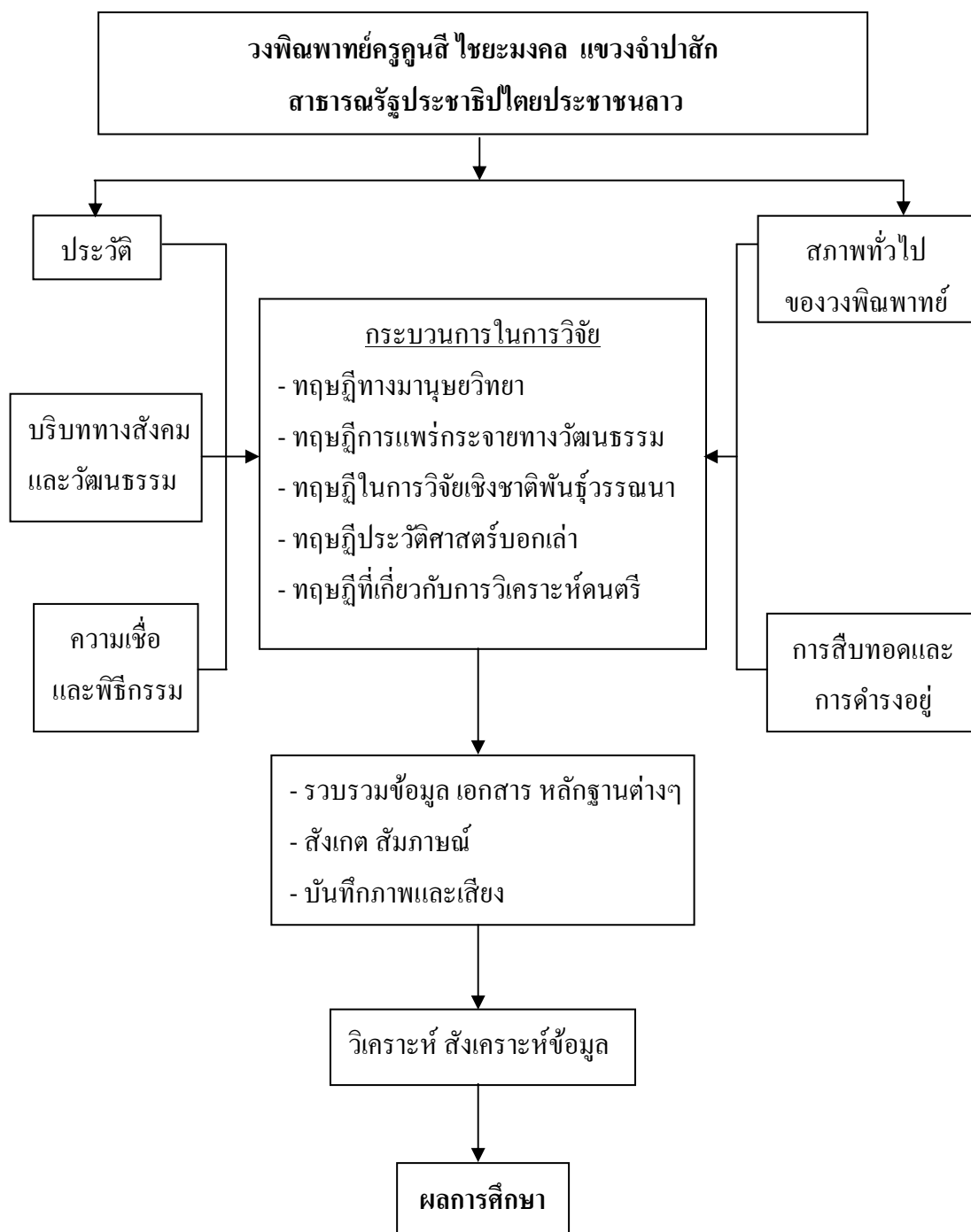
ณ จำปาศักดิ์ เป็นนามสกุลที่สืบเชื้อสายจากเจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์ ราชวงศ์ล้านช้างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลนี้ให้แก่เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก ณ จำปาศักดิ์) โดยเขียนตามทะเบียนนามสกุลพระราชทานว่า ณ จัมปาศักดิ์ แต่ส่วนใหญ่นิยมเขียนว่า ณ จำปาสัก

ต่อเพลง หมายถึง วิธีการเรียนดนตรีโดยระบบ “มุขปาฐะ” คือ การบอกเล่าในลักษณะของทำนองเพลง โดยไม่ผ่านการเรียนรู้ในระบบของโน้ตดนตรี

วงดนตรีลาวเดิม หมายถึง ดนตรีในรูปแบบราชสำนักในอดีต นิยมถูกใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของราชสำนักลาว มีลักษณะแตกต่างจากวงดนตรีประเภทอื่นๆ คือ มีรูปแบบ ระเบียบแบบแผนในการบรรเลงที่ชัดเจน ทั้งในด้านของเครื่องดนตรีและบทเพลง

วงพิณพาทย์จำปาสัก หมายถึง วงดนตรีราชสำนักจำปาสัก ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า ใช้บรรเลงประกอบในพิธีกรรมหรืองานต่าง ๆ

1.7 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “วงพิณพาทย์ครุณสี ไซยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการทบทวนวรรณกรรม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการกำหนดกรอบแนวความคิด เพื่อที่จะนำไปสู่ขั้นตอนกระบวนการวิจัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2 สารัตถะที่เกี่ยวข้อง

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยา

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

2.2.3 แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา

2.2.4 แนวคิดและทฤษฎีประวัติศาสตร์บอกเล่า

2.2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ดนตรี

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยาดนตรี

นิสา ชูโต (2540) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของการวิจัยเชิงคุณภาพว่าโดยทั่วไปมีลักษณะอยู่ 4 ประการ คือ

1. มีหลักฐานยืนยัน (Evidence) ซึ่งสามารถยอมรับได้ โดยอาจเป็นหลักฐานเชิงทฤษฎีหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น คะแนนที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสังเกตหรือแบบสอบถาม ซึ่งสามารถทำการตรวจสอบได้

2. มีความตรง (Validity) ประกอบด้วยความตรงภายใน (Internal validity) คือความตรงของผลสรุปและการตีความหมาย ของข้อมูลจากกระบวนการที่ถูกต้อง และความตรงภายนอก

(External validity) เป็นความตรงจากการอ้างอิงผลการวิจัย ไปสู่ประชากรเป้าหมาย

3. มีความเชื่อถือได้ (Reliability) หมายถึง การวิจัยนั้นต้องสามารถตรวจสอบซ้ำได้ (Replicable) โดยนักวิจัยคนอื่นๆ ในทุกขั้นตอน ภายใต้สภาพการเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน ผลการวิจัยที่ได้ควรให้ผลตรงกัน หรือได้ผลใกล้เคียงกัน

4. มีกระบวนการในการคิดที่เป็นระบบ (Systematic) โดยมีลำดับขั้นตอนของกิจกรรมสืบเนื่องเชื่อมโยงกัน เริ่มจากปัญหา การตรวจสอบข้อความรู้ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปผลที่ได้บนพื้นฐานของข้อมูล หรือข้อค้นพบจากการวิจัย

สุกรี เจริญสุข (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ครุวิทยศาสตร์ชาติพันธุ์ มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดอย่างแยกไม่ออกกับมานุษยวิทยา (Anthropology) ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของมนุษย์ และมนุษย์เองเป็นผู้ให้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ เมื่อไม่มีคุณค่าวัฒนธรรมนั้นก็จะจางหายไปจากสังคม ดังนั้นความมีคุณค่าที่เริ่มจากสิ่งใกล้ตัว การปรับตัวให้เข้ากับสังคม และการอยู่ร่วมกัน

การเรียนวิทยาศาสตร์ใดๆก็ตาม ที่รวมทั้งดนตรี และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเข้าไปด้วย เป็นการศึกษาดนตรีของชาติพันธุ์อื่น ปัจจุบันแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน

1. เป็นการศึกษาดนตรีใดๆก็ตาม ที่ไม่ใช่ดนตรีตะวันตก รวมทั้งดนตรียุโรปโบราณ และอื่นๆที่ยังคงเหลืออยู่

2. เป็นการศึกษาดนตรีทุกรูปแบบในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีของชนกลุ่มน้อย ดนตรีสมัยนิยม ดนตรีเพื่อการค้า ฯลฯ

ดวงใจ อมาตยกุล (2533) กล่าวโดยสรุปว่า แนวการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยา ต้องใช้หลักของดนตรีและหลักของมานุษยวิทยาสัมพันธ์กัน รวมเป็นมานุษยดนตรีวิทยา โดยต้องยอมรับว่าดนตรีกับการแสดงออกทางดนตรีของแต่ละวัฒนธรรมมีพื้นฐานแตกต่างกัน แต่ละชาติมีกระบวนการคิดและมีความสำคัญแตกต่างกันไป หมายความว่า ดนตรีของชาติใดก็ย่อมมีบทบาท และมีความหมายต่อชาตินั้น การศึกษาที่ดีคือ การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง เช่น การสัมภาษณ์ บันทึกเทป และการถ่ายรูป เป็นต้น ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจดีกว่าการได้ข้อมูลจากแหล่งที่มีผู้เก็บข้อมูลไว้แล้วหรือจากหนังสือ ดังนั้นหนังสือควรเป็นองค์ประกอบในการศึกษาเท่านั้น และดนตรีทุกชนิดสามารถทำทรานสคริปชันได้ แล้วนำมาวิเคราะห์ในบรรทัด 5 เส้น แบบตะวันตก สำหรับการวิเคราะห์ทำได้ 2 แบบ คือ ศึกษาโครงสร้างโดยสังเขปของดนตรีชนิดต่างๆกับศึกษาลงลึกในแต่ละวัฒนธรรม บางครั้งลงลึกจนสามารถรวมเป็นทฤษฎีดนตรีของชนชาตินั้นได้

สุเทพ สุนทรเกสซ์ (2540) ได้กล่าวโดยสรุปว่า ในการศึกษาความเข้าใจชีวิตเผ่าพันธุ์ในปัจจุบันที่มาของข้อมูลประวัติศาสตร์อาจได้มาจากแหล่งต่างๆ สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าหรือระหว่างที่นักมานุษยวิทยา ไม่อยู่ อาจจะต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งที่มาอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นเอกสารทั้งที่พิมพ์เผยแพร่และยังไม่ได้เผยแพร่ นอกจากนี้ยังมีจดหมายติดต่อ รายงานการบันทึกการเดินทาง บันทึกและชีวประวัติ เป็นต้น นอกจากเอกสารแล้ว แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ความทรงจำของผู้อาวุโสในท้องถิ่น ข้อมูลประเภทนี้จัดอยู่ในประเภทประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อมูลประเภทนี้จะมีอยู่มากและเชื่อถือได้ แต่มีข้อจำกัดทำให้การนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์ต้องทำด้วยความรอบคอบ โดยคำนึงถึงฐานะทางสังคม ประสบการณ์ และบุคลิกภาพของผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว โดยที่นักมานุษยวิทยาสามารถอธิบายพัฒนาการและลักษณะสำคัญขององค์การทางสังคมปัจจุบันในชุมชนที่ทำการศึกษาอยู่ได้

สุริยา สมทคุปดี และคนอื่นๆ (2535) กล่าวว่า นวัตกรรม คือ กลไกสร้างสรรค์ความคิดใหม่ เทคนิควิทยาการใหม่ หรือพฤติกรรมใหม่ที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางสังคม การเกิดนวัตกรรมขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์และขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับเปิดรับของแต่ละชุมชน ในการยอมรับหรือลอกเลียนผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม นอกจากเป็นการคิดค้นทางด้านวัตถุแล้ว นวัตกรรมยังหมายถึงการคิดค้น ที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม ค่านิยม รวมทั้งแนวคิดทางปฏิบัติใหม่ๆที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้ง ศิลปะ ดนตรี การแสดง เป็นต้น

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งเรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” (Historical Particularism) โดยนักมานุษยวิทยาในแนวความคิดนี้คือ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas, 1911) นักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันทำงานในตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้ โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือเลวกว่ากัน”

สุริยา สมุทคุปดี และคนอื่นๆ (2535) กล่าวว่า ในสังคมมนุษย์ย่อมมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลต่อบุคคล และระหว่างชุมชนต่อชุมชน อันเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง การที่สังคมมีการติดต่อกันย่อมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เป็นผลทำให้เกิดมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้วัฒนธรรมที่ได้มามีลักษณะเหมาะสมเข้ากันได้กับสังคมของตน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้เรียกว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หรืออีกแบบหนึ่งเรียกว่า การหยิบยืมทางวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2537) สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์ เป็นของคู่กันที่แยกออกจากกันไม่ได้ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมในสังคมจะมีความสัมพันธ์กัน เมื่อมีส่วนใดส่วนหนึ่งถูกกระทบย่อมจะมีผลทำให้วัฒนธรรมอื่นๆ ที่อยู่ ในสังคมได้รับผลกระทบด้วย ทั้งนี้ รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ประการสำคัญคือ สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีที่สิ้นสุด และสภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยๆ จึงทำให้วิถีการดำรงชีวิต ก็ต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพใหม่ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

ยศ สันตสมบัติ (2537) ได้กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมด้วยโมเดลสามประการ ได้แก่

1. การค้นพบและการคิดค้น (Discovery and invention) ไม่ว่าจะเป็นคิดค้นเครื่องมือ เครื่องใช้หรือเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ซึ่งถือว่าอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม
2. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) เช่นการหยิบยืมความคิด ความเชื่อหรือเทคโนโลยีการผลิตจากสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง
3. การครอบงำทางวัฒนธรรม (Acculturation) การพบปะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านของอำนาจทางเศรษฐกิจการเมือง และความเจริญทางด้านเทคโนโลยี

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์ (2546) การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) การวิจัยลักษณะนี้อาจมีคำที่เขียนต่างกัน เช่น ชาติพันธุ์วรรณาหรืองานเขียนทางชาติพันธุ์ คำว่า Ethno เป็นภาษากรีก หมายถึง คนอื่นหรือคนป่าเถื่อนที่ไม่ใช่ชาวกรีก การวิจัยในแนวทางนี้พัฒนามาจากแนวทางของนักมานุษยวิทยา (Anthropologist) ซึ่งสนใจศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชนและวิถีชีวิต กลุ่มสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยทำการศึกษาใกล้ชิดกับชุมชนนั้นและ

ทำการศึกษา อย่างละเอียด เป้าหมายของการศึกษาเพื่อตอบคำถามว่า “วัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้เป็นอย่างไร “ โดยมีฐานความคิด (Assumption) ว่า เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมเป็นกลุ่มนานเป็นระยะเวลาหนึ่ง จะเกิดวัฒนธรรมในการปฏิบัติและความเชื่อร่วมกัน ทำให้เกิดมาตรฐานการปฏิบัติของบุคคลในสังคมนั้น ในยุคแรก ๆ นักมานุษยวิทยาสนใจศึกษาชุมชนแบบบรรพกาล แต่ปัจจุบันได้นำวิธีการนี้ มาใช้ศึกษากับกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม แนวคิดของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา จะศึกษา พฤติกรรม การกระทำ การดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แล้วพรรณนาโดยละเอียดถึงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่มนั้นๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ได้แก่

ชาติพันธุ์วรรณาแนวคลาสสิก เป็นการศึกษากลุ่มคนพื้นเมืองอย่างกว้างๆ โดยมองคนพื้นเมืองอย่างเป็นกลุ่มที่มีขอบเขตแน่นอน มีชีวิตวัฒนธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก

ชาติพันธุ์วรรณาแนวสะท้อนย้อนดูตน (Reflexive ethnography) เป็นแนวการศึกษาที่ ย้อนดูตัวของผู้ศึกษาเอง เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ศึกษากับเรื่องที่ศึกษา ทำให้มองเห็นเบื้องหลัง ภูมิหลัง และความเป็นมาของผู้ศึกษาและเรื่องที่ศึกษาชัดเจนมากขึ้น

ชาติพันธุ์วรรณาแนวเล่าเรื่อง (Narrative ethnography) การศึกษาในแนวนี้อาศัยการ เล่านิยายที่มีบทเริ่มต้น ดำเนินเรื่อง และการจบเรื่อง

ชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม (Feminism ethnography) เป็นการศึกษาในแนว อุดมการณ์ของสตรีสตรี ความแตกต่างของสถานภาพทางเพศ และความเป็นธรรมของสตรีในทาง สังคม

ชาติพันธุ์วรรณาแนวบทสนทนา (Dialogical ethnography) เป็นการศึกษาที่เน้นการ นำเสนอในรูปของบทสนทนาหรือการแลกเปลี่ยนโต้ตอบ ระหว่างผู้เขียนกับบุคคลอื่น นำมา วิเคราะห์โดยตรง

ชาติพันธุ์วรรณาแนวความร่วมมือกับเจ้าของวัฒนธรรม (Collaborative ethnography) เป็นการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้เจ้าของวัฒนธรรมหรือ เจ้าของเรื่องราวมีส่วนในการศึกษา และ เรียบเรียงตรวจสอบผลการศึกษา เช่น การศึกษาประวัติชีวิตของบุคคล การศึกษาวัฒนธรรมของ ชุมชนขนาดเล็ก เป็นต้น

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีประวัติศาสตร์บอกเล่า

ยูทธ ศักดิ์เดชยนต์ (2526) กล่าวโดยสรุปว่า เป็นการเล่าเรื่องผ่านปากคำจากคนรุ่นหนึ่ง สู่อีกคนรุ่นหนึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของ Oral Tradition ประวัติศาสตร์บอกเล่าสามารถบันทึกปากคำหรือ

อธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยต่างๆ ประวัติศาสตร์บอกเล่าสำหรับนักประวัติศาสตร์บางคนถือว่าเป็นหลักฐานที่เอาแน่นอนไม่ได้ แต่นักประวัติศาสตร์บางกลุ่มเห็นว่ามีความหมายที่คงอยู่และมีการส่งผ่านความหมายนั้น แต่ละช่วงเวลาผู้คนสร้างความทรงจำขึ้นมาใหม่ๆ ตลอดเวลา ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในความทรงจำนั้นแต่เนื้อเรื่องหลักยังคงอยู่ นักมานุษยวิทยาที่เก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าหลีกเลี่ยงที่จะถามว่า เพราะคนส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะพูดในสิ่งที่คนสัมภาษณ์ต้องการให้พูด นักประวัติศาสตร์บอกเล่าพยายามที่จะบันทึกความทรงจำของผู้คนมากมาย แต่ละคนอาจจะจำผิดพลาดหรือบิดเบือนด้วยเหตุผลส่วนตัว เอกสารทางประวัติศาสตร์จึงถูกนำมาพิจารณาให้เป็นตัวช่วยมากกว่าที่จะเชื่อถือผู้ให้ข้อมูลเพียงคนเดียว ประวัติศาสตร์บอกเล่ามักใช้เป็นวิธีการศึกษาเมื่อทำการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง

2.1.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ดนตรี

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2530) ได้อธิบายว่า ดนตรี เป็นศิลปะของเสียงที่เกิดจากความพากเพียรของมนุษย์ในการสร้างเสียงให้อยู่ในระเบียบของจังหวะ ทำนอง ลีลาและคีตลักษณ์ ดนตรีไม่ว่าจะเป็นของชาติใด ล้วนมีพื้นฐานมาจากสิ่งเหล่านี้ทั้งสิ้น ความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละส่วนวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่การที่จะแตกต่างกันอย่างไรนั้นกรอบวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเป็นปัจจัยกำหนดให้ตรงตามรสนิยมของแต่ละวัฒนธรรม เป็นผลให้สามารถแบ่งดนตรีของชาติหนึ่งได้

มานพ วิสุทธิแพทย (2532) ได้กล่าวถึงวรรณคดีและประโยคเพลงไว้ว่า “วรรณคดี” จะได้ยินบ่อยในหมู่นักดนตรีไทย แต่ความหมายที่ต้องการสื่อต่างกันออกไป ส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงวรรณคดี จะหมายถึงการแบ่งทำนองเป็นส่วนๆ โดยยึดทำนองเพลงเป็นหลัก

ณัชชา โสคติยานุรักษ์ (2542) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์บทเพลงว่า การวิเคราะห์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำ ความเข้าใจบทเพลง การที่จะวิเคราะห์บทเพลงให้ถ่องแท้หรือละเอียดเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิเคราะห์ การวิเคราะห์ในแง่ทฤษฎี ควรหาข้อมูลเกี่ยวกับเพลงนั้นก่อน จึงวิเคราะห์ส่วนประกอบหลักของบทเพลง วิเคราะห์ประโยคเพลง วิเคราะห์สังคีตลักษณ์ หรือโครงสร้างของบทเพลงนั่นเอง

2.2 สารัตถะที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “วงพิณพาทย์กรุณสี ไซยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นการศึกษาที่เป็นสารัตถะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ดังนี้

2.2.1 ประวัติศาสตร์ลาวโดยสังเขป

2.2.1.1 การรวมแผ่นดินและและความอ่อนแอภายในชาติ

2.2.1.2 ความแตกแยกภายในชาติ

- 1) อาณาจักรเวียงจันทน์
- 2) อาณาจักรหลวงพระบาง
- 3) อาณาจักรจำปาสัก

2.2.1.3 การปกครองของอาณาจักรสยาม

- 1) อาณาจักรเวียงจันทน์
- 2) อาณาจักรหลวงพระบาง
- 3) อาณาจักรจำปาสัก

2.2.1.4 รายนามผู้ปกครองในตำแหน่งต่าง ๆ ของลาว

2.2.2 แขวงจำปาสัก

2.2.2.1 แขวงจำปาสักในปัจจุบัน

2.2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

2.2.2.3 ทรัพยากร

2.2.2.4 ประชากรและการปกครอง

2.2.2.5 วัฒนธรรมการกิน

2.2.2.6 วัฒนธรรมการแต่งกาย

2.2.2.7 แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

รายละเอียดข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาเบื้องต้น จะนำไปเชื่อมโยงสู่ผลการวิจัยในบทต่อไป โดยมีรายละเอียดแหล่งข้อมูลต่างๆ จากหนังสือ เอกสาร พงศาวดาร ซึ่งมีใจความสำคัญที่เป็นสารัตถะดังต่อไปนี้

2.2.1 ประวัติศาสตร์ลาวโดยสังเขป

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในครั้งอดีตนั้นเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในแถบเอเชียซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน หลักฐานในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นหลักฐานจากตำนาน พงศาวดาร ศิลาจารึก และนิทานเล่าจากปากต่อปากหรือที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยในปัจจุบันสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่สองฟากฝั่งของแม่น้ำโขง ในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สมศักดิ์ ศรีสิงห์, 2523) มีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านดังนี้ คือ

- ทางทิศเหนือติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
- ทางทิศใต้ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา
- ทางทิศตะวันออกติดกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
- ทางทิศตะวันตกติดกับประเทศไทย
- ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับประเทศพม่า

นักประวัติศาสตร์ลาวเชื่อว่า ชาวลาวเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณแม่น้ำฮวงโหกับแม่น้ำแยงซีเกียง แถบมณฑลเสฉวนในประเทศจีนปัจจุบัน ต่อมาได้ถูกจีนรุกรานจึงได้อพยพมาทางตอนใต้ของเสฉวนจนถึงยูนนาน ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหนองแสหรืออาณาจักรน่านเจ้าโดย ได้มีความเจริญรุ่งเรืองและดำรงเอกราชมากกว่าร้อยปี (ปัจจุบันมีการพิสูจน์ว่าอาณาจักรน่านเจ้าเป็นอาณาจักรของชนชาติดำหลี่ ไม่ใช่ของชนชาติไท - ลาว) จนถึงสมัยของขุนบรมราชาธิราชพระองค์ได้ทรงสถาปนาเมืองใหม่ที่นาน้อยอ้อยหนู โดยให้ชื่อว่า “เมืองแถน” หรือ “เมืองกาหลง” เชื่อว่าเป็นเมืองแถนหรือเดียนเบียนฟูในดินแดนสิบสองจุไทย ประเทศเวียดนามปัจจุบัน (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2543)

ในพงศาวดารล้านช้างกล่าวว่า ขุนบรมได้ทรงแผ่ขยายอาณาจักรออกไป โดยทรงส่งโอรส 7 องค์ไปปกครองเมืองต่างๆ ซึ่งเชื่อว่าอยู่ในภูมิภาคอินโดจีนปัจจุบันดังนี้

1. ขุนลอ ปกครองเมืองเซ้าหรือเมืองขวา (อ่านว่า เมืองซ้าวหรือเมืองขวา - ต่อมาเรียกว่า หลวงพระบาง)
2. ท้าวผาลัน ปกครองเมืองห่อเต (คำห่อ สิบสองปันนา)
3. ท้าวจุลง ปกครองเมืองโกดแท้แผนปม (ปัจจุบันคือเวียดนาม)
4. ท้าวคำผิง ปกครองเมืองเชียงใหม่
5. ท้าวอิน ปกครองเมืองลานเพียศรีอยุธยา (ละโว้)
6. ท้าวกรม ปกครองเมืองมอน (อินทปัตต์ หงสาวดี)

7. ท้าวเจือง ปกครองเมืองพวน (เมืองเชียงขวาง - เชื่อกันว่าคือท้าวเจืองที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง”)

ขุนลอผู้ทรงสร้างเมืองชวานี้เชื่อกันว่าทรงเป็นปฐมกษัตริย์ของชนชาวลาวทั้งปวง ในปี พ.ศ. 1300 โดยประมาณ พระองค์ได้ทรงตั้งให้เมืองชวาเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้าง พระราชนามราชธานีแห่งนี้ใหม่ว่า “เมืองเชียงทอง” พระองค์ได้ทรงขับไล่ชนชาติขอมซึ่งเป็นผู้มีอำนาจอยู่เดิมในบริเวณดังกล่าวจนสำเร็จ ทำให้อาณาจักรล้านช้างมีความมั่นคง เข้มแข็งมายาวนาน และมีกษัตริย์ปกครองต่อมาอีกหลายชั่วคน (มหาสิลา วีระวงส์, 2535)

2.2.1.1 การรวมแผ่นดินและความอ่อนแอภายในชาติ ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรล้านช้างก็ได้มีกษัตริย์องค์สำคัญซึ่งชาวลาวยกย่องพระองค์ในฐานะ “พระบิดาของชาติลาว” ได้แก่ พระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. 1896 - พ.ศ. 1916 พระนามเต็มคือ พระเจ้าฟ้างุ้มแหล่งหล้าธรณี) เนื่องจากพระองค์มีบทบาทในการรวบรวมแผ่นดินลาวให้เป็นปึกแผ่น ทั้งยังทรงวางรากฐานของพระพุทธศาสนาในลาวและทรงยกย่องให้เป็นศาสนาหลักของอาณาจักร

พระเจ้าฟ้างุ้มเป็นพระราชโอรสของท้าวผิฟ้า และเป็นพระราชนัดดาของพระยาสุวรรณคำผง โดยในรัชสมัยของพระยาคำผง ท้าวผิฟ้า ซึ่งเป็นพระบิดาของพระเจ้าฟ้างุ้มได้ถูกเนรเทศ จึงเสด็จหนีไปพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์เขมร ในเวลาต่อมาเมื่อสิ้นรัชสมัยของพระยาคำผง อันเป็นช่วงเวลาที่อาณาจักรเขมรเริ่มเสื่อมอำนาจ ในขณะที่เดียวกันที่อาณาจักรสุโขทัยเข้มแข็งขึ้น ฝ่ายเขมรจึงต้องการคานอำนาจของสุโขทัย จึงได้สนับสนุนให้พระยาฟ้างุ้มซึ่งเสด็จติดตามพระราชบิดาไปประทับที่อาณาจักรเขมรนั้น นำกำลังเข้าแย่งชิงอำนาจจากพระยาฟ้างุ้มซึ่งเสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระยาคำผง พระยาฟ้างุ้มสามารถเอาชนะพระยาฟ้างุ้มได้ จึงเสด็จขึ้นครองราชย์และสถาปนาอาณาจักรล้านช้างขึ้นอย่างเป็นทางการ

ในรัชสมัยของพระยาฟ้างุ้ม แม้พระองค์จะได้สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้กับอาณาจักรล้านช้าง แต่อิทธิพลของขุนนางฝ่ายเขมร ได้เข้ามามีบทบาทในอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมาก จนสร้างเกิดความขัดแย้งขึ้น จนในที่สุดพระองค์จึงถูกบรรดาขุนนางร่วมกันปลดออกจากพระราชสมบัติในปี พ.ศ. 1899 แล้วอัญเชิญพระยาอู่เือนพระราชโอรสขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา ส่วนพระยาฟ้างุ้มได้เสด็จมาประทับอยู่ ณ เมืองน่านกระทั่งสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 1916

ในรัชสมัยของพระยาอู่เือน (พ.ศ. 1899 - 1916) และอีกสองรัชสมัยต่อมา คือในรัชสมัยของพระเจ้าสามแสนไทยไตรภูวนาถ (พ.ศ. 1916 - 1959) และพระยาล้านคำแดง (พ.ศ. 1959 - 1971) เป็นช่วงที่อาณาจักรล้านช้างปลอดจากการรุกรานจากภายนอก เนื่องด้วยการเสื่อมอำนาจลงของอาณาจักรเขมรเป็นสำคัญ อีกทั้งฝ่ายสุโขทัยที่เข้มแข็งขึ้นก็มุ่งอยู่กับการปราบปรามอำนาจของเขมรที่เคยมีเหนือดินแดนตน ทางอาณาจักรจามปาซึ่งเพิ่งพ่ายแพ้ต่อจักรวรรดิมองโกล ก็ยังไม่

เข้มแข็ง การแข่งขันกันสร้างเสริมความมั่นคงของสุโขทัยและล้านนาอันเป็นอาณาจักรที่ได้รับการสถาปนาขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้อาณาจักรล้านช้างก็ต้องพยายามเสริมสร้างความมั่นคงของตนด้วย โดยได้มีการจัดทำบัญชีไพร่พลและปฏิรูประบบราชการครั้งใหญ่ ซึ่งด้วยทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ ก็ทำให้อาณาจักรล้านช้างมีความมั่นคงเป็นอย่างมาก

หลังพระยาล้านคำแดงเสด็จ สวรรคตในปี พ.ศ. 1971 แล้ว อาณาจักรล้านช้างกลับตกอยู่ในสภาพระส่ำระสาย เพราะอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริงได้ตกอยู่ในมือของพระนางมหาเทวีอามพัน (หรือนางแก้วพิมพา) ซึ่งเป็นพระชนิษฐาของพระยาล้านคำแดง พระองค์ได้ทรงใช้อำนาจที่ทรงมีอยู่แต่งตั้งกษัตริย์ขึ้นปกครองราชอาณาจักร ตามอำเภอใจ หากไม่พอใจพระเจ้าแผ่นดินองค์ไหนก็ปลดออกจากตำแหน่งหรือลอบปลงพระชนม์เสีย (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547) กษัตริย์ล้านช้างในช่วงนี้จึงไม่มีองค์ใดอยู่ในราชสมบัติได้นานนัก ส่วนมากทรงครองราชย์อยู่ได้ไม่ถึงปี พระนางมหาเทวีอามพัน สร้างความปั่นป่วนแก่ราชสำนักและยังความเสียหายต่อการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง ในปี พ.ศ. 1981 บรรดาขุนนางทั้งหลายจึงปรึกษากันว่าจะเอาพระนางมหาเทวีไว้ไม่ได้ จึงพร้อมใจกันจับตัวพระนางสำเร็จโทษ แล้วเชิญพระราชโอรสของพระยาล้านคำแดงขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นพระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว อาณาจักรล้านช้างจึงได้กลับคืนสู่ความสงบอีกครั้ง จึงเป็นการยุติความขัดแย้งต่างๆ ที่ยาวนานถึงสิบกว่าปี

ในปี พ.ศ. 2023 จักรวรรดิเวียตนามซึ่งเริ่มมีกำลังกล้าแข็ง ได้ยกทัพเข้ามารุกรานและสามารถยึดครองเมืองเชียงทองอันเป็นเมืองหลวงไว้ได้ พระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วต้องเสด็จหนีไปประทับอยู่ ณ เมืองเชียงคาน แล้วมอบพระราชสมบัติให้กับพระเจ้าสุวรมณีสกุล ซึ่งพระโอรส พระเจ้าสุวรมณีสกุลทรงนำไพร่พลขับไล่ชาวเวียตนามออกไปได้ จากนั้นจึงทรงเวนพระราชสมบัติถวายแก่พระราชบิดา พระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วจึงเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นครั้งที่สอง กระทั่งเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2022 พระเจ้าสุวรมณีสกุลจึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดาอีกครั้ง จวบจนเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2029 พระยาหล้าแสนไทย พระอนุชาได้เสด็จขึ้นครองราชย์และเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2039 โดยได้มอบพระราชสมบัติให้แก่เจ้าชมพู่ พระราชโอรส แต่เจ้าชมพู่ครองราชย์อยู่ได้ห้าปีก็ถูกบรรดาขุนนางร่วมกันก่อกบฏ แล้วจับสำเร็จโทษเสีย จากนั้นจึงเชิญเสด็จพระเจ้าวิสุทราช พระโอรสของพระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว และทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2044 จากนั้นโปรดให้สร้างวัดวิสุทราชแล้วอัญเชิญ “พระบาง” มาประดิษฐาน ดังนั้นเมืองเชียงทองจึงถูกเรียกว่า “หลวงพระบาง” นับแต่นั้นมา

ในรัชสมัยของพระเจ้าโพธิสารราช (พ.ศ. 2063 - พ.ศ. 2090) นับได้ว่าเป็นรัชสมัยแห่งความรุ่งเรืองในด้านศิลปะและวรรณกรรมต่างๆ ในด้านพระพุทธศาสนา พระองค์ก็ได้ทรงประกาศห้ามให้มีการบูชาผีต่างๆ และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยความเลื่อมใสอย่างยิ่ง โดยมีการรับ

อิทธิพลด้านพุทธศาสนาจากอาณาจักรล้านนาซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับล้านช้างในเวลานั้นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการใช้อักษรธรรมล้านนาเป็นเครื่องมือศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งอักษรดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นอักษรธรรมลาวในเวลาต่อมา

การที่ล้านช้างมีความสัมพันธ์กับล้านนาอย่างใกล้ชิดก็ด้วยเหตุผลด้านการ เมืองเป็นหลัก กล่าวคือ ในขณะนั้นอาณาจักรล้านนาได้อ่อนแอลงจากการทำสงครามกับอาณาจักรอยุธยาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ภัยธรรมชาติและความล้มเหลวในการรุกรานเมืองเชียงตุง เปิดช่องให้อาณาจักรข่าเชียงอย่างล้านช้าง หงสาวดีและอยุธยาสร้างอิทธิพลแทรกแซงภายในอาณาจักร โดยล้านช้างได้เข้าเกี่ยวข้องกับล้านนาผ่านการเสกสมรสของเจ้านายในเครือญาติของทั้งสองฝ่าย

ต่อมาเมื่อพระเมืองเกษเกล้าแห่งล้านนาเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2088 อาณาจักรล้านนาก็เกิดความวุ่นวายจากการสรรหาผู้เหมาะสมที่จะเสด็จขึ้นครองราชย์ เหล่าขุนนางแห่งล้านนาจึงได้อัญเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระราชโอรสของพระเจ้าโพธิสารและเจ้าหญิงเชื้อสายล้านนา ให้เสวยราชสมบัติปกครองอาณาจักรล้านนาในปี พ.ศ. 2089 เพื่ออาศัยอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างคานอำนาจกับอาณาจักรหงสาวดีที่นับวันจะกล้าแข็งขึ้นเรื่อยๆ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2091 พระเจ้าโพธิสารราชทรงตกช้างระหว่างเสด็จประพาสคล้องช้างป่าและเสด็จสวรรคต ท้าวรวงศ์ (พระมหาอุปราชวงวังโต) และท้าวท่าเรือผู้ เป็นพระราชโอรสองค์รองต่างพยายามจะขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ ขุนนางล้านช้างจึงเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเสด็จกลับมานครหลวงพระบางเพื่อรับเถลิงถวัลย์ราชสมบัติระงับเหตุวุ่นวายที่จะเกิดขึ้น โดยพระองค์ยังได้เชิญพระแก้วมรกตซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของล้านนามาสถิต ณ นครหลวงพระบางด้วย ขุนนางแห่งล้านนาจึงถวายราชสมบัติกษัตริย์ล้านนาให้แก่พระเมกุฎิ เจ้านายล้านนาเชื้อสายเมืองเชียงราย ขึ้นปกครองแทน

รัชกาลพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช นับได้ว่าเป็นสมัยหนึ่งของประวัติศาสตร์ลาวที่มีความรุ่งเรืองมากท่ามกลาง วิฤตการณ์ที่เกิดขึ้นรอบด้าน ชาวลาวล้วนนับถือพระองค์ว่าทรงเป็นมหาราช และทรงเป็นวีรกษัตริย์พระองค์สำคัญ ในประวัติศาสตร์ลาว พระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ ที่สำคัญไว้หลายประการ โดยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนาซึ่งได้รับการทำนุบำรุงอย่างกว้างขวาง ทรงโปรดให้มีการสร้างและบูรณะปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น ทรงสร้างหอพระแก้วเพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกตอันได้ทรงอัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านนา และทรงสร้างพระเจดีย์โลกจุฬามณี (พระธาตุหลวง) ที่นครเวียงจันทน์ ทรงสถาปนาพระธาตุศรีสองรัก ร่วมกับอยุธยาที่เมืองด่านซ้าย ทรงปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมที่เมืองนคร (นครพนม) เป็นต้น

ในระยะเวลาที่อาณาจักรหงสาวดีในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนองมี กำลังที่เข้มแข็ง และทรงอิทธิพลอย่างมาก และพยายามจะขยายอาณาจักรมาทางทิศตะวันออก พระองค์จึงโปรดให้มี

การย้ายราชธานีในปี พ.ศ. 2103 จากหลวงพระบางมาอยู่ที่นครเวียงจันทน์ เพื่อหลีกเลี่ยงอำนาจของหงสาวดี และพระราชทานนามราชธานีแห่งนี้ว่า “พระนครจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตอุดตมราชธานี” ทั้งยังทรงสร้างสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยาเพื่อเป็นกำลังในการต่อต้านพม่าซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน

ในปี พ.ศ. 2107 ท้าพม่าได้ติดตามจับกุมขุนนางล้านนาเชียงใหม่มาถึงเวียงจันทน์ และสามารถตีกรุงเวียงจันทน์ได้ในขณะที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมิได้ประทับอยู่ในพระนคร พร้อมทั้งกวาดต้อนชาวเมือง และเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงกลับไปยังพม่าเป็นจำนวนมาก รวมถึงพระมหาอุปราชวรวัธโส พระราชอนุชาของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช แล้วจึงถอยทัพกลับไป พระองค์ทรงคบแค้นฝ่ายหงสาวดีอยู่มาก เมื่อฝ่ายอยุธยาขอความช่วยเหลือให้ช่วยรบพม่าในช่วงปี พ.ศ. 2110 - 2112 พระองค์จึงทรงส่งกองทัพไปช่วยเหลืออยุธยาแต่ไม่สำเร็จเนื่องจากถูกฝ่ายพม่า และพระมหาธรรมราชาเมืองพิษณุโลกซ้อนกลจนแตกพ่าย หลังอาณาจักรหงสาวดีพิชิตกรุงศรีอยุธยาได้แล้วพระเจ้าบุเรงนองจึงทรงส่งกองทัพมาปราบปรามล้านช้างแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากพระเจ้าไชยเชษฐาได้ทรงนำกองทัพและชาวเมืองหลบภัยในป่าและคอยลอบโจมตี กองทัพพม่าอยู่เนืองๆ จนกองทัพพม่าต้องถอยร่นถอยกลับไปในที่สุด จนถึงปี พ.ศ. 2114 พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้เสด็จออกปราบกบฏ ณ เมืองรามรักโองการ (เชื่อกันว่าอยู่ในพื้นที่แขวงอัตตะปือในปัจจุบัน) แล้วสูญหายไปในพื้นที่นั้น ในเวลานั้นพระองค์ทรงมีพระราชโอรสพระองค์เดียวคือพระหน่อแก้วกุมาร ซึ่งประสูติจากบาทบริจาริกาผู้เป็นธิดาของพระยาแสนสุรินทรลือชัย และเพิ่งประสูติได้ไม่นาน

หลังการหายสาบสูญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ในกรุงเวียงจันทน์ก็เกิดสงครามกลางเมืองจากการแย่งชิงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระหน่อแก้วกุมาร ระหว่างเสนาบดีผู้ใหญ่ 2 คน คือ พระยาแสนสุรินทรลือชัย อัครมหาเสนาบดีฝ่ายซ้ายผู้มีสถานะเป็นพระอัยกาของพระราชกุมารกับพระยาจันทลีหราช อัครมหาเสนาบดีฝ่ายขวา ในที่สุดพระยาแสนสุรินทรลือชัยเป็นฝ่ายชนะ จึงสถาปนาตนเองเป็นพระสุมังคละอัยโกโพธิสัตว์ราชา เป็นผู้ว่าราชการแผ่นดินแทนพระหน่อแก้วกุมารผู้ทรงพระเยาว์ คนทั่วไปเรียกว่า “พระเจ้าปู่หลาน” พ.ศ. 2118 ฝ่ายพม่าได้ยกทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ได้ จึงคุมตัวพระยาแสนสุรินทรลือชัยกลับหงสาวดี แล้วแต่งตั้งให้พระมหาอุปราชวรวัธโส พระอนุชาของสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชซึ่งถูกคุมตัวไปหงสาวดีตั้งแต่ครั้งที่ พม่าตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งแรก ขึ้นปกครองเมือง

พ.ศ. 2123 ได้เกิดกบฏขึ้นที่เมืองเวียงจันทน์ พระมหาอุปราชผู้ไม่ได้จึงเสด็จหนีแต่ได้สิ้นพระชนม์ระหว่างการเดินทาง เมื่อพม่าได้ยกทัพมาปราบกบฏได้ จึงแต่งตั้งให้พระยาแสนสุรินทรลือชัยขึ้นปกครองเมืองอีกครั้ง กระทั่งถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2125 จากนั้น พระยานครน้อย บุตรของพระยาแสนสุรินทรลือชัยได้ขึ้นปกครองเมืองสืบต่อจากบิดา แต่ไม่ได้รับความนิยมนอกจากชาวเมือง

จึงถูกขุนนางร่วมกันปลดออกจากราชสมบัติ นับแต่นั้นเมืองเวียงจันทน์ก็อยู่ในสภาพไร้ผู้ปกครองถึงแปดปี ขุนนางทั้งหลายจึงแต่งตั้งให้คณะสงฆ์เดินทางไปเข้าเฝ้าพระเจ้าบุเรงนองเพื่อทูลขอตัวพระหน่อแก้วกุมารมาครองเมือง พระหน่อแก้วจึงขึ้นครองเวียงจันทน์อีกในปีพ.ศ. 2134 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2139 พระหน่อแก้วกุมารสวรรคต ทำให้พระวรวงศาธรรมิกราชซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของพระหน่อแก้วกุมาร ได้รับการอัญเชิญให้ปกครองเมืองเวียงจันทน์

พ.ศ. 2164 พระวรวงศาธรรมิกราชเกิดข้อขัดแย้งกับพระอุปยุวราช พระราชโอรส จนถึงขั้นเข้าต่อสู้กัน พระวรวงศาธรรมิกราชเสด็จสวรรคตในการต่อสู้ พระอุปยุวราชจึงเสด็จขึ้นครองราชย์ แต่ทรงครองราชย์ได้เพียงปีกว่าก็เสด็จสวรรคต ประชาชนจึงร่วมกันเชิญพระยามหานามอันเป็นขุนนางผู้ใหญ่ดำรงตำแหน่งพระยานครจีนเป็นกษัตริย์ มีพระนามว่าพระยาบัณฑิตโพธิสาร ทรงครองราชย์ได้สี่ปีก็เสด็จสวรรคต ประชาชนจึงร่วมกันอัญเชิญพระหม่อมแก้ว พระโอรสในพระวรวงศาธรรมิกราช เสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2170 เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต พระยาอุปยุวราช พระราชโอรสได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา เมื่อพระอุปยุวราชเสด็จสวรรคต พระโอรสทั้งสองพระองค์ คือ ท้าวต่อนคำ และท้าววิชัย ได้ร่วมกันปกครองบ้านเมือง กระทั่งท้าววิชัยเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2179

พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พ.ศ. 2181 - พ.ศ. 2238) เป็นยุคแห่งความเจริญรุ่งเรืองอีกยุคหนึ่ง เนื่องด้วยพระองค์มีวิธีการปกครองบ้านเมืองที่เป็นธรรม ทำให้ล้านช้างมีความมั่นคงและสงบร่มเย็นกว่าครั้งศตวรรษ ทั้งความรู้เรื่องทางสถาปัตยกรรม อักษรศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ ตลอดจนการค้าขายกับต่างชาติ และพระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม จากกรณีที่พระราชโอรสของพระองค์ได้กระทำความผิดลักลอบเป็นชู้กับภริยาของขุนนางผู้หนึ่ง พระองค์ก็ลงโทษตามอาญาถึงขั้นประหารชีวิตโดยมิได้ใส่ใจว่าเป็นพระโอรส ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงอยู่ในสภาพที่ไร้รัชทายาท และเมื่อพระองค์สวรรคตโดยไร้รัชทายาท ประชาชนจึงได้อัญเชิญพระยาเมืองจันทน์ซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ให้ขึ้นเป็นกษัตริย์ แต่ก็ครองราชย์อยู่ได้หกปี เจ้านันทราชแห่งเมืองน่านก็ยกทัพเข้ามาชิงเมืองเวียงจันทน์ไว้ได้ เจ้านันทราชจึงได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้างใน พ.ศ. 2238

2.2.1.2 ความแตกแยกภายในชาติ หลังจากสิ้นสุริยวงศาธรรมิกราช อาณาจักรล้านช้างก็เกิดภาวะระส่ำระสายอย่างหนัก จนเกิดการแตกแยกออกเป็นสามพระราชอาณาจักร ดังนี้

1) อาณาจักรเวียงจันทน์

เมื่อพระไชยองค์เว้ ซึ่งเดิมเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงผู้หนึ่งซึ่งลี้ภัยไปประทับอยู่ ณ เมืองเว้ ประเทศเวียดนาม ได้เข้านำกำลังกลับมายึดเวียงจันทน์ได้สำเร็จ จึงทำการสำเร็จโทษเจ้านันทราชแล้วขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นกษัตริย์กรุงเวียงจันทน์ใน พ.ศ. 2241 และทรงแต่งตั้งท้าวทองเป็นอุปราช

ให้ขึ้นไปครองเมืองหลวงพระบาง แต่พระองค์ก็ได้รับการยอมรับจากชาวลาวทั้งหมด เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับฝ่ายเวียงจันทน์ ทำให้บรรดาขุนนางและเชื้อพระวงศ์พากันไม่ให้ความเคารพ

พ.ศ. 2249 เจ้ากิงกิสราชกับเจ้าองค์คำ พระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ที่หนีไปประทับที่เมืองพงสา (อยู่ในแขวงไซยะบูลีในปัจจุบัน) ได้ยกทัพเข้ามาชิงเมืองหลวงพระบาง และจะยกเข้ามาตีเอาเวียงจันทน์ พระไชยองค์เว้เกรงจะต้านกองทัพของเจ้ากิงกิสราชไว้ไม่ได้ จึงมีพระราชสาส์นไปขอความช่วยเหลือจากกรุงศรีอยุธยา ฝ่ายพระเพทราชาแห่งกรุงศรีอยุธยาจึงให้ยกทัพขึ้นมาเกลี้ยกล่อมให้ทั้งสองนครเป็นมิตรต่อกัน แล้วได้ทำการปักปันเขตแดนซึ่งกันและกัน ทำให้หลวงพระบางและเวียงจันทน์ขาดจากกัน ใน พ.ศ. 2250 ต่อมาเมื่อพระไชยองค์เว้เสด็จสวรรคตใน พ.ศ. 2273 เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงอัญเชิญโอรสของพระไชยองค์เว้ขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าศิริบุญสาร

พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพมาตีนครเวียงจันทน์ เนื่องจากพระเจ้าศิริบุญสารไม่ให้ความร่วมมือกับไทยในการยกทัพไปปราบปรามพม่า อีกทั้งเจ้าสุริยวงศ์แห่งหลวงพระบางได้ฟ้องต่อไทยว่าพระเจ้าศิริบุญสารเป็นใจร่วมกับพม่า ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2322 เจ้านันทเสน โอรสของพระเจ้าศิริบุญสารทรงเสียพระทัยที่พระบิดาหลบหนีเอาตัวรอดหนีออกจากเมืองไป จึงตกลงใจเปิดประตูเมืองให้กับกองทัพไทยเข้ายึดเมืองไว้ได้ เป็นอันว่าอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์จึงได้สูญเสียเอกราชให้แก่ไทยในปีนั้น

2) อาณาจักรหลวงพระบาง

จากการที่พระไชยองค์เว้สามารถเข้ายึดเวียงจันทน์ไว้ได้ในปี พ.ศ. 2249 เจ้ากิงกิสราช และเจ้าองค์คำ พระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช จึงเสด็จหนีไปอยู่ที่เมืองพงสา แล้วทั้งสองก็สามารถยกพลกลับเข้ายึดเมืองหลวงพระบางไว้ได้ใน พ.ศ. 2250 พระเพทราชาจึงได้ส่งกองทัพมาเจรจาและให้ทำการแบ่งปันเขตแดนกัน อาณาจักรล้านช้างจึงแยกออกเป็นสองพระราชอาณาจักร คือล้านช้างหลวงพระบาง และล้านช้างเวียงจันทน์ในปีนั้นเอง

พ.ศ. 2256 เจ้ากิงกิสราชเสด็จสวรรคต เจ้าองค์คำผู้เป็นอุปราชได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อมา ฝ่ายเจ้าอินทโสมซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเช่นเดียวกัน ได้เสด็จหนีไปอยู่ที่เมืองแพร่ เมื่อครั้งพระไชยองค์เว้เข้ายึดเวียงจันทน์ได้นั้น จึงเสด็จเข้ามาครองเมืองร่วมกันกับเจ้าองค์คำ แต่ต่อมาเจ้าอินทโสมได้ปิดประตูเมืองไม่ให้เจ้าองค์คำเสด็จกลับเข้าเมือง ทำให้เจ้าองค์คำเสด็จออกบวชและได้รับเชิญขึ้นกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ในเวลาต่อมา

พ.ศ. 2289 เจ้าอินทโสมเสด็จสวรรคต เจ้าโชติกะพระ ราชโอรสได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ต่อมาเกิดเหตุการณ์พม่ายกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ และจะตีเอาหลวงพระบางไปด้วย เจ้าโชติกะผู้

ไม่ได้จึงหลบหนีออกจากเมือง ทำให้ฝ่ายพม่าเข้ายึดเมืองแล้วจับตัวเอาเจ้าสุริยวงศ์ พระอนุชาของเจ้าโชติกะ พร้อมทั้งบรรดาเสนาอำมาตย์ไปไว้ที่พม่า ต่อมาเจ้าสุริยวงศ์ได้เสด็จหนีออกจากพม่า แล้วยกพลกลับมาตีหลวงพระบาง และเสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองหลวงพระบางในปี พ.ศ. 2314

พ.ศ. 2318 กองทัพไทยยกมาตีเอาเวียงจันทน์ พระเจ้าสุริยวงศ์จึงรับอาสาแม่ทัพไทยเข้าตีเวียงจันทน์ แต่เมื่อไทยได้เวียงจันทน์แล้วฝ่ายไทยก็ได้บังคับให้เจ้าสุริยวงศ์ยอมอ่อนน้อมต่อไทย เช่นเดียวกับเวียงจันทน์ ทำให้อาณาจักรหลวงพระบางซึ่งได้แยกออกจากเป็นเอกราชจากเวียงจันทน์ก็เสียเอกราชให้ไทยในปี พ.ศ. 2321 พระเจ้าสุริยวงศ์จึงกลายเป็นเจ้านครหลวงพระบาง ภายใต้การปกครองของไทย และเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2334

3) อาณาจักรจำปาสัก

เมื่อพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชแห่งนครเวียงจันทน์เสด็จสวรรคต พระยาเมืองจันทน์เป็นเสนาบดีได้ชิงเอาราชสมบัติ และต้องการนางสุมังคลา หลานของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (ซึ่งเป็นแม่หม้ายและมีลูกในครรภ์) ขึ้นเป็นเมีย แต่นางไม่ยอมจึงหนีไปขอความช่วยเหลือจากพระครูยอดแก้วโพนสะเม็ก พระครูจึงพาญาติโยมของตนประมาณ 3,000 คนและนางสุมังคลาหนีออกจากเวียงจันทน์ไปซ่อนอยู่ที่เมืองบริตัน แล้วจึงให้กำนันบุตรชื่อว่า เจ้าหน่อเกษัตริย์ ต่อมานางแพงเจ้าเมืองจำปาสัก จึงได้อาราธนาพระครูยอดแก้วมาปกครองบ้านเมืองแทน แต่ไม่นานต่อมาพระครูก็ให้คนไปเชิญเอาเจ้าหน่อเกษัตริย์ มาทำพิธีอภิเษกเป็นกษัตริย์ผู้ครองนครจำปาสักในปี พ.ศ. 2257 ทรงพระนามว่า “เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร” พระองค์จึงได้ประกาศแยกออกจากเวียงจันทน์ นับตั้งแต่เมืองมุกดาหาร นครพนม รัตนบุรี อุดตะปือ กำทอง สุวรรณภูมิ ขุโสธร เขียงแดง สาละวัน ศรีนครเข็ด ตะโปน โขงเจียม เป็นต้น

เมื่อพระเจ้าสร้อยศรีสมุทร เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2281 เจ้าไชยกุมารพระราชโอรสจึงเสด็จขึ้นครองราชย์ และแต่งตั้งให้เจ้าธัมมเทโว พระอนุชาให้เป็นอุปราช ต่อมากองทัพไทยได้ยกมาตีเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2321 ได้ยกกองทัพผ่านมาทางเมืองจำปาสัก และตีเอาเมืองจำปาสักได้โดยง่าย เพราะเจ้าไชยกุมารยอมออกมาอ่อนน้อมโดยไม่มีการต่อสู้ใดๆ นครจำปาสักที่แยกตัวออกจากเวียงจันทน์และรักษาเอกราชได้เพียง 64 ปี ก็สูญเสียเอกราชให้แก่ไทย เช่นเดียวกับเวียงจันทน์และหลวงพระบาง

2.2.1.3 การปกครองของอาณาจักรสยาม ภายหลังจากที่สูญเสียเอกราชให้แก่สยาม พระเจ้าแผ่นดินไทยจึงได้จัดระบบการปกครองตามเห็นสมควร ได้แก่

1) อาณาจักรเวียงจันทน์

ภายหลังจากที่สูญเสียเอกราชให้แก่สยาม พระเจ้าแผ่นดินไทยจึงให้เจ้านันทเสนโอรสของ

พระเจ้าศิริบุญสาร เสด็จขึ้นครองราชย์แทน แล้วแต่งตั้งเจ้าอินทวงศ์เป็นอุปราช ส่วนเจ้าอนุวงศ์และเจ้าพรหมวงศ์ให้ลงไปเป็นข้าพระกันที่กรุงธนบุรี แต่ต่อมาก็เกิดข้อพิพาทฟ้องร้องกันกับเจ้าอนุรุทธแห่งนครหลวงพระบางหลายครั้ง จนครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2336 เจ้านันทเสนถูกกล่าวหาว่าสมคบกับเจ้าเมืองนครพนมและเวียงคานจะก่อการกบฏ จึงถูกเรียกตัวลงไปสอบสวนที่กรุงเทพฯ พระองค์ต่อสู้อยู่ 2 ปี ก็เสด็จสวรรคต

เจ้าอินทวงศ์ พระอนุชาของเจ้านันทเสนได้ครองราชย์สืบต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2346 ก็ถึงแก่พิราลัย ทำให้เจ้าอนุวงศ์ พระราชโอรสองค์ที่ 3 ของพระเจ้าศิริบุญสารได้ขึ้นครองราชย์สมบัติในนครเวียงจันทน์ พระองค์เป็นผู้มีความสามารถในหลายด้าน โดยได้เคยยกทัพไปช่วยฝ่ายไทยรบกับพม่าจนได้รับชัยชนะหลายครั้ง ตลอดจนได้ทรงจัดสร้างบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองในหลายด้าน ทั้งในทางพระพุทธศาสนาและทางทหาร ทั้งได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์กับหลวงพระบางและจำปาสัก พระองค์ทรงมีความพยายามที่จะกอบกู้อิสรภาพคืนจากไทย

ในปี พ.ศ. 2371 เจ้าอนุวงศ์ได้กลับมายังกรุงเวียงจันทน์ โดยมากับขบวนของราชทูตเวียงคานเพื่อขอสวามิภักดิ์สยามอีกครั้ง แต่พอสบโอกาสเจ้าอนุวงศ์จึงนำทหารของตนฆ่าทหารไทยที่รักษาเมืองจนเกือบทั้งหมดและยึดกรุงเวียงจันทน์คืน กองทัพสยามจึงถอนกำลังเพื่อรวบรวมกำลังพลและยกทัพมาปราบปรามเจ้าอนุวงศ์อีกครั้ง ฝ่ายเจ้าอนุวงศ์เมื่อสู้กองทัพไทยไม่ได้จึงไปหลบภัยที่เมืองพวน (แขวงเชียงขวางในปัจจุบัน) แต่เจ้าน้อยเมืองพวนกลับจับตัวเจ้าอนุวงศ์และพระราชวงศ์ที่เหลืออยู่ส่งลงมากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระพิโรธเจ้าอนุวงศ์อย่างมาก จึงทรงให้คุมขังเจ้าอนุวงศ์ประจานกลางพระนครจนสิ้นพระชนม์ ส่วนกรุงเวียงจันทน์ก็ทรงมีพระบรมราชโองการให้ทำลายจนไม่เหลือสภาพความเป็นเมือง และตั้งศูนย์กลางการปกครองฝ่ายไทยเพื่อดูแลอาณาเขตของอาณาจักรเวียงจันทน์บริเวณเมืองหนองคายแทน เมืองเวียงจันทน์ที่ถูกทำลายลงในครั้งนั้นมีเหลือเพียงหอพระแก้วและวัดสี่สะเทอดเท่านั้นที่ยังคงสภาพสมบูรณ์มาจนถึงปัจจุบัน (เกรนท์ อีแวนส์, 2549)

เมื่อกองทัพไทยคืนนครเวียงจันทน์ครั้งที่ 2 ในรัชกาลเจ้าอนุวงศ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับสั่งให้ "ทำลายนครเวียงจันทน์ให้สิ้นซาก" ทั้งกำแพงเมืองและวัดวาอารามต่างๆ ตลอดจนต้นไม้และไร่นาก็ถูกเผาจนหมดสิ้น อีกทั้งให้ล้มเลิกอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ไม่ให้มีเมืองและเจ้าครองนครอีกต่อไป นครเวียงจันทน์ที่เคยรุ่งเรืองและอุดมสมบูรณ์มาหลายร้อยปีก็ถูกทำลายลงจนถึงกาลอวสานกลายเป็นเมืองร้างในปี พ.ศ. 2371

สงครามเจ้าอนุวงศ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้น ต่อมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างราชอาณาจักรสยามและจักรวรรดิเวียงคาน กระทั่งเกิดสงครามที่เรียกว่า "อาณามสยามยุทธ" เป็นระยะเวลาถึง 14 ปี เพราะทั้งสองอาณาจักรล้วนต้องการขยายอิทธิพลของตนเข้าไปในดินแดน

ลาวและเขมร ทั้งสงครามนี้ยังเป็นประวัติศาสตร์บาดแผลระหว่างไทยกับลาวสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2) อาณาจักรหลวงพระบาง

เมื่อสุญญเอกราชใน พ.ศ. 2321 ในสมัยเจ้าสุริยวงค์ พระองค์จึงถูกคุมตัวลงไปกรุงเทพฯ ภายหลังจากที่ถูกส่งคืนมาเป็นเจ้านครหลวงพระบาง และเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2334 บรรดาเสนาอำมาตย์จึงทูลเชิญเจ้าอนุรุธ พระอนุชาของเจ้าสุริยวงค์ขึ้นครองราชย์ จากนั้นเมื่อเจ้านันทเสนแห่งเวียงจันทน์ยกทัพมาตีหลวงพระบางได้ เจ้าอนุรุธจึงถูกส่งลงไปขังที่กรุงเทพฯ อยู่ 4 ปี จึงได้เสด็จกลับขึ้นครองราชย์ตามเดิมและเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2339 ซึ่งเจ้ามณฑุราช โอรสของเจ้าอนุรุธ จึงได้ขึ้นครองเมืองแทนใน พ.ศ. 2360 ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคต เจ้ามณฑุราชจึงได้เสด็จลงไปกรุงเทพฯ เพื่ออุปสมบทต่อหน้าพระบรมศพแล้วจึงเสด็จกลับมาครองราชย์ตามเดิม โดยในปี พ.ศ. 2370 เกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ เจ้ามณฑุราชจึงได้ส่งกำลังพลไปช่วยกองทัพไทยตีเวียงจันทน์

เมื่อเจ้ามณฑุราชสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 2379 ทางกรุงเทพฯ จึงตั้งให้เจ้าสุกเสริมโอรสของเจ้ามณฑุราชขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินหลวงพระบางในปี พ.ศ. 2381 และสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 2393 เจ้านันทราชราชโอรสองค์ที่ 2 ของเจ้ามณฑุราชได้ครองราชย์สืบแทนและครองราชย์อยู่ 20 ปี จึงสวรรคตในปี พ.ศ. 2414 ทำให้เจ้าอนุคำ โอรสเจ้ามณฑุราชได้ครองราชย์สมบัติสืบต่อในรัชสมัยเจ้าอนุคำนี้ ได้เกิดกบฏฮ่อขึ้นทำให้พระองค์จำเป็นต้องหลบภัยไปอยู่ที่เมืองปากลาย รัฐบาลไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้จึงได้ส่งกองทัพมาปราบ พร้อมทั้งปลดเจ้าอนุคำออกจากบัลลังก์ แล้วตั้งเจ้าคำสุกโอรสของเจ้าอนุคำขึ้นครองราชย์แทนในปีพ.ศ. 2432

เจ้าคำสุกได้ ได้ขึ้นครองราชย์จนถึง พ.ศ. 2436 เกิดกรณีพิพาทไทย-ฝรั่งเศส รัฐบาลสยามได้ยอมยกดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส เจ้าคำสุกจึงเป็นพระเจ้าแผ่นดินหลวงพระบางภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศส จนถึง พ.ศ. 2448 จึงสิ้นพระชนม์

3) อาณาจักรจำปาสัก

ภายหลังจากที่จำปาสักแยกเป็นอิสระจากเวียงจันทน์เมื่อ พ.ศ. 2257 โดยมีเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร ผู้เป็นหลานของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2321 ในสมัยของเจ้าไชยกุมาร นครจำปาสักก็ต้องเสียเอกราชให้แก่ไทย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2334 ได้เกิดกบฏขึ้นในนครจำปาสักทำให้เจ้าไชยกุมารต้องเสด็จหนีแล้วไปสวรรคตในป่า แต่ทว่าฝ่ายหน้าแห่งบ้านสิงห์ท่า (เมืองยโสธร) กับพระปทุมสุรราช (คำผง) เจ้าเมืองอุบล ได้ยกกองกำลังไปปราบกบฏ

และตีเอาเมืองจำปาสักคืนมาได้ ทำให้ท้าวฝ่ายหน้าได้รับแต่งตั้งจากไทยให้เป็นเจ้านครจำปาสักมีนามว่า พระวิไชยราชขัตติยวงศา

เมื่อพระวิไชยราชขัตติยวงศาถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2350 ฝ่ายไทยจึงได้แต่งตั้งเจ้าอนุโอรสของเจ้าไชยกุมาร ขึ้นเป็นเจ้าเมืองแทน แต่ถึงแก่พิราลัย หลังรับสุพรรณบัฏเจ้าเมืองได้เพียง 3 วัน ฝ่ายไทยจึงได้แต่งตั้งให้เจ้าหมาน้อย โอรสของอุปราชสุริโย เป็นเจ้านครจำปาสัก ต่อมาเกิดกบฏอ้ายสาเกียดโง้งขึ้นในเมือง ทำให้เจ้าหมาน้อยถูกส่งตัวลงไปยังกรุงเทพฯ และได้ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2370 เจ้าราชบุตรโย โอรสของเจ้าอนุวงศ์ ที่มีความชอบจากการปราบกบฏอ้ายสา จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้านครจำปาสัก แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ขึ้น เจ้าราชบุตรโยจึงถูกเจ้าสุยจับตัวส่งให้แก่ทางกรุงเทพฯ เจ้าสุยจึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้านครจำปาสักใน พ.ศ. 2371

เมื่อเจ้าสุยถึงแก่พิราลัยใน พ.ศ. 2384 เจ้านาคผู้เป็นอุปราชจึงได้ครองเมืองสืบแทนจนถึงแก่พิราลัยด้วยอหิวาตกโรคใน พ.ศ. 2396 ทางฝ่ายไทยจึงได้แต่งตั้งเจ้าคำใหญ่ ผู้เป็นโอรสของเจ้าสุย ขึ้นเป็นเจ้านครจำปาสัก มีนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำใหญ่) ครองนครจนถึงปี พ.ศ. 2402 ก็ถึงแก่กรรม เจ้าคำสุกผู้เป็นอนุชาจึงได้ขึ้นเป็นเจ้านครจำปาสักสืบแทน มีนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) พระองค์ได้ส่งบุตรชายทั้ง 3 ไปยังกรุงเทพมหานครจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ทั้งสามคนได้แก่ เจ้าราชดนัย (หุຍ) เจ้าศักดิ์ประสิทธิ์ (เจ้าเบง) และเจ้าศักดิ์ประเสริฐ (เจ้าอูย)

ครั้นถึงช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ต่อช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ประเทศฝรั่งเศสเริ่มให้ความสนใจที่จะขยายอำนาจเข้ามาสู่ดินแดนในแถบลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อหาทางเข้าถึงดินแดนตอนใต้ของจีนเพื่อเปิดตลาดการค้าแห่งใหม่แข่งกับอังกฤษ ซึ่งสามารถยึดพม่าได้ก่อนหน้านี้แล้ว โดยฝรั่งเศสเริ่มจากการยึดครองแคว้นโคชินจีนหรือเวียตนามได้ก่อนในปี พ.ศ. 2402 และรุกคืบเข้ามาสู่ดินแดนเขมรส่วนนอกซึ่งไทยปกครองในฐานะประเทศราชในปี พ.ศ. 2406 (ไทยตกลงยอมสละอำนาจเหนือเขมรส่วนนอกอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2410) หลังจากนั้นจึงได้ขยายดินแดนในเวียตนามต่อจนกระทั่งสามารถยึดเวียตนามได้ทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2426 ทำให้พรมแดนของสยามทางด้านประเทศราชลาวจึงประชิดกับดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในระยะเวลาเดียวกัน ประเทศจีนได้เกิดเหตุการณ์กบฏไท่ผิงต่อต้านราชวงศ์ชิง กองกำลังกบฏชาวจีนฮ่อที่แตกพ่ายได้ถอยร่นมาตั้งกำลังซุ่มผู้คนอยู่ในแถบมณฑลยูนนานของจีน บริเวณดินแดนสิบสองจุไทย และตามแนวชายแดนประเทศราชลาวตอนเหนือ กองกำลังจีนฮ่อได้ทำการปล้นสะดมราษฎรตามแนวพื้นที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง สร้างปัญหาต่อการปกครองของทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศสอย่างยิ่ง เพราะส่งกำลังไปปราบปรามหลายครั้งก็ยังไม่สงบ เฉพาะกับอาณาจักรหลวงพระบางนั้นทางกรุงเทพฯถึงกับต้องปลดพระเจ้านันทพรเทพนิภาธร เจ้าผู้ครองนครหลวงพระบางออกจากตำแหน่ง เนื่องจากไม่สามารถรักษาเมืองปล่อยให้กองทัพฮ่อปล้นเข้าสะดมและสร้างความไม่สงบ

และตั้งเจ้าคำสุกขึ้นเป็นพระเจ้าสักกรินทรฤทธิ์ปกครองดินแดนแทน ไทยจึงร่วมกับฝรั่งเศสปราบฮ่อจนสำเร็จ โดยทั้งสองฝ่ายได้ตีกองกำลังจีนฮ่อจากอาณาเขตของแต่ละฝ่ายให้มาบรรจบกันที่เมืองแกลง (เคียนเบียนฟูในปัจจุบัน) แต่ก็เกิดปัญหาใหม่ คือ ฝ่ายฝรั่งเศสขวยโอกาสอ้างสิทธิปกครองเมืองแกลงและสิบสองจุไทย โดยไม่ยอมถอนกำลังทหารออกจากเมืองแกลงเพราะอ้างว่าเมืองนี้เคยส่งส่วยให้เวียดนามมาก่อน ปัญหาดังกล่าวนี้นี้มีที่มาจากการเป็นเมืองสองฝ่ายฟ้าของเมืองปลายแดน ซึ่งจะส่งส่วยให้แก่รัฐใหญ่ทุกรัฐที่มีอิทธิพลของตนเองเพื่อความอยู่รอด

พระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) แม่ทัพฝ่ายไทย เห็นว่าถ้าตกลงกับฝรั่งเศสไม่ได้ จะทำให้ปัญหาโจรสลัดบานปลายและเกียก จึงตัดสินใจทำสัญญากับฝรั่งเศสในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2431 ให้ฝ่ายไทยตั้งกำลังทหารที่เมืองพวน (เชียงขวาง) ฝรั่งเศสตั้งกำลังทหารที่สิบสองจุไทย ส่วนเมืองแกลงเป็นเขตกลางให้มีทหารของทั้งสองฝ่ายดูแลจนกว่ารัฐบาลทั้งสองชาติจะเจรจาเรื่องปักปันเขตแดนได้ ผลจากสนธิสัญญานี้แม้จะทำให้ฝ่ายไทยร่วมมือปราบฮ่อกับฝรั่งเศสจนสำเร็จ และสามารถยุติความขัดแย้งเรื่องแคว้นสิบสองจุไทย เมืองพวน และหัวพันทั้งห้าทั้งหกยุติลงไปชั่วคราว แต่ก็ต้องเสียดินแดนสิบสองจุไทยโดยปริยายไป (วัชรชัย ไพโรจน์, 2534)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นได้รุกเข้ามาในลาวและดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสอื่นๆ เมื่อญี่ปุ่นใกล้แพ้สงคราม ขบวนการลาวอิสระซึ่งเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อกอบกู้เอกราชให้แก่ชาติลาว โดยในเวลานั้นประกาศเอกราชให้ลาวเป็นประเทศ “ราชอาณาจักรลาว” หลังญี่ปุ่นแพ้สงคราม ฝรั่งเศสก็กลับเข้ามามีอำนาจในอินโดจีนอีกครั้งหนึ่ง แต่เนื่องจากการที่เวียดมินห์ปลดปล่อยเวียดนามได้ จึงเป็นการสันคลอนอำนาจฝรั่งเศสจนยอมให้ลาวประกาศเอกราชบางส่วน ในปี พ.ศ. 2492 และได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2496 ภายหลังฝรั่งเศสรบแพ้เวียดนามที่เคียนเบียนฟู ผู้ที่มีบทบาทในการประกาศเอกราชคือ เจ้าสุวรรณภูมา เจ้าเพชรราช และเจ้าสุภานุวงศ์ โดยมีเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้ามหาชีวิต (พระมหากษัตริย์) จากอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบางเดิม และได้รวมทั้ง 3 อาณาจักรคือ ล้านช้างหลวงพระบาง ล้านช้างเวียงจันทน์ และ ล้านช้างจำปาสัก เข้าด้วยกันเป็นราชอาณาจักรลาว

พ.ศ. 2502 เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์เสด็จสวรรคต เจ้าสว่างวัฒนาจึงขึ้นครองราชย์เป็นเจ้ามหาชีวิตแทน เหตุการณ์ในลาวยุ่งยากมากขึ้น เมื่อเจ้าสุภานุวงศ์สมาชิกในคณะลาวอิสระประกาศตนว่าเป็นพวกฝ่ายซ้ายนิยมคอมมิวนิสต์ และเป็นหัวหน้าขบวนการประเทศลาว ได้ออกเคลื่อนไหวทางการเมืองในป่า เนื่องจากถูกฝ่ายขวาในลาวคุกคามอย่างหนัก จนถึงปีพ.ศ. 2504 ร้อยเอกกองแลทำการรัฐประหาร รัฐบาลเจ้าสุวรรณภูมา แต่ถูกกองทัพฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายรวมกันพ่ายแพ้ กองแลต้องลี้ภัยไปสหรัฐอเมริกาถึงปัจจุบัน เหตุการณ์ทางการเมืองในระยะเวลาไม่นานหลังจากนั้นบังคับให้ลาวต้องตกอยู่ท่ามกลางสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง ซึ่งรุนแรงยิ่งกว่าครั้งแรก และเป็นปัจจัย

ก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองและรัฐประหารหลายครั้งด้วยกัน จนถึงปี พ.ศ. 2518 พรรคประชาชน ปฏิวัติลาวซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต และคอมมิวนิสต์เวียดนามโดยการนำของ เจ้าสุภานุวงศ์ ก็ล้มล้างรัฐบาลประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของเจ้ามหาชีวิตสว่างวัฒนา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาสำเร็จ จึงนำเจ้ามหาชีวิตและมเหสีไปคุมขังในค่ายกักกันจนสิ้นพระชนม์ และสถาปนาประเทศเป็น "สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 สภาพการปกครองและการบริหารด้านเศรษฐกิจของลาวเริ่มผ่อนคลายมากขึ้นในระยะหลังของทศวรรษ 1980 (อุมารินทร์ ตูลารักษ์, 2548) ต่อมาเมื่อเจ้าสุภานุวงศ์สละตำแหน่งจากประธานประเทศ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานประเทศต่อจากเจ้าสุภานุวงศ์คือ ท่านไกสอน พรมวิหานและเมื่อท่านไกสอนถึงแก่กรรม ท่านหนุฮัก พุมสะหวัน ก็ได้ดำรงตำแหน่งประธานประเทศต่อมา ในยุคนี้ไทยและลาวเปิดสะพานมิตรภาพ ไทย - ลาว ในปี พ.ศ. 2538 ต่อมาท่านหนุฮักสละตำแหน่ง ท่านคำไต สีพันดอนรับดำรงตำแหน่งประธานประเทศต่อ จนถึงปี พ.ศ. 2549 หลังจากท่านคำไตลงจากตำแหน่ง ท่านจุมมะลี ไซยะสอน จึงผู้รับตำแหน่งประธานประเทศลาวคนปัจจุบัน (คารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2548)

2.2.1.4 รายนามผู้ปกครองในตำแหน่งต่างๆของลาว ลำดับกษัตริย์ลาว

อ้างอิงตามพงศาวดารหลวงพระบางชินกาลมาลีปกรณ์ และตำนานพระแก้วมรกต กรณีศักราชไม่ตรงกัน จะยึดตามตำนานพระแก้วมรกตเป็นหลัก ขุนบรมราชาธิราช (ค.ศ. 697 - ค.ศ. 750) ได้ย้ายจากหนองแสมาอยู่ที่ใหม่เรียกว่าน่าน้อยอ้อยหนู (เมืองแถนหรือเมืองกาหลง) ปัจจุบันเรียกว่าเชียงรุ่ง เขตสิบสองพันนา (มหาสิลา วีระวงส์, 2535) พร้อมทั้งขยายอาณาเขตออกไปโดยส่งโอรส 7 องค์ไปครองเมืองต่างๆ คือ

1. ขุนลอ	- ปกครองเมืองขวา (หลวงพระบาง)
2. ท้าวผาล้าน	- ปกครองเมืองห่อเต (ด้าหอ)
3. ท้าวจุล	- ปกครองเมืองโกดแท้แผนปม
4. ท้าวคำผิง	- ปกครองเมืองเชียงใหม่
5. ท้าวอิน	- ปกครองเมืองศรีอุษยา (ละโว้)
6. ท้าวกรม	- ปกครองเมืองมอน (อินทปัต)
7. ท้าวเจือง	- ปกครองเมืองพวน (เชียงขวาง)

ขุนลอ ปฐมกษัตริย์ลาว ผู้ตั้งเมืองขวาเป็นราชธานีของลาวล้านช้างครั้งแรกเมื่อ (พ.ศ. 1300) และได้เปลี่ยนนามใหม่ว่า เมืองเชียงทอง มีกษัตริย์สืบต่อมา 16 ขุน 5 ท้าว จนมาถึงองค์ที่ 23 คือ พระยาลังศิราษ พ.ศ. 1814 - พ.ศ. 1859

- สมัยกรุงเชียงใหม่

24. พระยาสุพรรณคำผิง	พ.ศ. 1859 - 1887
25. เจ้าฟ้าเงี้ยว	พ.ศ. 1887 - 1894
26. เจ้าฟ้าคำเฮี้ยว	พ.ศ. 1894 - 1896
27. พระเจ้าฟ้ารุ่ง	พ.ศ. 1896 - 1916
28. พระยาสามแสนไท	พ.ศ. 1916 - 1959
29. พระยาล้านคำแดง	พ.ศ. 1959 - 1971
30. ท้าวพรหมหัต	พ.ศ. 1971 - 1972
31. ท้าวคำเต็มซ้ำ	พ.ศ. 1973
32. พระยาหมื่นบ้าน	พ.ศ. 1973
33. ท้าวไค้บัวบาน	พ.ศ. 1974 - 1977
34. ท้าวก่อนคำ	พ.ศ. 1978
35. ท้าวยุค	พ.ศ. 1979
36. ท้าวคำเกิด	พ.ศ. 1979 - 1981
37. นางแก้วพิมพา	พ.ศ. 1981
38. พระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นแก้ว	พ.ศ. 1981 - 2023
39. พระเจ้าสุพรรณบัฏลังก์	พ.ศ. 1981 - 2029
40. พระยาล้าแสนไตรภูวนาถ	พ.ศ. 2029 - 2039
41. เจ้าชมพู	พ.ศ. 2039 - 2044
42. พระเจ้าวิสุทธิราช	พ.ศ. 2044 - 2063
43. พระเจ้าโพธิสารราช	พ.ศ. 2063 - 2090
44. เจ้าท่าเรือ	พ.ศ. 2090 - 2091

- สมัยกรุงศรีสัตนาคนหุต

45. พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช	พ.ศ. 2091 - 2114
46. พระยาแสนสุรินทร์ลือชัย	พ.ศ. 2114 - 2118
47. พระมหาอุปราชาวรวงศ์	พ.ศ. 2118 - 2123
48. พระยาแสนสุรินทร์ลือชัย (ครั้งที่ 2)	พ.ศ. 2123 - 2125
49. พระยานครน้อย	พ.ศ. 2125 - 2126
50. พระหน่อเมือง	พ.ศ. 2134 - 2139

51. พระวรปีดา	พ.ศ. 2139 - 2165
52. พระวรวงศาธรรมิกราช	พ.ศ. 2165 - 2166
53. พระบัณฑิตโพธิสาร	พ.ศ. 2166 - 2170
54. พระหม่อมแก้ว	พ.ศ. 2170 - 2176
55. ท้าววิชัย	พ.ศ. 2176 - 2179
56. ท้าวต่อนคำ	พ.ศ. 2179 - 2181
57. พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช	พ.ศ. 2181 - 2238
58. พระยาเมืองจัน	พ.ศ. 2238
59. เจ้านันทราช	พ.ศ. 2239 - 2241
60. พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2	พ.ศ. 2241 - 2273

เมื่อมาถึงรัชสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 หรือพระไชยองค์เว้ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เกรงว่าจะถูกปองร้ายจึงได้หลบหนี ซึ่งต่อมาภายหลังพระไชยองค์เว้สามารถแยกเมืองหลวงพระบางออกมาได้ และตั้งตนเป็นเอกราชจากเมืองหลวงเวียงจันทน์ จึงถือว่ายุคสมัยนี้เป็นยุคแห่งการแตกแยกของอาณาจักรล้านช้าง โดยได้ถูกแบ่งออกเป็นอาณาจักรต่างๆ ได้แก่ อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างจำปาสัก

- อาณาจักรเวียงจันทน์

1. พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (พระไชยองค์เว้) พ.ศ. 2231 - พ.ศ. 2273
พระราชนัดดาในพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช
2. เจ้าองค์ทอง พ.ศ. 2273 - พ.ศ. 2322
พระราชโอรสในพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2
3. เจ้าอุปราช (ท้าวทอง) พ.ศ. 2283 - พ.ศ. 2294
พระราชอนุชาในพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2
4. พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 3 (พระเจ้าศิริบุญสาร) พ.ศ. 2294 - พ.ศ. 2322
พระราชโอรสในเจ้าองค์ทอง เสียเอกราชแก่สยามในปี พ.ศ. 2322
5. พระเจ้านันทเสน พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2337
พระราชโอรสในพระเจ้าศิริบุญสาร
6. พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 4 (พระเจ้าอินทวงศ์) พ.ศ. 2337 - พ.ศ. 2347
พระราชอนุชาในพระเจ้านันทเสน พระอัยกาในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา ในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

7. พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 5 (พระเจ้าอนุวงศ์) พ.ศ. 2347 - พ.ศ. 2370
พระราชอนุชาในพระเจ้านันทเสนและพระเจ้าอินทวงศ์สิ้นวงศ์กษัตริย์
เวียงจันทน์ หลังพระองค์พยายามแยกตัวเป็นอิสระจากไทย แต่ไม่สำเร็จ

- อาณาจักรหลวงพระบาง

1. เจ้ากึ่งกิสราช พ.ศ. 2246 - พ.ศ. 2265
พระราชนัดดาในพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช
2. เจ้าองค์คำ พ.ศ. 2265 - พ.ศ. 2266
พระราชโอรสในเจ้าอินทรกุมาร เชื้อสายกษัตริย์เมืองเชียงรุ่ง
3. เจ้าอินทโหม พ.ศ. 2266 - พ.ศ. 2292
พระราชอนุชาในเจ้ากึ่งกิสราช
4. เจ้าอินทพรหม พ.ศ. 2292 - พ.ศ. 2293
โอรสในเจ้าอินทโหม ครองราชย์ 8 เดือน จึงถวายราชสมบัติให้เจ้าโชติกะ
5. เจ้าโชติกะ พ.ศ. 2293 - พ.ศ. 2314
พระเชษฐาองค์โตในเจ้าอินทพรหม
6. เจ้าสุริยวงศ์ พ.ศ. 2314 - พ.ศ. 2334
พระราชอนุชาในเจ้าโชติกะ เสียเอกราชแก่สยามเมื่อปี พ.ศ. 2322
7. เจ้าอนุรุธ พ.ศ. 2334 - พ.ศ. 2359
พระราชโอรสองค์ที่ 2 ในเจ้าอินทโหม พระเชษฐาในเจ้าสุริยวงศ์
8. เจ้ามณฑาตุราช พ.ศ. 2359 - พ.ศ. 2378
พระราชโอรสในเจ้าอนุรุธ
9. เจ้าสุกเสริม พ.ศ. 2381 - พ.ศ. 2393 พระราชโอรสในเจ้ามณฑาตุราช
10. พระเจ้าจันทระเทพประภาคุณ (เจ้าจันทราช) พ.ศ. 2395 - พ.ศ. 2414
พระราชอนุชาในเจ้าสุกเสริม
11. พระเจ้ามหินทรเทพนิภาธร (เจ้าอุ่นคำ) พ.ศ. 2415 - พ.ศ. 2431
พระราชอนุชาในพระเจ้าจันทระเทพประภาคุณพระราชโอรสในเจ้ามณฑาตุราช
รัชกาลที่ 5 ทรงให้ออกจากตำแหน่งเจ้านครหลวงพระบาง
ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2438
12. พระเจ้าสักรินทร์ฤทธิ์ (เจ้าคำสุก) พ.ศ. 2432 - พ.ศ. 2448
พระราชโอรสในพระเจ้ามหินทรเทพนิภาธร สมัยนี้ลาวตกเป็นของฝรั่งเศส

13. พระเจ้าศรีสว่างวงศ์ พ.ศ. 2447 - พ.ศ. 2488

พระราชโอรสในพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช หลังปี พ.ศ. 2488 ทรงเปลี่ยนพระราชฐานะเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาว

- อาณาจักรจำปาสัก

1. พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร พ.ศ. 2256 - พ.ศ. 2280

พระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช

2. พระเจ้าองค์หลวงไชยกุมาร พ.ศ. 2280 - พ.ศ. 2334

พระราชโอรสในพระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร
เสียเอกราชแก่สยามในปี พ.ศ. 2322

3. พระวิไชยราชขัตติยวงศา (เจ้าหน้า) พ.ศ. 2334 - พ.ศ. 2354

บุตรพระดาเมืองหนองบัวลำภู เชื้อสายเจ้าปางคำเมืองเชียงรุ่ง

4. เจ้าอนุ พ.ศ. 2354 พระราชนัดดาในพระเจ้าองค์หลวงไชยกุมาร

ถึงแก่พิราลัยหลังรับสุพรรณบัฏเจ้าเมืองได้ 3 วัน

5. เจ้าหมาน้อย พ.ศ. 2356 - พ.ศ. 2360

พระราชนัดดาในพระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร

6. เจ้าราชบุตร (ไย) พ.ศ. 2362 - พ.ศ. 2370 พระราชโอรสในพระเจ้าอนุวงศ์

ร่วมกับพระเจ้าอนุวงศ์ประกาศเป็นอิสระจากไทยในปี พ.ศ. 2369 - 2370

7. เจ้าสุย พ.ศ. 2371 - พ.ศ. 2383 พระราชนัดดาในพระเจ้าองค์หลวงไชยกุมาร

8. เจ้านาค พ.ศ. 2384 - พ.ศ. 2393 พระเชษฐาของเจ้าสุย

9. เจ้าบัว พ.ศ. 2396 - พ.ศ. 2398 หนังสือลำดับกษัตริย์ลาวระบุว่า

ยุคนี้ว่างเจ้าผู้ครองนคร 5 ปี (พ.ศ. 2394 - พ.ศ. 2398)

10. เจ้ายุติธรรมสุนทร (คำใหญ่) พ.ศ. 2399 - พ.ศ. 2401

พระราชโอรสในเจ้าสุย หลังถึงแก่พิราลัย เจ้าอุปราช (จู) รักษาราชการแทน

11. เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก ณ จำปาศักดิ์) พ.ศ. 2405 - พ.ศ. 2443

พระราชโอรสในเจ้าสุย พระราชอนุชาในเจ้ายุติธรรมสุนทร (คำใหญ่)

12. เจ้าราชดนัย (หุย ณ จำปาศักดิ์) พ.ศ. 2443 - พ.ศ. 2489

พระราชโอรสในเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก ณ จำปาศักดิ์) หลังปี พ.ศ. 2446

ฝรั่งเศสลดฐานะเป็นผู้ว่าราชการนครจำปาสัก และต่อมา พ.ศ. 2484 - 2489

เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครจำปาสัก ภายใต้การปกครองของไทย

- พระราชอาณาจักรลาว

1. พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ พ.ศ. 2488 - พ.ศ. 2502
ก่อนหน้านี้มีพระอิสริยยศเป็น พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรล้านช้าง
หลวงพระบาง
2. พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา พ.ศ. 2502 - พ.ศ. 2518
สละราชสมบัติ หลังพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเข้ากุมอำนาจรัฐสำเร็จ
ต่อมาถูกส่งตัวไปกักขังที่เมืองเวียงชัยและเสด็จสวรรคตที่นั่น

- ผู้อำสทธิในราชบัลลังก์ลาว

1. พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา พ.ศ. 2518 - พ.ศ. 2521
อำสทธิในราชบัลลังก์ลาว หลังถูกถอดออกจากราชสมบัติ
2. เจ้าฟ้าชายมกุฎราชกุมารวงศ์สว่าง พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2524
3. เจ้าสุริยวงศ์สว่าง พ.ศ. 2524 - ปัจจุบัน
พระโอรสในเจ้าฟ้าชายมกุฎราชกุมารวงศ์สว่าง

- รายนามประธานประเทศลาว

คำว่า "ประธานประเทศ" ในภาษาลาวหมายถึงตำแหน่งประธานาธิบดีซึ่งใช้โดยทั่วไป
ซึ่งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เริ่มมีประมุขดำรงตำแหน่งดังกล่าวนับตั้งแต่
พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หมวดที่ 6
มาตรา 65 บัญญัติไว้ว่า "ประธานประเทศเป็นประมุขรัฐแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว เป็นผู้ต่างหน้า (ผู้แทน) ให้ประชาชนลาวบรรดาเผ่าทั้งอยู่ภายในและต่างประเทศ"

ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีที่มาจากกาเลือกตั้งของ
สมาชิกสภาแห่งชาติ โดยได้รับคะแนนเสียงมากกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกสภาแห่งชาติที่
เข้าร่วม การประชุม และมีวาระการดำรงตำแหน่งเท่ากับวาระของสภาแห่งชาติ (สภาแห่งชาติมีวาระ
5 ปี) โดยมีรายชื่อดังนี้

1. เจ้าสุภานุวงศ์ (3 ธันวาคม พ.ศ. 2518 - 15 สิงหาคม พ.ศ. 2534)
2. นายพุมิ วงวิจิตร (31 ตุลาคม พ.ศ. 2529 - 15 สิงหาคม พ.ศ. 2534)
รักษาการแทนเจ้าสุภานุวงศ์
3. นายไกสอน พมวิหาน (15 สิงหาคม พ.ศ. 2534 - 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535)

4. นายหนูฮัก พูมสะหวัน (25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 - 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541)
5. พลเอกคำไต สีพันดอน (24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 - 8 มิถุนายน พ.ศ. 2549)
6. พลโทจุมมะลี ไซยะสอน (8 มิถุนายน พ.ศ. 2549 - ปัจจุบัน)

- รายนามนายกรัฐมนตรีลาว

นายกรัฐมนตรีลาว เป็นตำแหน่งหัวหน้าคณะรัฐบาลของประเทศลาว เริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2483 โดยมีเจ้าเพชรราชรัตนวงศา เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศลาวในสมัยที่ประเทศลาวถูกปกครองโดยญี่ปุ่น ปัจจุบันมีนายบัวสอน บุบผาวัน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2518 ดังนี้

1. นายไกสอน พรมวิหาน 8 ธันวาคม พ.ศ. 2518 - 15 สิงหาคม พ.ศ. 2534
2. พลเอกคำไต สีพันดอน 15 สิงหาคม พ.ศ. 2534 - 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541
3. นายสีสะหวาด แก้วบุญพัน 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 - 27 มีนาคม พ.ศ. 2544
4. พันเอกบุญยัง วอละจิต 27 มีนาคม พ.ศ. 2544 - 8 มิถุนายน พ.ศ. 2549
5. นายบัวสอน บุบผาวัน 8 มิถุนายน พ.ศ. 2549 - ปัจจุบัน

2.2.2 แขวงจำปาสัก

ราชอาณาจักรล้านช้างจำปาสัก คือ อาณาจักรลาวล้านช้างที่ตั้งอยู่ทางใต้ของประเทศลาวในปัจจุบัน อยู่ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2256 ถึง พ.ศ. 2489 เป็นเวลา 236 ปี อาณาจักรล้านช้างจำปาสักตกเป็นประเทศราชของไทยจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาครอบครองบริเวณประเทศลาวทั้งหมด จำปาสักถูกยุบรวมเข้ากับอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง กลายมาเป็นราชอาณาจักรลาว เมื่อปี พ.ศ. 2489

จำปาสัก เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ตามตำนานโบราณจารึกไว้ในใบลาน เป็นตัวหนังสือธรรมผสมไทยน้อยได้กล่าวว่า เมืองโพพันลำและเมืองพาน เป็นบ้านเมืองที่เคยเจริญรุ่งเรือง และมีเจ้าปกครองสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุ สำหรับเมืองโพพันลำนั้น มีช่วงหนึ่งที่ประวัติขาดตอนไป เพราะเจ้าผู้ปกครองเมืองไม่มีพระราชโอรสสืบสกุล อำมาตย์ผู้ใหญ่จึงมอบเมืองให้ “ญาคูจำปา” หรือ “ญาคูลิ้มบอง” พระสังฆาธิการผู้ใหญ่ขึ้นปกครองบ้านเมืองสืบต่อมา ท่านญาคูลิ้มบองนั้นเป็นพระภิกษุที่มีความเก่งกล้าสามารถเมื่อปกครองบ้านเมือง ก็สอนให้ชาวเมืองประพฤติ ปฏิบัติธรรม ให้ดำรงมั่นอยู่ในธรรม ท่านจึงเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวเมืองโพพันลำเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเมืองว่า “เมืองญาคูลิ้มบอง” เมื่อเรียกบ่อยๆจึงเพี้ยนกลายมาเป็น “กาลิม” หมู่บ้านหนึ่งในเขตปกครองของ ต.เมืองพาน อ.บ้านผือ

จ.อุดรธานี ท่านญาคูลิมบอง มีสามเณรรูปหนึ่งเป็นลูกศิษย์ชื่อ “สามเณรโพนสะเม็ก” เป็นผู้มีพละกำลังมหาศาลตามตำนานเล่าว่า วันหนึ่งสามเณรได้นั่งข้าวด้วยพินิจดำ เมื่อสุกแล้วข้าวจึงเป็นสีดำขณะสงฆ์จึงติเตียนสามเณรว่า “นั่งข้าวอย่างไรจึงทำให้เป็นสีดำอย่างนี้” แล้วบังคับให้สามเณรโพนสะเม็กฉันท์ข้าวคำรูปเดียวจนหมด ปรากฏว่าเมื่อสามเณรฉันอิ่มแล้ว ก็เกิดเป็นผู้มีพละกำลังอันมหาศาลเหนือบุคคลธรรมดา

สามเณรโพนสะเม็ก ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาก สามารถเรียนอักษรสมัยและพระไตรปิฎกได้เร็วและแตกฉาน ท่านญาคูลิมบอง จึงนำสามเณรไปฝากเรียนหนังสือต่อที่เมืองศรีสัตตนาคนหุตหรือนครเวียงจันทน์ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านช้างของลาว ในคืนหนึ่งก่อนที่ท่านญาคูลิมบองจะพาสามเณรเดินทางไปถึง สมเด็จพระสังฆราชแห่งนครเวียงจันทน์ ได้มีมติว่า “มีช้างเผือกเชือกหนึ่งวิ่งเข้าไปในวัด พงูเข้าชนหอไตรที่บรรจุพระไตรปิฎกพังทลาย หนังสือเก่าแก่คัมภีร์ทางพุทธศาสนาถูกทำลายจนหมดสิ้น” เมื่อคืนจากฝันท่านได้กำหนดจิตรู้ในทันทีว่าจะมีนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาเกิดขึ้นในไม่ช้าอย่างแน่นอน วันต่อมาท่านญาคูลิมบองก็นำสามเณรโพนสะเม็ก ไปฝากให้เรียนหนังสือ สมเด็จพระสังฆราช ท่านรับไว้ และเป็นທີ່ประหลาดใจยิ่งนัก แม้สามเณรโพนสะเม็กแห่งเมืองลิมบอง จะเป็นสามเณรหน้าใหม่ของ “วัดยอดแก้ว” ของสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงศรีสัตตนาคนหุตก็ตาม แต่ท่านก็เรียนหนังสือได้อย่างรวดเร็วและแตกฉานมาก ไม่นานนักท่านก็เรียนจบชั้นสูงสุดในสมัยนั้นด้วย สามเณรโพนสะเม็ก มีกิจวัตรเป็นที่น่าเคารพเลื่อมใสของชาวศรีสัตตนาคนหุตเป็นอย่างมาก “เจ้ามหาชีวิต” หรือพระเจ้าแผ่นดินทรงเลื่อมใสศรัทธา ทรงรับท่านไว้เป็น “นาคหลวง” ในพระราชพิธีอุปสมบท ตามตำนานกล่าวว่า เวลาจักราชพิธีอุปสมบทพระภิกษุนั้น ทรงจัดอย่างใหญ่หลวง มีพระภิกษุเข้านั่งหัตถ์บาตจำนวน 500 รูป และใช้แพไม้ไผ่เป็นสิมาน้ำสถานที่ประกอบพิธีอุปสมบท และเมื่ออุปสมบทเสร็จแล้วปรากฏว่า แพที่ใช้เป็นสิมาน้ำเกิดจมลง ทำให้พระภิกษุที่เข้านั่งหัตถ์บาตต่างพากันว่ายน้ำเข้าฝั่งจิวรเปียกน้ำหมดทุกรูป ยกเว้นสามเณรโพนสะเม็ก ซึ่งจิวรไม่เปียกน้ำเลย (พระยามหาอำมาตยาธิบดี, 2512)

เมื่ออุปสมบทแล้วพระคุณเจ้าหนุ่มโพนสะเม็ก ก็ได้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดล้านช้าง และต่อมาได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดโพนสะเม็ก จนกระทั่งได้รับการสถาปนาจากเจ้ามหาชีวิตให้เป็น “เจ้าราชครูหลวง” หรือ “สมเด็จพระสังฆราชล้านช้าง” ปกครองฝ่ายพุทธจักรแห่งนครล้านช้างในเวลาต่อมาเจ้าราชครูหลวง หลวงพ่อโพนสะเม็ก เป็นผู้มิบุญบารมีสูงส่งยิ่งกว่าฝ่ายราชอาณาจักร เพราะเป็นพระอาจารย์สอนอรธสนธรรม นำปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ชาวเมืองและเจ้านายในราชตระกูล มีคนเคารพนับถือมาก แม้เจ้านายในราชตระกูลก็ให้การเคารพยำเกรงเป็นอย่างยิ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2187 - 2254 เจ้ามหาชีวิต มีพระโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า “พระเจ้าองค์หล่อ” และมีพระมเหสีพระนามว่า “เจ้าชมพู่” ซึ่งกำลังตั้งพระครรภ์ใกล้คลอด เจ้ามหาชีวิตก็สิ้นพระชนม์

จึงทำให้เกิด “กบฏล้านช้าง” มีการแย่งชิงสมบัติ บ้านเมืองมีการจลาจลเกิดขึ้น ในที่สุด “พระยาแสง” หรือ “พระเจ้าสุริยวงศา” พระราชโอรสของ “พระเจ้าต่อนคำ” ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติเป็น “เจ้ามหาชีวิตแห่งนครเวียงจันทน์ล้านช้าง” แต่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่ค่อยสงบ เจ้าหมพู่พระชายา และพระเจ้าองค์หล่อราชโอรส ได้หลบหนีไปพึ่งบารมีของเจ้าราชครูโพนสะเม็ก ท่านจึงให้นำ พระเจ้าองค์หล่อ ไปพำนักที่เมืองแกวตาเป็ก ส่วนพระชายาเจ้าหมพู่ให้พาไปพำนักที่ “ภูสะง้อหอคำ” หลังเวียงจันทน์ ครั้นพระชายาเจ้าหมพู่ประสูติพระราชโอรส เจ้าราชครูโพนสะเม็ก จึงขนานพระนามให้ว่า “เจ้าหน่อกษัตริย์” แล้วทูลเชิญไปประทับที่เมืองโพพันพร้อมทั้งพระมารดา

ต่อมา พ.ศ. 2233 ท่านราชครูก็เป็นที่ระแวงของเจ้ามหาชีวิตแห่งนครเวียงจันทน์ เกี่ยวกับความมั่นคงของราชบัลลังก์ ท่านราชครูจึงออกอุบายให้คณะศิษย์ประมาณ 3,000 คน จากนครเวียงจันทน์ไปอัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์และพระมารดา ออกเดินโดยทางเรือไปตามลำน้ำโขง มุ่งไปยัง “เมืองมรุกขนคร” เพื่อบูรณะองค์พระธาตุพนม ท่านราชครูโพนสะเม็ก ได้บูรณะองค์พระธาตุพนมตั้งแต่ชั้นที่ 2 ขึ้นไปถึงยอดองค์พระธาตุ ท่านได้หล่อเหล็กเป็ก เหล็กไหล ขึ้นสวมยอดพร้อมด้วยฉัตรยอดองค์พระธาตุด้วย ทำให้องค์พระธาตุสง่างามและมั่นคงยิ่งขึ้น ท่านราชครูใช้เวลาบูรณะองค์พระธาตุพนมเป็นเวลา 3 ปี และได้แบ่งครอบครัวชาวเวียงจันทน์ เพื่ออยู่รักษาองค์พระธาตุพนมจำนวนหนึ่ง ท่านกับญาติโยมอีกจำนวนหนึ่งได้ออกเดินทางดงคัมภีร์ปฏิบัติกัมมัฏฐานไปตามลำน้ำโขง สลับฝั่งโขงซ้าย - ขวา ออกลำน้ำมูล ถึงแม่น้ำโขง ไปจนถึงเมืองบรรทายเพชร เมืองหลวงกัมพูชา ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “พนมเปญ” คือตั้งชื่อตามพระธาตุเจดีย์ที่ท่านก่อไว้บนยอดเขาและบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แล้วตั้งชื่อไว้ว่า “พระธาตุนางเปม” ท่านราชครูโพนสะเม็ก จะไปอยู่ที่ไหนท่านก็มักจะมิบริวารมาก เป็นคณะใหญ่คือสามารถตั้งเป็นชุมชนแน่นหนาได้ เพราะเหตุนี้เองท่านจึงเป็นที่ระแวงของกษัตริย์กัมพูชาในเวลานั้น ท่านจึงอพยพบริวารทวนขึ้นไปตามลำน้ำโขง แล้วตั้งชุมชนขึ้นที่ปลายเขตแดนเขมรดับคำ ทางการเขมรก็ตามไปจะเรียกเก็บภาษีชุมชนแต่ท่านก็ไม่ยอมจ่าย จึงได้อพยพบริวารกลับคืนสู่เขตล้านช้าง มาตั้งพักอยู่ที่เมือง “เชียงแตง” ตั้งวัดและชุมชนอยู่ปลายเขตแดน รวบรวมทองคำและเต้าปูนหล่อพระพุทธรูปองค์หนึ่งชื่อว่า “พระองค์แสน” ไว้เป็นที่ระลึก แล้วย้ายมาอยู่ที่ดอนโขงและนครจำปาสัก ตามลำดับ ในสมัยนั้น “นครจำปาสัก” เดิมชื่อ “จำปาศักดิ์” มีเจ้าหญิงสองพี่น้อง คนพี่ชื่อ “เจ้าหญิงเพา” ส่วนคนน้องชื่อ “เจ้าหญิงแพง” เป็นผู้ครองเมือง ซึ่งเจ้าหญิงทั้งสองมีตระกูลเป็นชาวล้านช้างที่อพยพมาราวก่อน ได้ปกครองบ้านเมืองสืบต่อจาก “พระเจ้าสุทนต์ราชา” เจ้าหญิงทั้งสองทราบว่า เจ้าราชครูโพนสะเม็ก พักอยู่ดอนโขงพร้อมด้วยศิษย์และบริวารมากมาย จึงได้อาราธนาให้ท่านเข้ามาในเมือง และมอบเมืองให้ปกครอง ท่านเป็นพระผู้ทรงศีลหากปกครองทางโลกก็จะไม่เป็นการสมควร จึงมอบหมายให้ศิษย์ผู้ใหญ่ปกครองแทน แต่บ้านเมืองไม่สงบโจรผู้ร้ายปล้นมิได้ขาด ท่านจึงตัดสินใจให้ศิษย์ผู้ใหญ่ไปอัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์

ที่พักหลบซ่อนตัวอยู่ที่บ้านโพพันลำจั่ว ซึ่งเจริญวัยได้ 20 พรรษา บรรลุนิติภาวะแล้ว ท่านราชครูจึงแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าเมืองมีพระนามว่า “เจ้าหน่อกษัตริย์ สร้อยศรีสมุทรพุทธานุการ” เจ้าเมืองปกครองนครจำปาสักเป็นเอกราช ไม่ขึ้นต่อนครเวียงจันทน์

เมื่อเจ้าหน่อกษัตริย์ขึ้นเป็นเจ้าเมืองจำปาสักแล้ว ก็ทรงพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ ท่านราชครูเป็นที่ “ท่านเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก” หรือ “สมเด็จพระสังฆราช” มีอำนาจปกครองฝ่ายพุทธจักร สืบต่อมาจนมรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2263 ที่นครจำปาสัก ในแผ่นดินล้านช้าง เจ้าหน่อกษัตริย์ สร้อยศรีสมุทรพุทธานุการ เจ้าผู้ครองนครจำปาสัก จึงได้จัดพิธีพระราชทานเพลิงศพให้อย่างสมพระเกียรติ จากนั้นจึงได้ทรงแบ่งอัฐิส่วนหนึ่งมาบรรจุไว้ที่เจดีย์ ณ บริเวณกำแพงพระธาตุพนม และปัจจุบันก็ยังประดิษฐานให้ผู้คนกราบไหว้บูชา ผู้คนทั้งหลายนอกจากจะเรียกชื่อท่านว่า “หลวงพ่โพนสะเม็ก” แล้ว ส่วนใหญ่มักจะเรียกชื่อท่านว่า “ญาคูขี้หอม” ส่วนเจดีย์ที่บรรจุพระธาตุของท่าน คนทั่วไปจะนิยมเรียกว่า “ธาตุญาคูขี้หอม”

2.2.2.1 แขวงจำปาสักในปัจจุบัน จำปาสัก (Champasak) เป็นแขวงที่มีความสำคัญทางตอนใต้ของประเทศลาว มีเนื้อที่ประมาณ 15,415 ตารางกิโลเมตร อันเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ประมาณ 610 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทั้งสองฟากฝั่งของแม่น้ำโขง (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2539) เป็นแขวงสำคัญทางภาคใต้มาตั้งแต่สมัยโบราณ ในสมัยก่อนฝรั่งเศสยึดครอง เมืองเอกของแขวงนี้คือเมืองจำปาสักตั้งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง แต่หลังจากฝรั่งเศสได้เข้ามายึดครองลาวแล้วก็ได้ย้ายเมืองหลวงไปยังเมืองปากเซ ซึ่งห่างจากเมืองจำปาสักประมาณ 30 กิโลเมตร อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงโดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับแขวงสาละวัน
ทิศตะวันออก	ติดกับแขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ
ทิศใต้	ติดกับประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดกับประเทศไทย

2.2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศแขวงจำปาสัก มีแนวเทือกเขาสูงอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออก บริเวณตอนกลางของแขวงเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำเซโดน บริเวณทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูงโบโลเวน ซึ่งมีความสูงประมาณ 1,500 - 1,800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่โดยทั่วไปมีความสูงไม่เกิน 1,000 เมตร จึงทำให้บริเวณนี้มีฝนตกมากและอากาศชุ่มชื้นตลอดทั้งปี บริเวณภูเขาทางด้านนี้ จะเป็นแนวเทือกเขาของภูเขาไฟที่ดับแล้ว

บริเวณทางตอนใต้ของแขวง เป็นดินแดนที่เป็นเกาะแก่งมากมาย อันเป็นที่มาของคำว่า

"ลี้พันดอน" โดยมีเกาะดอนโขง เป็นเกาะหรือดอนที่ใหญ่ที่สุด ลักษณะของดินในแขวงจำปาสักส่วนใหญ่เป็นดินที่มีคุณภาพดี เพราะเป็นบริเวณที่เป็นแนวภูเขาไฟเก่า จึงเหมาะแก่การเพาะปลูก ลักษณะภูมิอากาศนั้น อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีของแขวงจำปาสัก จะอยู่ประมาณ 27 องศาเซลเซียส แต่ในบริเวณทางทิศเหนือของแขวง คือ ที่เมืองปากซอง จะมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี โดยอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส และมีความชื้นสัมพัทธ์สูง ปริมาณฝนตกในระดับ 1,400 - 2,000 มิลลิเมตร ต่อปี ยกเว้นที่ราบสูง

2.2.2.3 ทรัพยากร แขวงจำปาสักได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง เพราะมีดินน้ำชุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของภูมิประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่ของแขวงจำปาสักมีอาชีพทางเกษตรกรรม พืชที่ทำชื่อเสียงของแขวงจำปาสัก ได้แก่ ข้าวและกาแฟ โดยสามารถส่งออกจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียว ส่วนกาแฟส่งออกไปยังยุโรปส่วนมาก นอกจากนี้ ยังมีพืชส่งออกอีกชนิดหนึ่ง โดยส่งขายให้กับญี่ปุ่น นั่นคือ "หมากเหม้ง" เป็นพืชสมุนไพรที่สามารถสกัดที่สามารถสกัดทำยารักษาโรคประเภทยาแก้ปวด ยาต้ม และยาบำรุง

แขวงจำปาสักได้ชื่อว่าเป็นดินแดน "ลี้พันดอน" ทำให้มีปลามากมายอุดมสมบูรณ์ เช่น ปลาเพี้ย ปลาแคด ปลาหอน ปลาเค็ง ปลาแซ่ รวมทั้งปลาข่า หรือปลาโลมาน้ำจืด ซึ่งมีแห่งเดียวในแม่น้ำโขง และใกล้จะสูญพันธุ์ทุกขณะเข้าไปแล้ว นอกจากนี้ แขวงจำปาสักยังมีป่าไม้และสัตว์ป่านานาชนิดที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งเป็นสัตว์ป่าหายากและใกล้จะสูญพันธุ์ มีทั้งประเภทนกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น ไก่ข้าว นกยูง นกเป็ดน้ำ เสือดาว เสือโคร่ง สัตว์ป่าเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เช่น เขตป่าอนุรักษ์เซเบียง ป่าสงวนคงหัวสาว เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแร่ธาตุต่างๆ ก็มีมากมาย แต่ยังไม่มีการสำรวจนำออกมาใช้อย่างจริงจัง สำหรับทรัพยากรป่าไม้นั้น ยังคงมีบางส่วนที่ทางรัฐบาลให้สัมปทานในการตัดและส่งออกมายังประเทศไทย

2.2.2.4 ประชากรและการปกครอง จำปาสักมีเนื้อที่ทั้งหมด 15,415 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้น 514,236 คน คิดเป็น 13.5% ของประชากรทั้งหมดของประเทศ และมีชนเผ่าทั้งหมด 18 เผ่า ความหนาแน่นของประชากรประมาณ 26 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 เมือง มีศูนย์กลางทางราชการ ทางเศรษฐกิจ การค้า การคมนาคม และการบริการอยู่ที่เมืองปากเซ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เมืองหลวงของแขวงจำปาสักก็คือเมือง ปากเซ ซึ่งมีประชากรประมาณ 20,000 คน แขวงจำปาสัก เป็นแขวงที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่านกลางแขวง ดังนั้นจึงมีพื้นที่ทั้งฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และฝั่งขวาของแม่น้ำโขง

2.2.2.5 วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการกินของลาวนั้นมีลักษณะคล้ายกับคนไทย โดยคนลาวกินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก นิยมอาหารแห้ง มีรสเผ็ด อาหารของคนลาวก็

ได้รับอิทธิพลจากประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ไทย จีน ฯลฯ และยังยึดถือนำเอาวัฒนธรรมฝรั่งเศสจนกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมตนเอง เช่น การกินขนมปังฝรั่งเศส เป็นอาหารเช้า เป็นต้น

2.2.2.6 วัฒนธรรมการแต่งกาย การแต่งกายแบบดั้งเดิมของผู้หญิงลาวแบบดั้งเดิมนั้น เรียกว่า “ผ้าซิ่น” เป็นการแต่งตัวที่นิยมเป็นแบบกระโปรงยาว ถักด้วยผ้าที่มีลวดลายสวยงาม หลายสี หลายรูปแบบ ผู้หญิงสมัยก่อนมักนิยมใส่ผ้าซิ่น เพื่อแสดงความสวยงามเมื่อมีงานเทศกาลพิเศษต่างๆ

2.2.2.7 สถานที่สำคัญของแขวงจำปาสักมีอยู่หลายแห่ง โดยมีสถานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่

1) วัดเจ้าบุญอุ้ม ตั้งอยู่ห่างจากเมืองปากเซไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 500 เมตรในอดีตวังเจ้าบุญอุ้มเคยใช้เป็นที่ประทับของเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้ายก่อนที่จะเกิดการปลดปล่อยหรือเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเป็นระบอบสังคมนิยมในปี พ.ศ. 2518 ทำให้พระราชวังแห่งนี้ตกอยู่ในการดูแลของรัฐบาลลาว เจ้าบุญอุ้มเคยเป็นนายกรัฐมนตรีของลาวในปี พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2505 ต่อมาภายหลังต้องเสด็จลี้ภัยการเมืองไปประทับที่ฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2517 และสิ้นพระชนม์ที่กรุงปารีสในปี พ.ศ. 2521 พระราชวังเริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2511 แต่สร้างเสร็จหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 ทำให้เจ้าบุญอุ้มไม่มีโอกาสได้ครองพระราชวังหลังใหม่ ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างงดงามเหนือลำน้ำเซโดน ซึ่งตั้งอยู่บนบริเวณเนินสูงใจกลางเมืองปากเซ ตัวพระราชวังเป็นตึกก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่สูง 6 ชั้น ได้รับอิทธิพลจากประเทศฝรั่งเศส สร้างโดยไม่มีการตกแต่งเพิ่มเติม แต่ใช้เสาจำนวนมากในการรับน้ำหนัก ภายในพระราชวังมีประตูหน้าต่างรวมกันกว่า 1,900 บาน ประตูหน้าต่างเหล่านี้ก่อสร้างและตกแต่งอย่างวิจิตรงดงาม จนได้รับการขนานนามว่า ศาลาพันห้อง ตัวพระราชวังหันหน้าไปทางแม่น้ำโขง ด้านหลังอยู่ติดแม่น้ำเซโดน

พระราชวังแห่งนี้ ทางรัฐบาลลาวใช้เป็นที่พักประชุมของพรรคและเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ปัจจุบันพระราชวังได้รับการตกแต่งใหม่และเปิดเป็นโรงแรมที่ดีที่สุดในเมืองปากเซ ชื่อว่า โรงแรมจำปาสักพาลเลซ โดย ดร.ปองศักดิ์ ว่องพานิชเจริญ ชาวจังหวัดศรีสะเกษ เป็นผู้บูรณะปรับปรุงใหม่ แผนของโรงแรมเป็นรูปตัว E ห้องลืออบบิ๊กรู้ด้วยไม้และแกะสลัก ห้องประชุมตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นรูปลาวลุ่มกับชาวเขาเผ่าต่างๆ สำหรับชั้นที่ 6 เป็นชั้นบนสุดที่มีจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์โดยรอบเมืองปากเซ สะพานมิตรภาพลาว - จีนบุน ทอดด้วยยาวข้ามแม่น้ำโขง ตลอดจากสะพานหลักข้ามแม่น้ำเซโดนที่อยู่ติดด้านหลังของโรงแรมจำปาสัก พาลเลซ และนับเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นและตกที่สวยงามที่สุดในเมืองปากเซ

2) วัดถ้ำไฟ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเซโดน ห่างจากบริเวณโรงแรมจำปาสัก พาลเลซ มาทางทิศตะวันออกประมาณ 100 เมตร วัดถ้ำไฟ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าวัดพระพุทธรบาท เนื่องจากภายในพระ

อุโบสถมีรอยพระพุทธรูปประทับประดิษฐานอยู่ ถัดมาทางซ้ายเป็นหอแจก ลักษณะเป็นตัวอาคารทรงโรมัน หลังคาลาดต่ำ ชาวบ้านใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จุดเด่นคือสิมตรงกลางหลังคารูปช้างสามเศียร ซึ่งหมายถึงอาณาจักรทั้ง 3 ของลาว

4) วัดหลวง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเซโดน ทางทิศเหนือของตลาดเก่า วัดหลวงสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2478 เป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญในเมืองปากเซ เพราะเป็นสถานที่เก็บอัฐิของราชวงศ์สายจำปาสักหลายพระองค์ รวมทั้งอัฐิของท่านกระต่าย โคนสะโสลิด อดีตนายกรัฐมนตรีนครรัฐบาลฝ่ายอนุรักษนิยม มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบวัด จุดเด่นน่าชมอยู่ที่บานประตูและหน้าต่างของพระอุโบสถ แกะสลักด้วยไม้ลวดลายสวยงาม ถัดมาทางขวาของพระอุโบสถเป็นอาคารเก่าแก่ ซึ่งใช้เป็นหอสมุดและสำนักงานของครู ส่วนด้านหลังเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น อยู่ติดกับแม่น้ำเซโดนใช้เป็นโรงเรียนสอนพุทธศาสนาสำหรับพระสงฆ์

5) เมืองจำปาสัก อยู่ห่างจากเมืองปากเซลงมาทางใต้ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 13 ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร มาถึงท่าแพบ้านม่วง เพื่อต่อแพขนานยนต์ข้ามฝั่งมายังเมืองจำปาสัก ในอดีตเมืองจำปาสักแห่งนี้เคยถูกใช้เป็นศูนย์กลางการปกครองของแขวงเป็นที่ประทับของพระราชวงศ์ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปัจจุบันเหลือเพียงพระตำหนัก 2 หลัง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมือง คือ วังของเจ้าราชคนัย (บิดาของเจ้าบุญอุ้ม) เป็นตึกเก่าแก่สมัยอาณานิคมอยู่ตรงข้ามกับเรือนพักสุจิตรา ส่วนวังเจ้าบุญอุ้ม (น้องชายของเจ้าบุญอุ้ม) เป็นตึกสีขาว 2 ชั้น แต่เมืองฝรั่งเศสตั้งเมืองหลวงใหญ่อยู่ที่ปากเซ จำปาสักจึงกลายเป็นเมืองริมน้ำโขงที่เงียบสงบ มีที่ทำการฯ เป็นศูนย์กลางตั้งอยู่บนถนนลาดยางสายเดียวในเมือง ส่วนถนนสายอื่นๆ โดยมาเป็นทางลูกรัง สองข้างทางของถนนรุ่มรื่นไปด้วยทิวไม้น้อยใหญ่

ในเมืองจำปาสักมีวัดสำคัญประจำเมือง คือ วัดทุ่ง เป็นวัดประจำราชวงศ์และใช้เป็นที่ฝังศพของเจ้านายหลายพระองค์ มีเกสเฮาส์ที่ดัดแปลงจากบ้านเรือนและร้านอาหารริมน้ำโขง บรรยากาศดีเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

หากต้องการเดินทางไปยังเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ต้องเริ่มต้นที่ด่านพรมแดนช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจากตัวเมืองอุบลราชธานีประมาณ 90 กิโลเมตร ซึ่งเป็นประตูสู่เมืองปากเซแขวงจำปาสัก จากนั้นมาตามทางหลวงหมายเลข 10 เป็นถนนลาดยาง ระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร จะถึงสะพานมิตรภาพลาว-ญี่ปุ่น ข้ามแม่น้ำโขงมาเมืองปากเซ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง สำหรับการเดินทางจากพรมแดนช่องเม็กเข้าไปเมืองปากเซ สามารถใช้บริการของสถานีขนส่งลาว ที่อยู่ห่างจากด่านตรวจจนเข้าเมืองลาวระยะทาง 300 เมตร มีทั้งรถโดยสารประจำทาง รถสองแถว วันละหลายเที่ยว แต่ถ้ามีประมาณ 3 - 4 คน แนะนำให้ใช้บริการรถยนต์รับจ้าง จะสะดวกและเร็วกว่า

จากชายแดนช่องเม็กในอำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านด่านวังเต่า ชายแดน
 ทางที่ชาวบ้านจะนำสินค้ามาวางขาย นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมแวะซื้อได้ตามสะดวก จากนั้นมา
 ตามทางหลวงหมายเลข 10 ซึ่งเป็นถนนลาดยางอย่างดี ระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร ก็จะถึง
 สะพานมิตรภาพลาว - ญี่ปุ่น มีความยาว 1,380 เมตร ข้ามแม่น้ำโขงมาถึงเมืองปากเซ เมืองหลวงของ
 แขวงจำปาสักซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของลาว สมัยนั้นฝรั่งเศสตั้งเมืองจำปาสักขึ้นมาเพื่อคาน
 อำนาจเมืองจำปาสัก (บ้านวัดทุ่ง) ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ย้อนไปถึงยุคก่อนเข้ามาตั้งรกราก
 ของขอมโบราณ (ไมตรี ลิมปิชาติ, 2548)

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มในการศึกษา เพื่อให้
 สะดวกต่อการค้นคว้าดังนี้

2.3.1 ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

2.3.2 ข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยา มานุษยวิทยาดนตรี และงานวิจัยต่างๆ

ในการศึกษาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ จะศึกษาในรูปแบบ
 ของตำนาน พงศาวดาร เอกสาร หนังสือ หรือนิทานเล่าจากปากต่อปาก หรือเรียกว่า มุขปาฐะ ที่สืบทอด
 ต่อกันมาจนถึงในปัจจุบัน โดยเนื้อหาของข้อมูลที่ใช้ในการค้นคว้างานวิจัยชิ้นนี้ จะต้องมีส่วนที่
 เกี่ยวข้องทั้งทางด้านดนตรี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมหรือเรื่องต่างๆที่มีผลต่องานวิจัย ตัวอย่างเช่น

ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์ (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของเครื่องดนตรีใน
 วงพิณพาทย์ครุฑคู่สุทนต์ ไชยะมงคล ในหนังสืองานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 36 โดยสรุปว่า บทบาท
 ของเครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ครุฑคู่สุทนต์ ไชยะมงคล มีลักษณะและหน้าที่ในการบรรเลง ดังนี้

- ปี่ ทำหน้าที่เป่าเก็บหรือโหยหวนไปตามทำนองของเพลง
- นางนาคเอก ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเก็บ โดยแปรทำนองมาจากฆ้องวง
- นางนาคเอกเหล็ก ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเก็บเหมือนกับนางนาคเอกเหล็ก
- ฆ้องวง ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลักของเพลง จะเดินทำนองห่างๆเพื่อให้เครื่อง
 ดนตรีอื่นๆสามารถแปรทำนองได้ตามความเหมาะสมของแต่ละเครื่องมือ

- นางนาคทุ้ม ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลักของเพลงเหมือนกับฆ้องวง
- ตะโพน ทำหน้าที่บรรเลงควบคุมจังหวะ โดยแต่ละเพลงจะบรรเลงต่างกันไป
- กลองทัด ทำหน้าที่บรรเลงคู่กับตะโพน
- ฉิ่ง ทำหน้าที่ควบคุมจังหวะของวง

- *ขลุ่ยริคอร์ดอร์(Recorder)* ทำหน้าที่เหมือนกับมีปี่อีก 1 เล่า โดยมีลักษณะให้เสียงคล้ายกับการบรรเลงปี่นอก ครูคุนตี นำขลุ่ยริคอร์ดอร์มาบรรเลงร่วมในวงพิณพาทย์ของตน ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากชาวตะวันตก ที่เข้ามามีอิทธิพลในการปกครองประเทศลาวในอดีต

ทองสีบ ศุภะมาร์ค (2528) กล่าวในพงสาวดารลาว ชุดที่ 8 จดหมายเหตุและพงสาวดาร เกี่ยวกับการนำพระพุทธศาสนาและช่างฝีมือต่างๆเข้ามาในลาว โดยสรุปว่า นางแก้วเงงยา พระมเหสีของเจ้าฟ้าจ๋ม กราบทูลสมเด็จพระเจ้าฟ้าจ๋มให้นำเอาพระพุทธศาสนามาประดิษฐานในประเทศ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจ๋มทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงได้จัดเครื่องบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงเขมร ฝ่ายพระเจ้ากรุงเขมรเมื่อทรงทราบจึงนิมนต์พระมหาปาสมันตะเถระเจ้าและพระมหาเทพลังกา พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวนทั้งสิ้น 20 รูป นักปราชญ์ผู้เรียนจบไตรปิฎกอีก 3 คน คือ นรสิงห์ นรเดช และนรราชให้นำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ในลาว พร้อมกันนี้พระองค์ได้พระราชทานทั้งคัมภีร์พระไตรปิฎก หน่อของต้นศรีมหาโพธิ์จากลังกา และพระพุทธรูปองค์หนึ่งนามว่าพระปาง (ต่อมาได้เพี้ยนมาเป็นพระบางจนถึงปัจจุบัน) ให้มาเป็นที่สักการบูชา

นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทรงพระราชทานสิ่งของ และช่างผู้มีความสามารถในสาขาความรู้ด้านต่างๆอีกเป็นจำนวนมากมี ช่างหล่อพระพุทธรูป ช่างเหล็ก ช่างทอง (ทองแดง) ช่างคำ (ทองคำ) รวมไปถึงด้านดนตรีซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดุริยดนตรี ปี่พาทย์ ระนาด มโหรี และการละเล่นชนิดต่างๆ พร้อมจัดผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มาจากประชาชนใน 4 หมู่บ้าน จำนวน 5,000 คน

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2551) ได้ศึกษาวิจัยดนตรีลาวเดิม หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาดนตรีลาวเดิม ที่เคยได้รับความนิยมในราชสำนักของลาวในอดีต ทั้งด้านเครื่องดนตรี การประสมวง บทเพลงและบริบทต่างๆ หลังจากประเทศลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มาสู่ระบอบสังคมนิยม โดยศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ตลอดจนทั้งการสัมภาษณ์นักดนตรีและผู้ที่เกี่ยวข้องชาวลาว ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) ในยุคที่ลาวมีการปกครองในระบอบที่มีพระมหากษัตริย์หรือเจ้ามหาชีวิต เป็นองค์ประมุขของประเทศ นักดนตรีได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้ามหาชีวิต ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานดนตรีอย่างกว้างขวาง จนถึงในช่วงเวลาที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสจนถึงยุคที่ถูกแทรกแซงทางการเมืองโดยสหรัฐอเมริกา ได้เกิดการเรียกร้องเพื่อเอกราชดนตรีลาวเดิมได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับเพลงปฏิวัติและหลังจากชัยชนะของฝ่ายสังคมนิยม ดนตรีลาวเดิมได้ถูกนำไปปฏิรูปเพื่อให้เป็นดนตรีของมวลชน

2) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 การประสมวงของดนตรีลาวเดิมได้มีการพัฒนาเป็นวงมโหรี ซึ่งพัฒนามาจากวงพิณพาทย์ไม้แข็งและไม้ نرم โดยการผสมรวมของเครื่องดนตรีพื้นเมืองและชนเผ่าตามกรอบแนวคิดที่ต้องการสร้างความเป็นเอกภาพและเท่าเทียมกัน ในส่วนของบทเพลง ประกอบไปด้วยเพลงเพื่อการเสพ เพลงพิธีกรรม เพลงเพื่อการแสดง และเพลงปฎิวัติ เพลงในทุกกลุ่มจะถูกคัดทอนเวลาในการบรรเลงให้สั้นลง คัดเนื้อหาบทร้องที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกรอบความคิดในระบอบสังคมนิยม และนำทำนองพื้นเมือง ทำนองของชนเผ่าต่างๆ มาใช้ในการบรรเลง มีการนำเพลงปฎิวัติมาเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อให้ดนตรีมีส่วนในการสร้างความเป็นเอกภาพ และเกิดความเท่าเทียมกันของคนในชาติ ให้เป็นศิลปะของมวลชนตามกรอบแนวคิดของระบอบสังคมนิยม และเพื่อให้สำนึกถึงบุญคุณของพรรคประชาชนปฎิวัติลาว ที่ได้เคยทำการต่อสู้เพื่อประเทศชาติ

3) หลังจากการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมสหภาพโซเวียตและการเปลี่ยนแปลงท่าทีของจีน ทำให้ลาวหันมาทบทวนแนวทางการปฏิบัติ อันเหมาะสมกับวัฒนธรรมของตนเอง ดนตรีลาวเดิมเริ่มได้รับการดูแลเพิ่มมากขึ้น มีการจัดตั้งโรงเรียน องค์กรเพื่อรับผิดชอบ แต่จากการที่ดนตรีลาวถูกละเลยมาเป็นระยะเวลานานทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาขาดความต่อเนื่อง บทเพลงจำนวนหนึ่งสูญหาย ขาดการพัฒนาทักษะและแนวกลวิธีในการบรรเลงเครื่องดนตรีอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม และขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการผลิตสร้างสรรค์งานใหม่ๆ เพื่อให้เข้ากับสภาพของสังคมลาวในปัจจุบัน

ดวงจำปี วุฒิสุข (2545) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวงพิณพาทย์หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กรณีศึกษาวงพิณพาทย์บ้านโพนแพง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพ บทบาทและความเป็นมาของวงพิณพาทย์หลวงพระบาง กายภาพเครื่องดนตรี การประสมวง และการศึกษาถึงกลุ่มเพลงต่างๆที่บรรเลงในวงพิณพาทย์หลวงพระบาง การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยาดนตรี โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงใช้วิธีสำรวจภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์นักดนตรีอาวุโส บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตการณ์วิถีในการดำเนินชีวิตพร้อมทั้งเก็บข้อมูลเป็นระยะ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2545

วงพิณพาทย์หลวงพระบางได้รับอิทธิพลมาจากเขมร ในสมัยอาณาจักรล้านช้างอันมีพระเจ้าฟ้างุ้มเป็นเจ้าแผ่นดิน มีกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมดนตรีที่ละเอียดอ่อน ถึงแม้ว่าจะอยู่ในรูปแบบมุขปาถะ ทำให้มีผู้สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ วงพิณพาทย์หลวงพระบางมีบทบาทในการแนะนำขบวนและการบรรเลงในงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น ทางประเพณีของวังหลวง ประเพณีทางวัดและประเพณีทางบ้านทุกชนิด ลักษณะเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงทุกชนิดได้สร้างเสียงที่มีคุณภาพ

บทบาทของพิพิธภัณฑ์หลวงพระบางในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป นอกจากที่เคยรับใช้สังคมให้ความบันเทิงสนุกสนาน กลายเป็นเพียงนำมาแสดงเพื่อการอนุรักษ์ โดยเล่นเฉพาะในโอกาสที่ได้รับเชิญไปแสดงรับใช้แขกบ้านแขกเมืองของพรรคและรัฐบาลพิธีกรรมทางศาสนาและทางบ้านเท่านั้น แนวโน้มในอนาคตของวงพิพิธภัณฑ์หลวงพระบางคงเป็นศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีที่อนุรักษ์ไว้เป็นสัญลักษณ์ของหลวงพระบาง

ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจ และศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับเนื้อหาของวรรณกรรมต่างๆ ที่นำมาทบทวน ทั้งส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์ ส่วนที่เป็นดนตรี และส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับดนตรีโดยตรง ได้แก่ ดนตรีลาวเดิมในเวียงจันทน์ ดนตรีลาวเดิมในหลวงพระบาง และดนตรีลาวเดิมจำปาสัก เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาในงานวิจัยได้ทั้งหมด ซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะนำมาศึกษา วิเคราะห์ สรุปผลเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการนำเสนอข้อมูลงานวิจัยเรื่อง “วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผู้วิจัยได้กำหนดใช้การนำเสนอข้อมูลตามขั้นตอนวิธีทางดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

- 1) ศึกษาข้อมูลพื้นที่และวางแผนกำหนดการในภาคสนาม
- 2) ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักดนตรีและนักวิชาการท้องถิ่น
- 3) ศึกษาลักษณะทางกายภาพทั่วไปของเครื่องดนตรี
- 4) ศึกษาวิธีการบรรเลง การประสมวงและระบบเสียงของเครื่องดนตรี
- 5) บันทึกภาพเครื่องดนตรี นักดนตรี และลักษณะของวงดนตรี
- 6) บันทึกเสียงและบันทึกวิดีโอจากแหล่งข้อมูล
- 7) รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ เช่น เอกสาร เทปบันทึกเสียง หรือซีดีเพลง

3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- 1) แบบฟอร์มการบันทึกข้อมูลภาคสนาม
- 2) เครื่องบันทึกเสียง
- 3) กล้องถ่ายรูป
- 4) กล้องวิดีโอ
- 5) คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
- 6) เครื่องเขียน เช่น ปากกา ดินสอ และยางลบ เป็นต้น
- 7) Hard Disk เก็บข้อมูล
- 8) CD – Writer

3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนในการศึกษาโดยแบ่งวิธีการต่างๆ ในการรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

- 1) การสัมภาษณ์ โดยใช้ทั้งแบบขั้นตอนที่เป็นทางการ (Formal Interview) และแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal Interview)
- 2) การเก็บข้อมูลจากด้านอื่นๆ เช่น ภาพถ่าย วีดีโอ เอกสารต่างๆ เป็นต้น

3.4 ขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนขั้นตอนในการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- 3.4.1 ขั้นตอนเตรียมข้อมูลในการศึกษา
- 3.4.2 การลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลวิจัย
- 3.4.3 การรวบรวมและจัดทำข้อมูลวิจัย
- 3.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย
- 3.4.5 การนำเสนอข้อมูลวิจัย

3.4.1 ขั้นตอนเตรียมข้อมูลในการศึกษา

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลจากพื้นที่และรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งขั้นตอนออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลจากด้านอื่นๆ เช่น ภาพถ่าย วีดีโอ เอกสารต่างๆ โดยผู้วิจัยได้วางแผนขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไว้ดังนี้

3.4.1.1 ขั้นตอนในการสัมภาษณ์ข้อมูล

- 1) ผู้วิจัยติดต่อ นัดหมายวันเวลา และสถานที่กับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มต่างๆ
- 2) กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่ม ปฏิบัติงานสังกัดหน่วยงานราชการ ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ จากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในการให้สัมภาษณ์
- 3) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้เตรียมการไว้

3.4.1.2 การเก็บข้อมูลจากด้านอื่นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร หนังสือ เทปบันทึกเสียง ภาพถ่ายและวีดีโอ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

- ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น

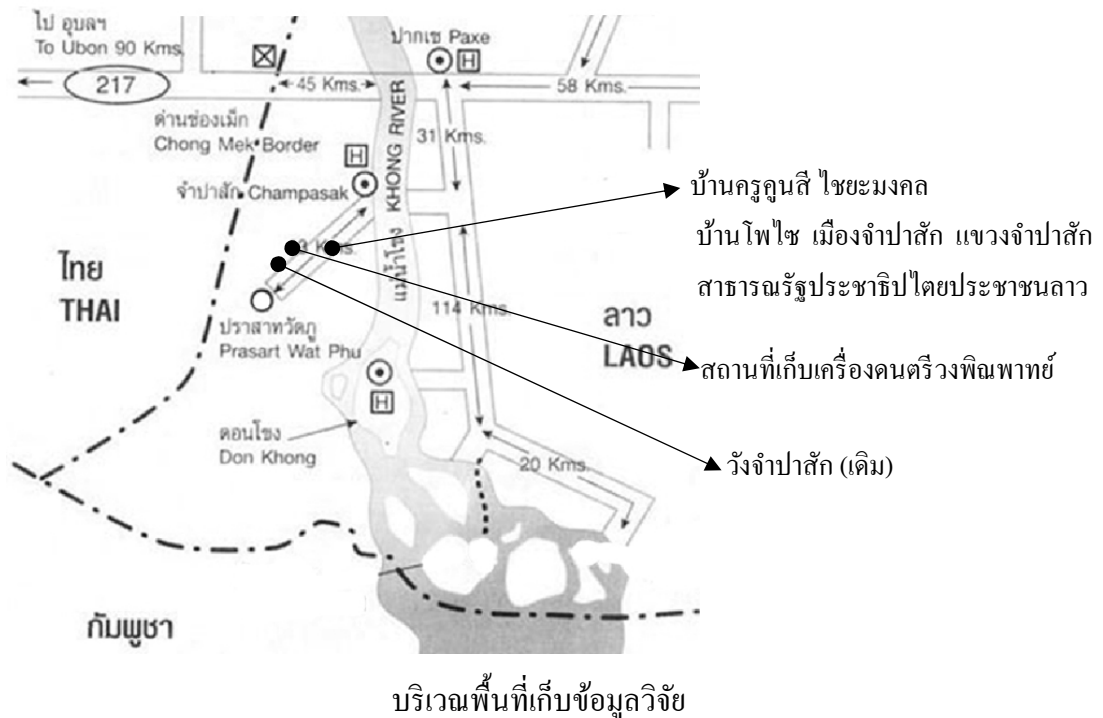
- ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี
- ห้องสมุดวิทยาลัยดุริยางค์ศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดสถาบันค้นคว้าวัฒนธรรม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- สถาบันวิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- แผนกวัฒนธรรม แขวงจำปาสัก
- ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว หอสมุดแห่งชาติ

3.4.2 การลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัยทางดนตรีวิทยา โดยเก็บข้อมูลจากวงพิณพาทย์และนักดนตรีในวง ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะใช้ทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยจะสัมภาษณ์แบบการตั้งคำถามตามประเด็นที่ตั้งไว้ และใช้รูปแบบการสนทนาทั่วไป บุคคลที่ทำการและให้ข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วยศิลปินและผู้อาวุโสด้านดนตรี ได้แก่ กลุ่มนักดนตรีรุ่นเก่าที่มาจากราชสำนักจำปาสักเดิมและกลุ่มนักดนตรีรุ่นปัจจุบัน ในส่วนของกลุ่มนักดนตรีรุ่นเก่าจะเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวงพิณพาทย์ การประสมวง การสืบทอด บทเพลง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่างๆ ในส่วนของกลุ่มนักดนตรีปัจจุบันจะสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสืบทอด ความคิดเห็นเกี่ยวกับพิณพาทย์จำปาสักในสังคมปัจจุบัน ซึ่งการสัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักดนตรี เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์และกิจกรรมต่างๆ ยอมรับความเป็นวิถีชีวิต ไม่รบกวนหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลใดๆ ในส่วนของข้อมูลที่เป็นเอกสาร

นักดนตรีที่สำคัญและบุคคลที่จะสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยจะสอบถามข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยเป็นหลัก

1) คุณสี ไชยะมงคล	นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม
2) ไล่ กันทะวิไล	นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม
3) จัน พิมพะสิง	นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม
4) เกิด พิมพะสิง	นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม
5) บุญมี นิระจัก	นักดนตรีพิณพาทย์รุ่นสืบทอด
6) สมจิตร ไสสุวรรณ	รัฐกรรมศิลปกรรม กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม
7) ทองบาง หงสมบัติ	เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว
8) คุณ ดวงดารา	อาจารย์โรงเรียนดนตรีและนาฏศิลป์แห่งชาติ

3.4.3 การรวบรวมและจัดทำข้อมูลวิจัย

ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาทางเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงข้อมูลที่เก็บจากภาคสนาม ผู้วิจัยได้จัดระบบข้อมูลตามเนื้อหาต่างๆดังนี้

- 1) นำข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องมาจัดทำระบบบรรณานุกรม
- 2) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักดนตรีหรือบุคคลผู้ให้ข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงมาจัดการถอดเทปและเรียบเรียงข้อมูล
- 3) จัดระบบข้อมูลเป็นประเด็นต่างๆให้เป็นหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตั้งประเด็นเพื่ออธิบายถึงลักษณะของข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อทำการนำเสนอต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปและอภิปรายผลตามที่ได้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบการพรรณนา โดยได้ศึกษาข้อมูลในระดับต่างๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งสืบค้นข้อมูลต่างๆจากทั้งในประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งข้อมูลต่างๆที่ได้มีทั้งที่เป็นเอกสาร แถบบันทึกเสียง และวีดิทัศน์ โดยข้อมูลปรากฏในเอกสารมีทั้งที่เป็น ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และ ภาษาลาว

นอกจากข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสารแล้ว ข้อมูลหลักที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งได้มาจากการออกภาคสนาม ทั้งโดยวิธีสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูลจากทั้งนักดนตรี วงดนตรี เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล

ผู้วิจัยจะศึกษาทางด้าน ประวัติ การสืบทอด การดำรงอยู่ บริบทต่างๆ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และหลักฐานเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาเกี่ยวกับประวัติ และศึกษาวิเคราะห์ สาเหตุในการสืบทอด การดำรงอยู่ว่ามีลักษณะอย่างไร

2. เพื่อศึกษาลักษณะทางดนตรีของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล

ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของวงพิณพาทย์ครุฑนสี โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และหลักฐานเอกสารต่าง ๆ มาจัดเรียงข้อมูล เช่น ประเภทเครื่องดนตรี ประเภทบทเพลง และลักษณะวงดนตรี เป็นต้น

3.6 การนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในเชิงคุณภาพ ข้อมูลต่างๆที่ได้จากศึกษาจะนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงเข้ากับบริบททางด้านต่างๆเพื่อให้ครอบคลุมสาระด้านดนตรี ในการสรุปและอภิปรายจะใช้รูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เป็นรูปแบบในการนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อให้สามารถอธิบายข้อมูลทางด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเด็นของการวิจัย ที่กำหนดไว้ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล

2. เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล

ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 จะนำเสนอข้อมูลในบทที่ 4 เรื่อง สภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

- 2) วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 จะนำเสนอข้อมูลในบทที่ 5 เรื่อง ดนตรีและบทเพลงของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

- 3) บทสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะต่างๆ จะนำเสนอในบทที่ 6

บทที่ 4

สภาพโดยทั่วไปของวงพินพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล

เมืองจำปาสัก เป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการที่จำปาสักเป็นเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บริเวณทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชา และยังมีเส้นทางคมนาคมที่สามารถเดินทางไปยังประเทศเวียดนามได้อย่างสะดวก โดยประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นล้วนแต่มีความเข้มแข็งและหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมของตน แม้จะมีความแตกต่างกันทางด้านรายละเอียดของภาษา วิถีชีวิต ประเพณี การปกครอง ฯลฯ แต่ก็ยังมีอิทธิพลด้านอื่นๆที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่บริเวณจำปาสัก (พรสวรรค์ สุวรรณธาดา, 2548) และในความแตกต่างกันนี้ยังส่งผลสะท้อนมาถึงดนตรีและศิลปะแขนงต่างๆในจำปาสักอีกด้วย โดยในส่วนของดนตรีลาวนั้นก็เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ ผสมผสานเข้ากับสิ่งใหม่ๆจากวัฒนธรรมใกล้เคียงที่มีอิทธิพล จึงทำให้สามารถสร้างและพัฒนางานดนตรีประเภทต่าง ๆ ขึ้นมากมาย จากผลกระทบ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายภายในลาว ทำให้วงดนตรีลาวเดิมหรือที่ชาวลาวนิยมเรียกว่า “วงพินพาทย์” มีจำนวนลดลง ปัจจุบันบริเวณเมืองจำปาสักเหลือวงพินพาทย์อยู่เพียง 1 วงคือ วงพินพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล วงจากบ้านโพไซ เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งวงดนตรีดังกล่าวเป็นวงที่สืบทอดระบบการเรียนรู้มาจากราชสำนักจำปาสักและมีการเรียนการสอนอย่างมีระเบียบแบบแผนที่สมบูรณ์

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 ดนตรีลาวเดิมซึ่งถือเป็นศิลปะที่บ่งบอกถึงการรับใช้ราชสำนักจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน วงพินพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล ถือเป็นวงดนตรีลาวเดิมที่มีความเก่าแก่และมีพัฒนาการควบคู่ไปกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเมืองจำปาสัก แต่ด้วยการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในสังคม การนำเอาดนตรีมาปรับใช้ในวิถีชีวิตก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น จากการที่จะต้องบรรเลงตามกรอบของราชสำนัก ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดนตรีก็ต้องปรับเปลี่ยนมาทำหน้าที่รับใช้ทางรัฐบาลและประชาชน ในด้านอุดมการณ์หรือทิวทัศน์ทางสังคมต่างๆ แทน ซึ่งวงดนตรีลาวเดิมที่สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันโดยผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมายในสังคมการเปลี่ยนแปลงของลาวในบริเวณพื้นที่แขวงจำปาสัก คือ วงพินพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล

4.1 ภูมิหลังดนตรีราชสำนักในอาณาจักรล้านช้าง

ดนตรีในรูปแบบราชสำนักหรือที่เรียกว่าดนตรีลาวเดิมนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากดนตรีราชสำนักเขมร ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้าจ๋ม หลังจากเจ้าฟ้าจ๋มซึ่งเป็นโอรสของเจ้าฟ้าเงี้ยว (ขุนผิฟ้า) ประสูติในปีพุทธศักราช 1859 มีพระวรกายที่ผิดปกติคือมีพระทนต์หรือฟันพร้อมกัน 33 ซี่ เหล่าอำมาตย์เห็นดังนั้น กลัวว่าจะเป็นเสนียดจัญไรแก่บ้านเมือง จึงพากันกราบทูลเจ้าฟ้าเงี้ยวให้เอาไปลอยน้ำ เจ้าฟ้าเงี้ยวไม่ทักทานเหล่าอำมาตย์ได้ จึงจับเจ้าฟ้าจ๋มลอยแพจากเมืองเชียงของ พร้อมด้วยบริวารอีก 44 คน แพของเจ้าฟ้าจ๋มลอยลงมาตามแม่น้ำโขง (แม่น้ำโขง) ใช้เวลาอยู่ 1 ปี จึงมาถึงบริเวณแก่งหลี่ผี ครั้งนั้นพระมหาปาสมัน ภิกษุชาวเขมร ซึ่งอาศัยอยู่วัดกุหาใกล้กับแก่งหลี่ผี ได้เห็นแพของเจ้าฟ้าจ๋มและทราบว่าเป็นโอรสของกษัตริย์ลาว จึงนำไปเลี้ยงและสั่งสอนความรู้ศิลปะวิทยาการต่างๆ เมื่อเจ้าฟ้าจ๋มเจริญพระชนม์ได้ 7 ชันษา จึงนำไปถวายพระเจ้ากรุงเขมรที่นครหลวง (บริเวณนครธมในปัจจุบัน) ขณะที่ทรงอาศัยอยู่ในราชสำนักเขมรนั้นเจ้าฟ้าจ๋มได้ทรงศึกษาศิลปะวิทยาการทุกประการเช่นเดียวกับบรรดาเหล่ากุมารราชสำนักเขมร พระเจ้าแผ่นดินเขมรได้ทรงเห็นถึงความสามารถและความฉลาดของเจ้าฟ้าจ๋ม จึงได้มอบนางแก้วเกงยา (ลาวเรียกพระนางยอดแก้วไทยเรียกพระนางคำหยาด) พระราชธิดาให้เป็นพระชายาของเจ้าฟ้าจ๋ม โดยมีพระประสงค์จะผูกไมตรีกับชนชาติลาวไว้ (เดิม วิกาศย์พจนกิจ, 2530)

ในปี พ.ศ. 1886 เจ้าฟ้าเงี้ยวพระราชบิดาของเจ้าฟ้าจ๋มก็เสด็จสวรรคต บรรดาเหล่าอำมาตย์จึงเชิญเจ้าฟ้าคำเฮี้ยว ซึ่งเป็นพระอนุชาของเจ้าฟ้าเงี้ยวขึ้นเสวยราชย์แทน (มีศักดิ์เป็นอาว์หรืออาของเจ้าฟ้าจ๋ม) ฝ่ายเจ้าฟ้าจ๋มซึ่งประทับอยู่ที่เขมร ได้ทราบข่าวพระราชบิดาสวรรคต และเจ้าฟ้าคำเฮี้ยวได้ครองเมืองเชียงของแทน เจ้าฟ้าจ๋มจึงทูลขอกองทัพเขมรยกไปยึดเมืองคืน เจ้าฟ้าคำเฮี้ยวผู้เป็นอาได้เกณฑ์ไพร่พลออกไปต่อสู้สามครั้ง แต่ฝ่ายกองทัพเจ้าฟ้าจ๋มทั้งสามครั้ง เจ้าฟ้าคำเฮี้ยวรู้สึกเลอายที่ทำศึกสู้หลานไม่ได้ จึงเสวยยาพิษปลงพระชนม์เองพร้อมทั้งมเหสีและพระราชธิดา 2 พระองค์ บรรดาอำมาตย์จึงทูลเชิญเจ้าฟ้าจ๋มขึ้นเสวยราชสมบัติในนครเชียงทอง (มหาสิลา วีระวงส์, 2535)

นางแก้วเกงยา พระมเหสีของเจ้าฟ้าจ๋ม ทรงเห็นเหล่าอำมาตย์ ประชาชนทั้งในวังและนอกวัง ต่างนับถือผีฟ้า ผีแถน ตามลัทธิของชาวจีน มีการทำพิธีกรรมฆ่าช้าง ฆ่าควาย บูชาผีดำ ก็ทรงสลดพระทัย เนื่องมาจากพระนางแก้วเกงยางครั้งอยู่ที่เมืองเขมรได้สมาธิ ก็ไม่สามารถกระทำได้ จึงกราบทูลสมเด็จพระเจ้าจ๋มให้นำเอาพระพุทธศาสนามาประดิษฐานในประเทศ สมเด็จพระเจ้าจ๋มทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงได้จัดเครื่องบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงเขมร ฝ่ายพระเจ้ากรุงเขมรเมื่อทรงทราบจึงนิมนต์พระมหาปาสมันตะเถระเจ้าและพระมหาเทพลังกา พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวน 20 รูป นักปราชญ์ผู้เรียนจบไตรปิฎกอีก 3 คน คือ นรสิงห์ นรเดช และนรราชให้นำพระพุทธศาสนามาประดิษฐานในลาว พร้อมกันนี้พระองค์ได้พระราชทานทั้งคัมภีร์พระไตรปิฎก หน่อของต้นศรี

มหาโพธิ์จากลังกาและพระพุทธรูปองค์หนึ่งนามว่าพระปาง (ต่อมาได้เพี้ยนมาเป็นพระบาง) มาให้เป็นที่สักการบูชา นอกจากนี้ยังได้ทรงพระราชทานสิ่งของและช่างผู้มีความสามารถชำนาญการในสาขาความรู้ต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมากมี ช่างหล่อพระพุทธรูป ช่างเหล็ก ช่างทอง (ทองแดง) ช่างคำ (ทองคำ) รวมไปถึงด้านดนตรีซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดุริยดนตรี ปี่พาทย์ ระนาด ม้องวงและการละเล่นต่าง ๆ มาจากประชาชนใน 4 หมู่บ้าน จำนวน 5,000 คน (ทองสืบ ศุภะมาร์ค, 2528)

ผลจากการนำพระพุทธรูปศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจากเขมรเผยแพร่ไปสู่ราชสำนักกลางในรัชสมัยของเจ้าฟ้าจุ้มในครั้งนี้ จึงถือว่าเป็นการวางรากฐานดนตรีในราชสำนักที่ภายหลังนักวิชาการลาวเรียกกันว่า “ดนตรีลาวเดิม” อย่างไรก็ตามศิลปะดนตรีที่เผยแพร่จากราชสำนักเขมรเข้ามาสู่ราชสำนักลาวนั้นไม่ว่าจะดำรงรูปแบบดนตรีเขมรแบบดั้งเดิมโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงแต่มีการเปลี่ยนแปลงโดยเชื่อกันว่าดนตรีราชสำนักลาวเดิม ที่รากฐานดั้งเดิมมาจากเขมรนั้นได้มีการพัฒนาและหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแต่เดิมอยู่ก่อนแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชาติลาว ดังปรากฏพบการนำเอาดนตรีชนิดต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของดนตรีดั้งเดิมมาร่วมบรรเลงด้วยเช่น การนำเอาแคนมาบรรเลงร่วมในวงด้วย เป็นต้น โดยการบรรเลงชนิดนี้ภายหลังได้พัฒนาจนกระทั่งยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นรูปแบบมาตรฐานรูปแบบหนึ่งในการบรรเลงดนตรีลาวเดิม และในรัชสมัยของพระเจ้าสุกเสริมในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2381-2395 ได้เริ่มมีการแสดงโขนในราชสำนักลาวเป็นครั้งแรก การรับเอารูปแบบการแสดงโขนมาเผยแพร่ในราชสำนัก ก่อให้เกิดการพัฒนาการด้านดนตรีครั้งยิ่งใหญ่ ทั้งในรูปแบบของวงดนตรีที่ใช้ประกอบการบรรเลง และบทเพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดง เช่น เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบกิริยาของตัวแสดง เป็นต้น (เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, 2551)

วงพิณพาทย์ประกอบการแสดงพะลัก-พะลาม สมัยพระเจ้าสุกเสริม

ที่มา : เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, 2551, 48

4.2 วังพิณพาทย์ราชสำนักจำปาสัก ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2518

เมื่อสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2238 ต่อมาในปี พ.ศ. 2241 อาณาจักรลาวล้านช้างที่กว้างใหญ่ไพศาล ตกอยู่ในภาวะระส่ำระสายอย่างหนัก จนเกิดการแตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักร ได้แก่ อาณาจักรเวียงจันทน์ อาณาจักรหลวงพระบางและอาณาจักรจำปาสัก หลังจากนั้นอาณาจักรทั้ง 3 ของลาวตกมาเป็นเมืองขึ้นของสยามในปี พ.ศ. 2321 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แต่ราชสำนักไทยก็ได้ปกครองลาวตามวิธีการเมืองแบบโบราณ คือยังคงให้มีพระเจ้าแผ่นดินอยู่ตามเดิม (มหาสิลา วีระวงส์, 2535)

ภูมิหลังของวงพิณพาทย์ในราชสำนักจำปาสักนั้น มีหลักฐานที่เป็นเครื่องดนตรีและคำบอกเล่าที่สามารถสืบค้นได้จากครูที่เคยรับใช้อยู่ในราชสำนักจำปาสัก ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติของวงดนตรีนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยของเจ้ายุติธรรมธร (เจ้าคำสุก) ซึ่งเมื่อเจ้าสุยถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2384 เจ้านาค ผู้เป็นอุปราชจึงได้ขึ้นครองเมืองแทน จนถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2396 ทางกรของไทยจึงได้แต่งตั้งให้เจ้าคำใหญ่ โอรสของเจ้าสุย ขึ้นเป็นเจ้าเมืองจำปาสัก มีนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำใหญ่) จนถึง พ.ศ. 2402 ก็ถึงแก่กรรมเจ้าคำสุกผู้เป็นอนุชาจึงได้เป็นเจ้าเมืองจำปาสัก สืบแทน โดยมีพระนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) และเมื่อถึงปี พ.ศ. 2440 เจ้าคำสุกได้พาบุตรชายทั้ง 3 มายังกรุงเทพมหานครเพื่อรับพระราชทานบรรดาศักดิ์ จากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

เจ้าหุຍ	ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น	เจ้าราชนาย
เจ้าเบง	ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น	เจ้าศักดิ์ประสิทธิ์
เจ้าอูย	ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น	เจ้าศักดิ์ประเสริฐ

ในขณะนั้นเจ้าศักดิ์ประสิทธิ์และเจ้าศักดิ์ประเสริฐ ได้เข้าศึกษาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนเจ้าราชคายนั้นได้กลับมาช่วยราชการบิดาอยู่ในเมืองจำปาสัก จากนั้นเมื่อมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) ได้ขอเข้าเฝ้าและเขียนบุตรทั้งสอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูเกิด พิมพ์สิงห์ นักดนตรีในราชสำนักจำปาสัก ได้กล่าวถึงคำพูดของครูรอบ โดยสรุปว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้พระราชทานเครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ไทย ประกอบไปด้วย ปี ระนาดเอก ระนาดทุ้ม มโหรีวงใหญ่ มโหรีวงเล็ก ตะโพนและกลองทัด ให้แก่วงดนตรีของราชสำนักจำปาสัก ซึ่งเครื่องดนตรีชุดดังกล่าวในบางส่วนนั้นยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน (เกิด พิมพ์สิงห์ 2551, สัมภาษณ์) โดยหลังจากมีเครื่องดนตรีแล้ว พระองค์ได้ทรงให้จัดหานักดนตรีที่มีความสามารถและสมัครจะไปสอนดนตรีในราชสำนักจำปาสัก จำนวน 4 คน ประกอบไปด้วย

ครูเต็ง	สอน	ระนาดเอก
ครูสิง	สอน	ฆ้องวง
ครูเถื่อ	สอน	ตะโพน กลองทัด
ครูหุย	สอน	ปี่

เครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ครูอุณสี ไชยะมงคล
ที่มา: สถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส, 2006.

เมื่อถึงปี พ.ศ. 2446 อาณาจักรจำปาสักที่อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้ตกเป็นของฝรั่งเศส ดังนั้นเมื่อเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) สิ้นพระชนม์มาสู่ ทางฝรั่งเศสจึงแต่งตั้งให้เจ้าราชฉัย เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครจำปาสัก ไม่ได้ตั้งเป็นเจ้าเมืองจำปาสักอย่างที่ไทยเคยตั้งมา โดยในสมัยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างและระบบต่างๆภายในราชสำนักจำปาสัก ซึ่งทางด้านดนตรีก็ได้รับผลกระทบเช่นกันคือ ได้มีแผนกทางด้านดนตรีเกิดขึ้นในสมัยนี้ ทำให้มีนักดนตรีหลายท่านในราชสำนักเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) ก็ได้ออกจากราชการโดยหลังจากนั้นครอบครัวและครูเหล่า ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูไทยในชุดที่เข้ามาสอนในสมัยราชสำนักเจ้าคำสุก ได้เข้ามาสมัครในแผนกดนตรีในสมัยที่เจ้าราชฉัย เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดจำปาสัก (ทองบาง หงสมบัติ 2551, สัมภาษณ์) ในสมัยที่ครอบครัวเป็นหัวหน้าแผนกดนตรี ถือเป็นยุคที่วงพิณพาทย์ราชสำนักจำปาสักรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก นอกจากมีวงดนตรีราชสำนักแล้ว ยังมีการแสดงละครและนาฏศิลป์ต่างๆเข้ามามีบทบาทสำคัญในยุคนี้ เช่น การฟ้อนนางแก้ว ฟ้อนลาวเสียงเทียน เป็นต้น (คำมะณี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

นอกจากจะมีการฝึกนักดนตรีในแผนกแล้วยังมีการเชิญวงดนตรีจากราชสำนักของเขมร มาบรรเลงและสอนดนตรีและการแสดงที่แผนกดนตรีจำปาสักอีกจำนวน 6 คน ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมนาถนโรดม สีหนุ โดยมีนายพลกต เป็นผู้ติดต่อประสานงานต่างๆ ใช้งบประมาณในการว่าจ้างทั้งสิ้นกว่า 3 ล้านบาท ซึ่งในการสอนดนตรีของวงจากราชสำนักเขมรนั้น ได้มีการต่อเพลงและฝึกสอนเทคนิคการบรรเลงต่างๆ มากกว่าครูที่มาจากไทย เช่น การระบายลมปี เทคนิคการขับร้อง รวมไปถึงการขับร้องประกอบไหว้ครูในบทเพลง “สาธุการ” ซึ่งปกติเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ไม่มีการใส่คำร้องลงในบทเพลง แต่วงดนตรีจากราชสำนักเขมรได้นำบทไหว้ครูร้องประกอบก่อนการบรรเลงทุกครั้ง (คุณสี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

หลังจากที่ครูจากราชสำนักเขมรได้กลับเดินทางกลับ เจ้าราชดภัยได้เชิญครูดนตรีจากไทยมาสอนที่แผนกดนตรีวังจำปาสัก ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยครูที่ได้มาสอนในแผนกดนตรีในช่วงนั้นคือ ขุนสนิท ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูคุณสี ไชยะมงคล ครูได้กล่าวไว้ว่า

“สมัยก่อนครูบ่เล่าให้ฟังว่า มีครูดนตรีที่มีชื่อ
มาจากประเทศไทย ชื่อ ขุนสนิท มาสอนดนตรี ขุนสนิท
ดีระนาดเร็วมาก สอนไม่ค่อยรู้เรื่องเพราะท่านสอนเร็ว
ลูกศิษย์เรียนตามไม่ทัน ครูแกสอนได้ประมาณ 2 อาทิตย์
ก็เดินทางไปวังในหลวงพระบางต่อ”

(คุณสี ไชยะมงคล. 2551, สัมภาษณ์)

หลังจากนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2489 เจ้าราชดภัย (หุข ฌ จำปาศักดิ์) ได้เสียชีวิตและเจ้าบุญอุ้ม บุตรคนโตของเจ้าราชดภัย ได้เป็นผู้ดูแลวังจำปาสักต่อจากบิดา ซึ่งเจ้าบุญอุ้มจบการศึกษามาจากสำนักการศึกษาในอินโดจีนของฝรั่งเศส ณ เมืองฮานอย และได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีลาวถึง 2 สมัย คือ พ.ศ. 2491 - 2493 และ พ.ศ. 2503 - 2505 โดยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2503 ครูบซึ่งเป็นหัวหน้าแผนกของดนตรีก็ได้เสียชีวิตลง จากนั้นครูคุณสี ไชยะมงคล มีศักดิ์เป็นลูกศิษย์และลูกเขยของครูบ ซึ่งขณะมีอายุได้ 33 ปี ก็ได้รับตำแหน่งหัวหน้าแผนกดนตรี ซึ่งในระยะเวลานี้เป็นช่วงที่ดนตรีของราชสำนักในแขวงต่างๆเริ่มมีความเจริญในหลายๆด้าน มีการปฏิสัมพันธ์ผลักดันเปลี่ยนการแสดงของแต่ละวังเป็นประจำ และยังรวมไปถึงการประชันวงระหว่างวังก็มี ซึ่งครูได้อธิบายถึงวิธประชันวงของพิณพาทย์ลาว โดยมีใจความที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เวลาประชันจะไม่เน้นที่ความเร็ว แต่จะวัดแพ้ชนะกันที่วงไหนสามารถบรรเลงเพลงได้มากกว่ากัน เช่น วงไหนเล่นสาธการมา ก็ต้องเล่นสาธการตอบกลับไป ซึ่งหาก ใครได้เพลงมากกว่ามักก็จะเป็นฝ่ายชนะ หรือบางที่เล่นเพลงเดียวกันแต่ก็วัดแพ้ชนะกันที่ วงไหนจะบรรเลงได้ไพเราะกว่ากัน คล้ายกับการประกวดวงดนตรี ส่วนใหญ่วงที่ชนะจะเป็นวงที่มาจากหลวงพระบางเนื่องจากเขามีครูสอนเพลงเยอะกว่า และได้โอกาสได้ซ้อมมากกว่าวงอื่นๆ”

(คุณสี ไซยะมงคล. 2551, สัมภาษณ์)

จนถึงปี พ.ศ. 2518 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ภายหลังจากการเข้ายึดอำนาจการปกครองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รัฐบาลและพรรคต้องการที่จะให้การดำเนินการตามกรอบแนวคิดในระบอบสังคมนิยมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้แผนกดนตรีและแผนกอื่นถูกยุบลงไปพร้อมวัง โดยในขณะนั้นเจ้าบุญอุ้มกำลังสร้างพระราชวังแห่งใหม่ขึ้นที่เมืองปากเซ แต่ยังไม่ทันสร้างเสร็จลาวเกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2518 ท่านได้ลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศส และไม่ได้กลับมาอีก (วิศาล พิริยะกิจไพบูลย์ 2552, สัมภาษณ์) ยังรวมถึงผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับราชสำนักตลอดทั้งนักดนตรี ก็จะต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดและพฤติกรรม เพราะศิลปะดนตรีที่เคยได้รับความนิยมในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองอาจจะเป็นโทษต่อตนเอง ซึ่งนักดนตรีที่เคยรับใช้ราชสำนักก็ต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพไปประกอบอาชีพอื่นหรืออพยพออกนอกประเทศ สำหรับผู้ที่ยังคงอยู่ในประเทศก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับวิธีการตามกรอบแนวคิดของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (คุณ ดวงดารา 2551, สัมภาษณ์) ดังกรณีของการนำเครื่องดนตรีตะวันตก เช่น รีคอร์เดอร์ คาริเน็ต เข้ามาผสมในวงพิณพาทย์จำปาสัก เป็นต้น

สถานที่เก็บเครื่องดนตรีของวังเจ้าบุญอุ้ม
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 13 ธันวาคม 2551.

เมื่อมีการยุบแผนกดนตรีในวังจำปาสัก ทำให้ครูคุณสี ไชยะมงคล ได้นำเครื่องดนตรีต่างๆ มาเก็บรักษาไว้ที่บ้านหลังเดิม บริเวณข้างวัดบ้านโพไซ ซึ่งห่างจากวังเก่าของเจ้าบุญอุ้มประมาณ 3 กิโลเมตร ในส่วนเครื่องดนตรีบางชิ้นที่ชำรุดไม่สามารถซ่อมแซมได้ก็ไม่ได้นำออกมาจากวังด้วย ซึ่งเครื่องดนตรีที่สามารถใช้ได้ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีในวงพิณพาทย์ประกอบไปด้วย

นางนาดเอก	หมายถึง	ระนาดเอก
นางนาดทุ้ม	หมายถึง	ระนาดทุ้ม
นางนาดทุ้มเหล็ก	หมายถึง	ระนาดทุ้มเหล็ก
ฆ้องวงเอก	หมายถึง	ฆ้องวงใหญ่
ฆ้องวงทุ้ม	หมายถึง	ฆ้องวงเล็ก
ปี่แก้ว	หมายถึง	ปี่ใน

โดยในปัจจุบันเครื่องดนตรีที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ครูคุณสีได้ทำการซ่อมแซมตามวัสดุอุปกรณ์ที่หาในพื้นที่ และได้จัดหาเพิ่มเติมในบางส่วนเพื่อให้เกิดวงที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4.3 ประวัติวงพัฒนพาทย์ครูสุนลี ไชยะมงคล

4.3.1 ประวัติครูสุนลี ไชยะมงคล

ครูสุนลี ไชยะมงคล เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือน 10 ปีมะเส็ง พ.ศ. 2470 ปัจจุบันมีอายุ 83 ปี ครูสุนลีเป็นคนจำปาสักโดยกำเนิด เป็นบุตรคนที่ 3 ของคุณพ่ออยู่และคุณแม่แก้ว มีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 5 คน เสียชีวิตทั้งหมด พ่ออยู่และแม่แก้วมีอาชีพทำเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ เมื่ออายุได้ 22 ปี ได้สมรสกับนางคำมะณี นางรำในราชสำนักจำปาสัก มีบุตรธิดาทั้งสิ้น 6 คน ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 49 หมู่ 04 บ้านโพไซ เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (คำมะณี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

เมื่อปี พ.ศ. 2483 ได้เดินทางมาเรียนและอาศัยอยู่ ณ วัดไชยมงคล จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นวัดที่เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ห้วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) พี่ชายของเจ้าจอมมารดาด้วงคำ ในรัชกาลที่ 4 และเป็นหลานเจ้าอนุวงศ์ ได้ทรงสร้างไว้ในปี พ.ศ. 2409 ครั้งปราบฮ่อและได้อัญเชิญพระพุทธรูปมาจากเวียงจันทน์ 2 องค์ คือ พระทองทิพย์ ประดิษฐาน ณ วัดศรีทอง อีกองค์ คือ พระพรหมเทวานุเคราะห์ ประดิษฐาน ณ วัดไชยมงคล จนถึงอายุ 17 ปี ครูได้เดินทางกลับเมืองจำปาสักและได้เริ่มเรียนดนตรีกับครูสมลี (ไม่ทราบนามสกุล) นักดนตรีราชสำนักจำปาสักที่ลาออกจากราชการ และได้สมัครเข้าทำงานแผนกดนตรี ในวังจำปาสักของเจ้าบุญอุ้ม ด้วยในสมัยนั้นญี่ปุ่นเริ่มเข้ามามีอำนาจในแถบอินโดจีนและลาว โดยได้ขับไล่ฝรั่งเศสออกไป (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2530) ครอบครัวของครูไม่ต้องการให้ครูเข้าร่วมกับกองกำลังทหาร จึงได้ให้ครูเข้าสมัครไปทำงานในวังเจ้าบุญอุ้ม

จนถึงปี พ.ศ. 2490 ขณะครูอายุได้ 20 ปี จึงเดินทางมายังจังหวัดอุบลราชธานีอีกครั้ง โดยมาศึกษาต่อ ณ วัดศรีทองหรือวัดศรีอุบลรัตนารามในปัจจุบัน ซึ่งการที่ครูได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาที่วัดศรีทองแห่งนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ทักษะด้านดนตรีต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย โดยเครื่องดนตรีที่ครูฝึก ได้แก่ คลาริเน็ต ซึ่งในสมัยนั้นมีครูสน โกศลวัฒน์ เป็นผู้ฝึกสอนและได้พักอาศัยอยู่ที่วัดไชยมงคลเช่นเดิม เนื่องจากระยะทางระหว่างวัดทั้งสองแห่งไม่ไกลกันจนเกินไป ซึ่งในช่วงเวลานั้นเจ้าอาวาสอนุญาตให้ผู้ที่ไม่มีนามสกุลในสมัยนั้นและอาศัยอยู่ในวัดมานานพอสมควรสามารถใช้นามสกุล “ไชยะมงคล” ซึ่งเป็นชื่อของวัดนี้ได้จนถึงปัจจุบัน จากนั้นครูได้มีโอกาสเข้าไปเรียนดนตรีในกรุงเทพมหานครประมาณ 3 เดือน และได้เดินทางกลับมายังเมืองจำปาสักเพื่อรับใช้แผนกดนตรี โดยสมัยนั้นมีครูรอบเป็นหัวหน้าแผนก ซึ่งครูได้ต่อเพลงต่างๆ เพิ่มเติมจากครูในแผนกดนตรี รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้ศึกษามาให้กับนักดนตรีในวงพัฒนพาทย์ราชสำนักจำปาสัก และได้แต่งงานกับนางคำมะณี นางรำในราชสำนักจำปาสัก บุตรสาวของครูรอบ (สุนลี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

ครูคุณสี ขณะอธิบายภาพถ่าย เมื่อสมัยเรียนดนตรีที่จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

ครูคุณสี ขณะครูเป่าปี่คาริเนท เมื่อสมัยเรียนดนตรีในจังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

ปี่แก้ว (ปี่โน), ปี่ชวา และคาริเนทที่นำมาจากจังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

จากซ้ายไปขวา ผู้วิจัย ครูคุณสี และนางคำมะณี ไชยะมงคล
ที่มา: พิระนันท์ แก้วลอย. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

ครูคุณสี ไชยะมงคล ตั้งใจทำงานจนได้เป็นหัวหน้าแผนกดนตรี ของราชสำนักจำปาสัก
คนสุดท้ายในสมัยของเจ้าบุญอุ้ม ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 และปัจจุบัน

ครุฑนสีและครอบครัว ได้อาศัยอยู่บ้านหลังเดิมบริเวณตรงข้ามวัดบ้านโพไซ เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเครื่องดนตรีต่างๆ ที่ยังสามารถใช้การได้ ก็ได้นำมาไว้บริเวณบ้านของครอบครัวข้างวัดบ้านโพไซ และในปี พ.ศ. 2552 ทางแขวงจำปาสักได้นำเครื่องดนตรีของราชสำนักเดอม ไปเก็บรักษาไว้ที่ทำการเมืองจำปาสัก ซึ่งห่างจากบ้านครุฑนสี ประมาณ 2 กิโลเมตร

การฟ้อนนางแก้ว ของราชสำนักจำปาสัก

รูปแบบการแสดงของนางคำมะนี ไชยะมงคล ภรรยาของครุฑนสี

ที่มา : เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. 2551, 49

4.3.2 ประวัติวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 ทำให้ประชาชนชาวลาวอพยพหนีออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก (โพไซ สุนนะลาด, 2538) นักดนตรีลาวเดิมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักได้ถูกกล่าวหาให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่อยู่ตรงข้ามกับระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ดังนั้นนักดนตรีลาวเดิมบางกลุ่ม จึงได้อพยพออกนอกประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ส่วนในบริเวณวังเจ้าบุญอุ้มและบริเวณเมืองจำปาสัก ส่วนผู้ที่ไม่ได้เดินทางไปต่างๆ ประเทศก็ได้เดินทางไปยังเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก เมืองที่ถูกสถาปนาขึ้นให้เป็นเมืองเอกของแขวงจำปาสักแทนที่เมืองจำปาสัก ซึ่งหลังจากเมื่อระบบกษัตริย์ได้ล่มสลายลง จึงเป็นผลให้ศูนย์กลางทางด้านศิลปะชั้นสูงหลายแขนง โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีลาวเดิมและละคร เกิดช่องว่างต่างๆ ในการสืบทอด เพลงที่เคยใช้บรรเลงในพระราชพิธีต่างๆ ได้ขาดการสืบทอดและสูญหายไปกับกาลเวลา แต่ก็ยังมีกลุ่มคน

จำนวนไม่น้อยที่ยังอาศัยอยู่บริเวณสถานอาศัยเดิม รวมไปถึงกลุ่มนักดนตรีราชสำนักจำปาสักเดิม โดยครูคุณสีและนักดนตรีบางคนได้นำเครื่องดนตรีที่ยังสามารถใช้งานได้ มาจัดตั้งวงดนตรีลาวเดิม ขึ้นพร้อมทั้งมีการเปิดสอนในระบบชาวบ้านโดยไม่ขึ้นต่อระบบของทางราชการ เนื่องจากปัญหา ทางด้านการเมืองการปกครอง โดยครูคุณสีจึงหาวิธีในการดำรงอยู่โดยการใช้เครื่องดนตรีตะวันตก เข้ามาผสมผสาน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางดนตรีเพื่อความอยู่รอด และเป็นผู้นำในการจัดตั้งวงดนตรี ขึ้นร่วมกับครูรุ่นเดียวกันในราชสำนัก ดังนี้

ลายชื่อคณะวงดนตรีพื้นเมืองจำปาสัก

ชื่อและนามสกุล	อายุ/ปี	วิชาเฉพาะ
พ่อเผ่าหนูแก้ว	80 ปี	ตีฆ้องวงและระนาด
พ่อเผ่าคุณสี	80 ปี	เป่าขลุ่ยและตีตะโพน
พ่อเผ่าไผ่	80 ปี	เป่าปี่แก้ว
พ่อเผ่าจัน	75 ปี	ตีตะโพนและกลองทัด

ชื่อและนามสกุล	อายุ/ปี	วิชาเฉพาะ
พ่อเผ่าหนูแก้ว	80 ปี	ตีฆ้องวงและระนาด
พ่อเผ่าคุณสี	80 ปี	เป่าขลุ่ยและตีตะโพน
พ่อเผ่าไผ่	80 ปี	เป่าปี่แก้ว
พ่อเผ่าจัน	75 ปี	ตีตะโพนและกลองทัด

ลายมือชื่อนักดนตรีผู้ก่อตั้งวงดนตรีพิณพาทย์จำปาสัก บันทึกโดยครูคุณสี เมื่อปี ค.ศ. 2006

ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ 2551, 13 ธันวาคม.

หลังจากมีนักดนตรีและเครื่องดนตรีแล้ว ครูคุณสีก็ได้เริ่มกลับมาฝึกซ้อมและจัดตั้ง วงเพื่อออกแสดงตามงานต่างๆ โดยสถานที่ฝึกซ้อมนั้นได้ใช้บริเวณลานกลางบ้านของครูคุณสี ซึ่งเป็นสถานที่ใช้ฝึกซ้อมเป็นประจำ และเมื่อเริ่มออกจัดการแสดงตามสถานที่ต่างๆทั้งในลักษณะของ การว่าจ้างงานหรือการได้รับคำสั่งจากหน่วยงานทางราชการ ก็เริ่มมีผู้สนใจเข้ามาเรียนดนตรีเพิ่มขึ้น

ครูคุณสีก็ได้เก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างไร เพียงแต่หากใครมาเรียนก็ต้องหาอาหารและเดินทางมาเรียนที่บ้านเอง (คุณสี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

บ้านครูคุณสี ไชยะมงคล

ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ 2552, 8 กุมภาพันธ์.

ลานกลางบ้านครูคุณสี ไชยะมงคล สถานที่ซ้อมดนตรี

ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ 2552, 8 กุมภาพันธ์.

4.4 การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงพิณพาทย์ครุฑนลธิ์ ไชยะมงคล

ดนตรีราชสำนักเป็นศิลปะที่มีภาพของระบบศักดินาอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นหลังจากมีการปฏิวัติระบบการปกครอง ในส่วนของวัฒนธรรมต่างๆก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ในดนตรีลาวเดิมนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงจำกัดเฉพาะเรื่องของเครื่องดนตรี บทเพลง แต่ยังรวมไปถึงระบบคติความเชื่อ ประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น การเคารพต่อครูเทพ การเคารพเครื่องดนตรี โดยพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักดนตรีที่ถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อครูทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต คือ พิธีไหว้ครูดนตรี ในทรรสนะของระบบสังคมนิยมถือเป็นเรื่องที่มั่งงาย และไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังนั้นในยุคที่มีการปฏิบัติ พิธีการไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์จะไม่ได้รับอนุญาตให้มีการจัดพิธีขึ้น (เฉลิมศักดิ์ พิภูสรี 2551, 94) อย่างไรก็ตามในระบบความเชื่อ ความศรัทธาที่ปลูกฝังกันมาเป็นเวลาช้านานเกี่ยวกับการสำนึกถึงสิ่งที่มีพระคุณต่อตนเป็นการกระทำความดี ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีการห้ามไม่ให้จัดพิธีกรรมดังกล่าว แต่นักดนตรีบางกลุ่มก็ยังลักลอบจัดพิธีไหว้ครูอยู่แต่จะกระทำกันอย่างเงียบๆ เฉพาะกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น (สุน ควงดารา 2551, สัมภาษณ์)

จากการปรับเปลี่ยนแนวคิดทางด้านต่างๆ เพื่อให้เข้ากับวิธีการตามกรอบแนวคิดของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งกรณีดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะ ฝีมือและการสืบทอดองค์ความรู้ทางพิณพาทย์จำปาสักในหลายๆด้าน เช่น กรณีของการเพลงร้องที่มีคำร้องเกี่ยวกับระบอบพระมหากษัตริย์ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ขับร้อง ส่งผลกระทบให้บทเพลงจำนวนมากที่มีเนื้อหาของคำร้องในลักษณะดังกล่าวห้ามนำมาขับร้อง ซึ่งเปรียบเสมือนกับการขาดความสืบเนื่องระหว่างความรู้ของคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงทำให้ปรากฏพบว่าปัจจุบันคนร้องเพลงลาวเดิมนั้นหายากหรือในกรณีของคนปีโนนครหลวงเวียงจันทน์ที่ไม่มีผู้สืบทอด เนื่องมาจากสาเหตุการขาดความสืบเนื่องทางดนตรี (ทองบาง หงสมบัติ 2551, สัมภาษณ์) โดยกรณีของพิณพาทย์จำปาสักก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน แต่ด้วยภูมิประเทศของแขวงจำปาสักที่มีความใกล้ชิดกับประเทศไทย และประเทศกัมพูชา ซึ่งมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตน ดนตรีในลักษณะที่คล้ายคลึงกันจึงเกิดการเชื่อมโยงกันในระบบทางด้านดนตรีราชสำนักที่แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันตลอดเวลา และจากการที่ไม่ได้เป็นเมืองหลวงของประเทศ ทำให้พิณพาทย์บริเวณดังกล่าวได้รับผลกระทบจากการปฏิวัติทางวัฒนธรรมค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกับในเมืองหลวงพระบาง จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมพิณพาทย์ต่างๆ เช่น การสืบทอดความรู้จากรุ่นไปสู่รุ่น การประกอบพิธีไหว้ครู ที่ยังมีให้เห็นในจำปาสัก

ในอดีตนั้นบ้านและราชสำนักจำปาสัก เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้พิณพาทย์การเรียนการสอนจะใช้วิธีถ่ายทอดโดยการจำ ดังนั้นการที่บุคคลใดจะได้รับอนุญาตให้เรียนดนตรีได้ จึงอยู่ที่การพิจารณาของครูว่าจะรับศิษย์ผู้นั้นไว้ศึกษาหรือไม่ โดยวิธีที่จะทำพิธีรับเป็นศิษย์ให้ถูกต้องตาม

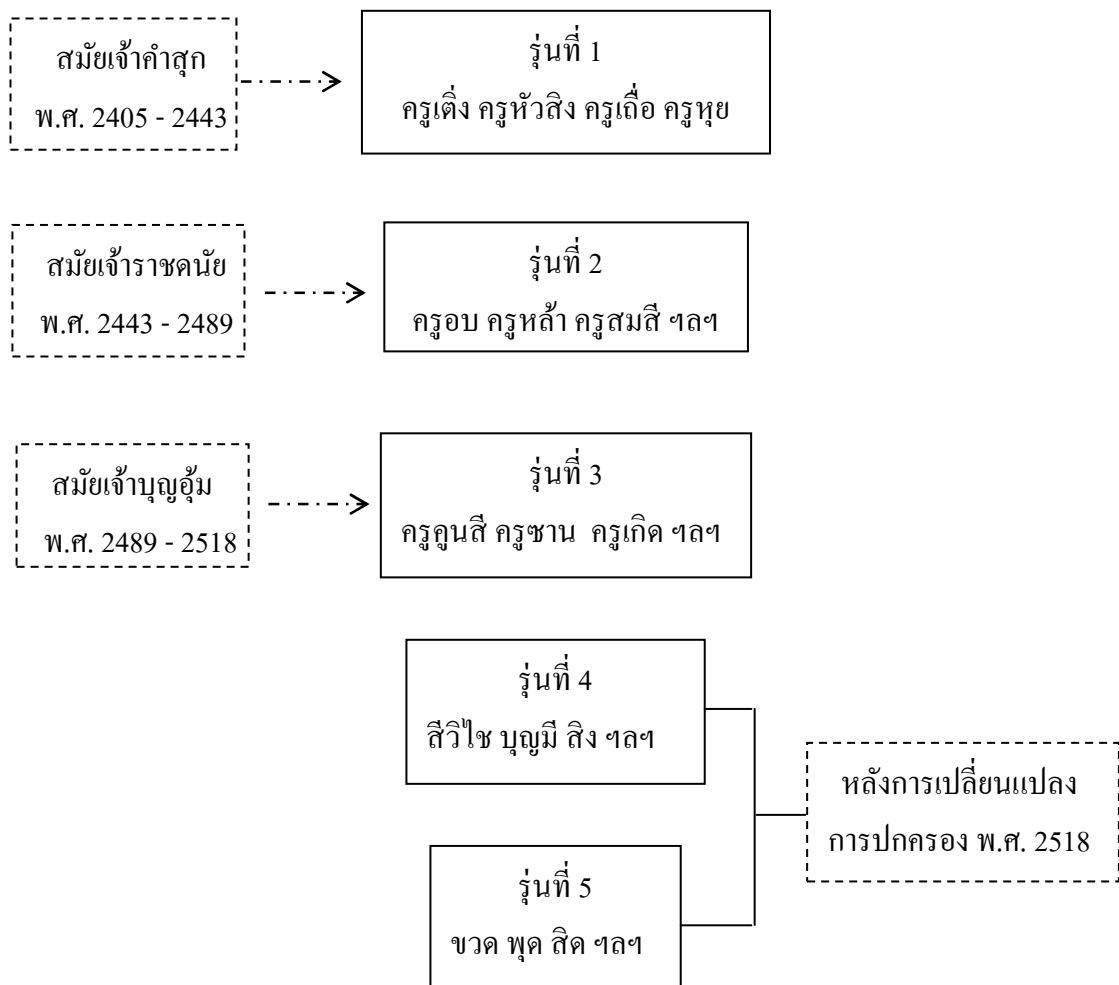
ธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาจะกำหนดขึ้นในวันพฤหัสบดี (เกิด พิมพะสิง 2551, สัมภาษณ์) และจากการที่วงพิณพาทย์เริ่มมีชื่อเสียงในด้านฝีมือการบรรเลงดนตรีลาวเดิม และมีระบบการสืบทอดส่งต่อความรู้อย่างเข้มแข็งและเป็นระบบ ทำให้เริ่มมีลูกศิษย์เข้ามาเรียนดนตรีลาวเดิมจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งระบบการเรียนการสอนยังคงใช้ระบบเดิมคล้ายกับวงดนตรีไทยและเขมร คือ การเรียนเริ่มเรียนเพลงสาธนาการก่อนเป็นเพลงอันดับแรก จากนั้นก็เริ่มเรียนเพลงที่ใช้ในพิธีการต่างๆ แต่จากการที่มีข้อจำกัดทางด้านเครื่องดนตรีที่มีอยู่ไม่กี่ชิ้นทำให้การสอนเป็นไปด้วยความลำบาก ศิษย์บางคนอาจจะต้องรอเรียนเกือบครึ่งวัน และส่วนมากจะไม่มีเวลาในการเรียนขนาดนั้น เพราะจำเป็นต้องกลับไปประกอบกิจกรรมต่างๆ ของทางบ้าน เช่น ทำไร่นา หาปลา ปลุกผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนก็ลดจำนวนลงและเหลือเฉพาะนักดนตรีที่อยู่ประจำเครื่องดนตรีเท่านั้น โดยในการสืบทอดทางดนตรีของวงพิณพาทย์จำปาสักนับมาตั้งแต่สมัยของเจ้าคำสุก เจ้าราชคณัยและเจ้าบุญอุ้ม จนถึงปัจจุบันมีการสืบทอดการเรียนพิณพาทย์จำปาสักมาถึง 5 รุ่นด้วยกัน และถือเป็นกลุ่มนักดนตรีที่มีประวัติศาสตร์การสืบทอดทางด้านพิณพาทย์ ในระบอบของราชสำนักสืบต่อกันยาวนานที่สุดของดนตรีเดิมลาวตอนใต้ (ทองบาง หงสมบัติ 2551, สัมภาษณ์) โดยเปรียบเทียบจากวิถีชีวิต ระบบการเรียนรู้และพิธีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง

ครูไถ กันทะวิไล นักดนตรีร่วมรุ่นเดียวกับครูคุณสี
ที่มา: สถานีโทรทัศน์ลาว แขวงจำปาสัก, 2006.

ครูคุณสี ไชยะมงคล ปัจจุบันมีอายุ 83 ปี ถือเป็นลูกศิษย์รุ่น 3 และรุ่นสุดท้ายที่ได้มีโอกาสรับใช้ราชสำนักจำปาสักในสมัยของเจ้าบุญอุ้ม โดยระบบการเรียนและการสืบทอดทางดนตรีตามหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้ นับตั้งแต่ครูเต็งเข้ามาสอนดนตรีและรับใช้ราชสำนักจำปาสักจนถึงปัจจุบันมีลักษณะโครงสร้างโดยสรุปดังนี้

โครงสร้างการสืบทอดพัฒนพาทย์จำปาสัก

โครงสร้างดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงระบบการสืบทอดวงพัฒนพาทย์จำปาสัก นับตั้งแต่สมัยเจ้าคำสุก ซึ่งมีจากไทยมาสอนตั้งแต่สมัยครูเต็ง ครูหัวสิงและครูคนอื่นๆเข้ามาในราชสำนัก เป็นผลทำให้ดนตรีของพัฒนพาทย์จำปาสักมีการสืบทอดจากลูกศิษย์จำนวนมากถึง 4 รุ่นด้วยกัน โดยลูกศิษย์รุ่นที่ 1, รุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 มีโอกาสเข้ารับใช้ในระบบราชสำนักของวังจำปาสักในแผนกดนตรี และยังโอกาสได้เรียนดนตรีจากทั้งครูเขมรและครูคนไทยโดยตรง แต่ลูกศิษย์รุ่นที่ 4 และรุ่นที่ 5 นั้น

ได้เรียนเฉพาะกับครุฑนสีและครุฑนตรีจากรุ่นที่ 3 และจากการที่ครุฑนสีมีโอกาสเรียนดนตรีกับครูต่าง ๆ ในรุ่นที่ 2 รวมไปถึงการเดินทางมาเรียนดนตรีในประเทศไทยทั้งทางด้านดนตรีไทยและดนตรีสากล ทำให้ครุฑนสีมีความรู้ความสามารถในการบรรเลงดนตรีเป็นอย่างดี และได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ลูกศิษย์รุ่นต่อ ๆ มา ซึ่งส่วนใหญ่แก่นักดนตรีในวงครุฑนสีจะประกอบอาชีพหลักต่างกันไป จะมีโอกาสฝึกซ้อมร่วมกันเฉพาะกรณีที่มียานเท่านั้น โดยครุฑนสีได้บันทึกรายชื่อ นักดนตรีเมืองจำปาสักรุ่นที่ 3 - 5 ไว้เมื่อปี ค.ศ. 2006 ดังนี้

สมุดรายชื่อสมาชิกวงครุฑนสี

ร.ร. / นามสกุล	อายุ	วิชา ส. นว.	บันทึก
1. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	80 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
2. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	80 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
3. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	80 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
4. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	70 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
5. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	69 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
6. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	44 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
7. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	25 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
8. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	25 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
9. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	25 ปี	วิชา ส. นว.	วิชา ส. นว.
วงครุฑนสี			
1. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	14 ปี		วิชา ส. นว.
2. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	14 ปี		วิชา ส. นว.
3. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	15 ปี		
*3. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	15 ปี		วิชา ส. นว.
4. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	14 ปี		วิชา ส. นว.
5. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	19 ปี		วิชา ส. นว.
6. น.ร. วิชา ส. นว. วิชา ส. นว.	15 ปี		วิชา ส. นว.

ลายมือชื่อนักดนตรีวงครุฑนสีพันพาศจำปาสัก รุ่นที่ 3-5 บันทึกโดยครุฑนสี เมื่อปี ค.ศ. 2006

ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์. บันทึกภาพ 2551, 13 ธันวาคม.

คณะรายชื่อพวกนักดนตรีพื้นเมืองจำปาสัก

ชื่อและนามสกุล	อายุ	วิชาเฉพาะ	บ้านเกิด
1. พ่อเผ่าหนูแก้ว	80 ปี	ตีฆ้องวงและระนาด	โพไซ
2. พ่อเผ่าคุณสี ไชยะมงคล	80 ปี	ตีตะโพนเป่าขลุ่ย	โพไซ
3. พ่อเผ่าไล กันทะวิไล	80 ปี	เป่าปี่แก้ว	สินุนเรือง
4. พ่อเผ่าจัน พิมะสิง	70 ปี	ตีตะโพน	พะพิม
5. พ่อเผ่าเกิด พิมะสิง	69 ปี	ตีกลองทัด	พะพิม
6. ท้าวท้าว	44 ปี	ตีระนาด	เปือย
7. ท้าวบุญมี นระจัก	25 ปี	ตีฆ้องวง	วัดละคอน
8. ท้าวสีวิไซ	25 ปี	ตีระนาด	โพไซ
9. ท้าวสิง พิมะลิไซ	25 ปี	ตีระนาด	สีลาจัน

พวกสืบทอด

1. ท้าวพุด	14	-	บ้านพะพิม
2. ท้าวสิด	14	-	บ้านพะพิม
3. ท้าวสิดจินดา	15	-	บ้ายวัดละคอน
4. ท้าวหวด	14	-	บ้านพะพิม
5. ท้าวนาย	19	-	เปือย
6. ท้าวไย	15	-	เปือย

นักดนตรีในวงพิณพาทย์ของครุฑนสี ไชยะมงคล รุ่นแรกปัจจุบันมีอายุตั้งแต่ 70 - 80 ปี ส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีที่ประจำอยู่กับราชสำนักจำปาสักเดิม ซึ่งได้เรียนกับครูจากที่ต่าง ๆ แต่นักดนตรีรุ่นที่สอง ที่มีอายุระหว่าง 25 - 45 ปี และรุ่นเด็กที่มีอายุ 14 - 20 ปี ส่วนใหญ่ได้เรียนเฉพาะกับครุฑนสีหรือครุฑนอื่น ๆ ในวงพิณพาทย์เรื่อยมาอย่างเป็นระบบ จึงเป็นผลทำให้วงพิณพาทย์วงนี้สามารถดำรงอยู่ได้เรื่อยมา ปัจจุบันเครื่องดนตรีของครูส่วนใหญ่ได้ย้ายไปเก็บรักษาไว้ที่ทำการของเมืองจำปาสัก แทนที่บริเวณซุ้มข้าวของบ้านหลังเก่า เนื่องจากสถานที่เดิมไม่สะดวกในการเก็บรักษาทั้งทางด้านสภาพอากาศและสัตว์ต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายต่อสภาพของเครื่องดนตรี

บทที่ 5

ดนตรีและบทเพลงของวงพิณพาทย์ครุฑนลิ ไชยะมงคล

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นอาณาจักรที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน หลักฐานในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นหลักฐานจากตำนาน พงศาวดาร ศิลาจารึก นิทานที่เล่าสืบต่อกันจนถึงในปัจจุบัน รวมถึงมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง โดยเฉพาะที่เวียงจันทน์ หลวงพระบาง และจำปาสัก มีชุมชนต่างๆอาศัยอยู่มากมาย มีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านดนตรี ซึ่งดนตรีของลาวนั้นเกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรม ที่ได้รับนำมาประยุกต์เข้ากับวัฒนธรรมที่ตนมีอยู่ จนกระทั่งสร้างวัฒนธรรมต่างๆของตนเองขึ้นมา ดนตรีลาวนั้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ดนตรีลาวเดิมหรือดนตรีราชสำนัก หมายถึง ดนตรีที่มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน และนิยมรับใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆของราชสำนัก และของศาสนา ตลอดทั้งการใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานมงคลและงานอวมงคล เช่น งานบุญปีใหม่ งานบวชพระ งานศพ และงานในเทศกาลต่างๆ มีแพร่หลายใน เวียงจันทน์ หลวงพระบาง ไชยบุรี สุวรรณเขต และจำปาสัก

2. ดนตรีพื้นเมือง คือ ดนตรีที่ประจำอยู่ในแต่ละเมือง มีลักษณะเป็นเพลงพื้นบ้านหรือพื้นเมืองต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกันในแต่ละพื้นที่นั้นๆ เช่น ขับทุ่มหลวงพระบาง ขับจิมหมอลำ เป็นต้น

3. ดนตรีชนเผ่า คือ ดนตรีที่ประจำอยู่ในแต่ละกลุ่มชนเผ่า ซึ่งประเทศลาวนั้นมีความหลากหลายทางด้านชนเผ่า ภาษาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ดนตรีและวัฒนธรรมต่างๆ จึงแตกต่างกันไปด้วย แต่ความเชื่อต่างๆของกลุ่มคนในชนเผ่า ทำให้ดนตรีมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนั้นๆ ไปด้วย เช่น การเป่าใบไม้ของเผ่าม้ง การเป่าต๊อดของเผ่าขมุ การสืซของเผ่ากะฮู่ เป็นต้น

4. ดนตรีสมัยนิยม คือ ดนตรีที่เกิดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากที่ต่าง ๆ ตามกระแสสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านดนตรีและเทคโนโลยีต่าง ๆ ดนตรีตะวันตกและดนตรีจากประเทศเพื่อนบ้านได้เริ่มมีอิทธิพลต่อสังคมลาว รูปแบบของการนำเสนอเพลงของลาวนั้น มีการนำเสนอตามความต้องการของสังคม มีการนำวงดนตรีสากลมาเล่นเพลงลาว ร้องภาษาลาว โดยนำทำนองเดิมมาปรับปรุงให้ตามรูปแบบสมัยนิยม บางครั้งเนื่องจากความเป็นประเทศเพื่อนบ้านกันที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน วงดนตรีลาวสมัยนิยมจึงนำ เพลงไทยลูกทุ่ง มาร้องและบรรเลงเป็นประจำ เพราะเนื่องจากมีภาษาและวัฒนธรรมที่คล้ายกัน เช่น เพลงบ้านนาหรือเพลงลูกทุ่งลาว เป็นต้น

5.1 เครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล

เครื่องดนตรีต่าง ๆ ของลาวโดยทั่วไปประกอบไปด้วย เครื่องดนตรีชนเผ่า เครื่องดนตรีในรูปแบบราชสำนัก และเครื่องดนตรีสากล ซึ่งนักวิชาการด้านดนตรีของลาว ได้แบ่งหมวดหมู่ของเครื่องดนตรีในรูปแบบราชสำนักลาวออกเป็น 4 ประเภท คือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด สี ดี และเป่า เป็นการแบ่งตามลักษณะทางกายภาพในการบรรเลง วงพิณพาทย์ครุฑนสีก็ได้แบ่งประเภทของเครื่องดนตรีตามลักษณะนี้เช่นเดียวกัน แต่หากนิยมใช้เครื่องดนตรีของวงพิณพาทย์ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดและเครื่องเป่าเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอัตลักษณ์ที่สำคัญคือการนำริคอร์ดอร์ เครื่องเป่าของตะวันตกเข้ามาผสมผสานในวงพิณพาทย์ด้วย

5.1.2 เครื่องดี

5.1.2.1 นางนาเดอก ส่วนของนางนาเดอกที่ใช้บรรเลงอยู่ในปัจจุบัน ได้จัดหาจากไทย ส่วนพื้นระนาดปัจจุบันนั้นเป็นพื้นของระนาดที่ได้มาจากวังหลวงพระบาง เมื่อครั้งที่มาบรรเลงในวังจำปาสักในสมัยของเจ้าราชดนัย และไม่ได้นำกลับไปด้วย ครุฑนสีจึงได้นำมารวมเข้าด้วยกัน เนื่องจากรางและพื้นของนางนาเดอกเดิมสมัยที่ได้รับพระราชทานได้ชำรุดเสียหายและในส่วนรางที่ได้มาจากหลวงพระบางก็เริ่มชำรุดเช่นกัน โดยมีจำนวนลูกนางนาเดอกทั้งสิ้น 20 ลูก

ลักษณะการบรรเลง มีลักษณะคล้ายกับการบรรเลงระนาดเอกของไทย คือ นางนาเดอกจะใช้ไม้ตีชนิดเดียวคือไม้แข็ง ลักษณะในการบรรเลงจะตีมือซ้ายและมือขวาอยู่ในโน้ตตัวเดียวกันแต่ห่างกันเป็นคู่แปด ใช้การดำเนินทำนองแบบเต็ม คือ ดีเก็บ โดยแปลจากทำนองของฆ้องวง

นางนาเดอกวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

นางนาคหุ้มวงพิณพาทยครูคุณสี ไชยะมงคล
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

5.1.2.2 นางนาคหุ้ม มีลักษณะคล้ายกันระนาดหุ้มของไทย แต่มีจำนวนของลูกระนาดมากกว่า คือ 19 ลูก นางนาคหุ้มที่ใช้บรรเลงในปัจจุบันนำมาจากเมืองหลวงพระบาง เช่นกันกับนางนาคเอก โดยลักษณะลวดลายบนรางเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลาว ที่นิยมใช้เขียนในรางต่างๆ มีลักษณะในการบรรเลงคล้ายกับฆ้องวงเอก ไม่นิยมแปลทำนองเพลงเหมือนกับระนาดหุ้มของไทย

5.1.2.3 ฆ้องวง เครื่องดนตรีประเภทฆ้องปรากฏพบอยู่ทั่วไปในทุกแขวงและหลายชนเผ่าในลาว จึงถือได้ว่าฆ้องเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทที่สำคัญ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ส่วนของลูกฆ้องมีการจัดรูปทรงลักษณะของวงแหวนขนานกับพื้น ฆ้องที่ใช้ในวงดนตรีลาวเดิมประกอบด้วยฆ้องวง 2 ชนิด คือ ฆ้องวงใหญ่หรือ “ฆ้องวงเอก” และฆ้องวงเล็กหรือ “ฆ้องวงหุ้ม” อาจเรียกจากลักษณะการมองเห็นการวางพิณพาทยแบบไทย ซึ่งฆ้องวงใหญ่จะอยู่ด้านหลังของระนาดเอกและฆ้องวงเล็กอยู่ด้านหลังของระนาดหุ้ม แต่ปัจจุบันวงครูคุณสีจะใช้เฉพาะฆ้องวงใหญ่ โดยฆ้องวงใหญ่มีลูกฆ้องทั้งหมด 16 ลูก โดยเรียงจากลูกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดทางด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง มีชื่อเรียกว่า “ลูกล่าง” จนกระทั่งถึงลูกเล็กที่สุดทางด้านขวามือของผู้บรรเลง มีชื่อเรียกว่า “ลูกเท็ง” บริเวณด้านใต้ของปมฆ้อง ใช้ซี่ฝั้งผสมตะกั่วติดถ่วงเพื่อปรับเสียงตามระดับความสูง – ต่ำของเสียงให้เข้ากัน ใช้ไม้ฉันทในการบรรเลง ลักษณะการบรรเลงคล้ายกับฆ้องวงใหญ่ของไทย คือ บรรเลงเพื่อสร้างทำนองหลักให้กับเครื่องดนตรีประเภทอื่นแปลทางของตนเอง ไม่นิยมบรรเลงเก็บเป็นทำนองเต็ม

ฆ้องวงเอก ในวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล
ที่มา: ทองบาง หงสมบัติ. 2548, ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว.

จากภาพด้านบน เป็นภาพของครูหนูแก้ว นักดนตรีคนสำคัญของพิณพาทย์ราชสำนัก จำปาสัก เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2548 ซึ่งครูคุณสีกกล่าวว่า ครูหนูแก้วเป็นคนฆ้องที่มีเพลงเก็บไว้เยอะที่สุดในบรรดาลูกศิษย์รุ่นเดียวกัน และฆ้องวงในภาพเป็นฆ้องวงเดิมตั้งแต่สมัยที่ราชสำนักไทยมอบให้กับราชสำนักจำปาสัก แต่ปัจจุบันชำรุดไม่สามารถนำมาใช้อีก จึงได้จัดหาฆ้องเพิ่มเติมซึ่งในวงพิณพาทย์ครุฑนสี มีฆ้องวงเอกอยู่ทั้งสิ้น 3 วง และฆ้องวงน้อยทั้งสิ้น 1 วง

ฆ้องวงที่จัดหามาใหม่ และยังเทียบเสียงไม่สมบูรณ์
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

5.1.2.4 นางนาเดอเหล็ก มีลักษณะคล้ายกับนางนาเดทุ่ม โดยมีความแตกต่างในส่วนของลูกนางนาเดอเหล็กนั้นจะทำจากทองเหลือง แต่ในปัจจุบันนิยมทำจากเหล็ก ลูกนางนาเดอเหล็กมีจำนวน 21 ลูก และจะวางลูกนางนาเดอลงบนรางไม่มีเชือกร้อยไว้ มีลักษณะในการบรรเลงคล้ายกับนางนาเดอ นิยมบรรเลงเก็บเป็นทำนองเต็ม โดยแปลทำนองจากฆ้องวงเอก

นางนาเดอเหล็ก วงพิณพาทย์ครูสุนสี ไชยะมงคล
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

5.1.2.5 กลองทัด เป็นกลองประเภทชิงหนังทั้ง 2 หน้า โดยใช้วิธีตอกหมุด หุ่นกลองนิยมทำจากไม้มะขาม ไม้ก้ามปู หน้ากลองหุ้มด้วยหนังวัวหรือหนังควาย กลองทัดมี 2 ใบ ใบที่มีเสียงต่ำเรียกว่า “ตัวเมีย” มีเสียงดัง “ตุ้ม” ส่วนใบที่มีเสียงสูงเรียกว่า “ตัวผู้” มีเสียงดัง “ตุ้ม” บนหน้ากลองทั้ง 2 ด้าน จะติดซี่กลองที่หน้ากลองเพื่อปรับเสียงให้เหมาะสม ลักษณะการบรรเลงจะตีเพื่อเข้าจังหวะกับตะโพน และใช้บรรเลงในเฉพาะบางเพลงเท่านั้น

กลองทัด วงพิณพาทย์ครูสุนสี ที่ใช้ในปัจจุบัน
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

กลองทักคู่เก่า และหนังวัวที่ใช้สำหรับซ่อมเมื่อกลองชำรุด
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

5.1.2.6 ตะโพน ใช้บรรเลงควบคู่กับกลองทัก ลักษณะกายภาพโดยทั่วไปเหมือนกับตะโพนของไทย หุ่นตะโพนจะทำจากไม้หมากมี (ขนุน) ไม้หมากขาม (มะขาม) ไม้ก้ามปู ขึ้นหน้ากลองด้วยหนังวัว ใช้เชือกโยงเร่งเสียงทั้ง 2 หน้า เพื่อให้ได้ระดับเสียงตามต้องการ หน้าตะโพนทั้ง 2 จะทาด้วยรักบริเวณกึ่งกลาง เพื่อใช้สำหรับติดขี้กลองในการปรับรายละเอียดของระดับเสียง วงพิณพาทย์ครูคุณสีให้ความสำคัญกับการบรรเลงตะโพนเป็นอย่างมาก ถ้านักดนตรีไม่ได้ต่อมือกับครุหรือไม่ผ่านการครอบครุก็จะห้ามตีเล่น ลักษณะของการบรรเลงจะดีเข้ากับทำนองของเพลง โดยมีตะโพนตีกำกับต่างๆ เช่นเดียวกับหน้าทับของไทย และมีเทคนิคการตีที่คล้ายกัน

ตะโพน ในวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล
ที่มา: ทองบาง หงสมบัด. 2548, ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว.

5.1.3 เครื่องเป่า

5.1.3.1 ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่มีลิ้น โดยสันนิษฐานว่าที่เรียกว่าปี่นั้นน่าจะเรียกตามเสียงที่ได้ยิน เช่น ปี่นอก ปี่ใน โดยมีลักษณะรูปร่าง การเปิดปิดนิ้วเปลี่ยนเสียงและวิธีการเป่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ปี่ที่ใช้ในวงพิณพาทย์ครุฑคู่สนั้น เป็น “ปี่ใน” หรือที่ครูเรียกว่า “ปี่แก้ว” ซึ่งเป็นเครื่องเป่าที่บรรเลงร่วมในวงพิณพาทย์ไม้แข็ง ขนาดและรูปทรงเหมือนกับปี่ที่ใช้กันในแถบประเทศที่มีเครื่องดนตรีชนิดนี้ทุกประการ กล่าวคือ ตัวเลาทำด้วยไม้เนื้อแข็ง อาทิเช่น ไม้ชิงชัน ไม้พยุง กลึงให้ป่องกลางและบานปลายทั้งสองข้าง ภายในเจาะเป็นรูกลวงตลอดหัวท้าย มีรูสำหรับเปิดปิดนิ้ว 6 รู โดยให้ 4 รูบนเรียงลำดับเท่ากัน เว้นระยะห่างพอควรจึงเจาะอีก 2 รูระหว่างช่องตอนกลางของแต่ละรู โดยลักษณะของการบรรเลงจะเป่าในลักษณะใกล้เคียงกับทำนองฆ้องวงเอกจะไม่แปลทำนอง เนื่องจากการบรรเลงวงพิณพาทย์จำปาสัก จะนิยมความพร้อมเพียงที่เครื่องดนตรีทุกเครื่องมือจะต้องพยายามบรรเลงไปในทางเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในด้านระบบเสียง ระดับเสียงและลักษณะของวัสดุของเครื่องดนตรีที่เสียงถ่ายทอดเสียงออกมาต่างกัน

ปี่ ในวงพิณพาทย์ครุฑคู่สนี ไชยะมงคล
ที่มา: สถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส, 2006.

5.1.3.2 ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ (Recorder) เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญทางด้านวัฒนธรรมพิณพาทย์ในเมืองจำปาสัก คือการนำเครื่องดนตรีของชาวตะวันตกคือ ขลุ่ยรีคอร์เดอร์เข้ามาผสมผสานกับวงดนตรีลาวเดิม และบรรเลงร่วมในงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ วงจนเป็นเอกลักษณ์ที่

โดดเด่นของวง โดยภายหลังจากการเข้ายึดอำนาจการปกครอง ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลต้องการที่จะให้การดำเนินการตามกรอบแนวคิดการปกครองในระบบอบสังคมนิยม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการปรับเปลี่ยนระบบโครงสร้างต่างๆ ให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จากการที่จำปาสักเป็นจุดศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในบริเวณลาวใต้ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และยังรวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ อีกทั้งยังมีภูมิประเทศที่สามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศไทย กัมพูชา และเวียดนามได้อย่างสะดวก จึงทำให้บริเวณดังกล่าวมีการผสมผสานศาสตร์ความรู้เดิมในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างเข้มแข็ง ผสมผสานกับความรู้แนวคิดของพรรคปฏิวัติ และความรู้ใหม่ๆ ที่เข้ามาตามทิศทางของกระแสโลกที่สังคมต้องปรับเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ (Recorder) เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ จัดอยู่ในกลุ่มเครื่องลมไม้ นิยมนำมาบรรเลงมากในศตวรรษที่ 16 และ 17 และได้รับการพัฒนาเรื่อยมา รีคอร์เดอร์มีรูปร่างสำหรับใช้นิ้วปิดเปิด 8 รู ลำตัวจะเป็นทรงกรวย เดิมทำด้วยไม้ ในยุคหลังมีการใช้วัสดุชนิดอื่นมาผลิตแทนไม้ เช่น พลาสติก หรือเรซิน มีปากเป่าลักษณะเหมือนกับนกหวีด คุณภาพเสียงของรีคอร์เดอร์นั้น จะนุ่มนวลและใส การที่ครูคุณสีนำขลุ่ยรีคอร์เดอร์หรือที่ครูเรียกว่า “ขลุ่ยหวีด” เข้ามาบรรเลงในวงพิณพาทย์นั้น มีเหตุผลที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ

ประการแรก คือ เนื่องจากในสมัยก่อนหาผู้เป่าเปี้ยยาก และหากมีการบรรเลงดนตรีครูคุณสีจะเป็นผู้เป่าเปี้ยด้วยตนเอง แต่เนื่องด้วยปัญหาทางด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการเป่าเปี้ยโดยเฉพาะเป่าในตระกูลที่ต้องใช้ลิ้นของคนสัมผัสกับลิ้นปีที่ทำด้วยใบตาล ทำให้มักเกิดปัญหาเกี่ยวกับการติดเชื้อหรือลิ้นอักเสบ ถ้าหากรักษาความสะอาดไม่ดีพอ ครูคุณสีจึงให้ครูชานครูดนตรีอีกท่านหนึ่งที่มีความสามารถเป่าเปี้ยมาบรรเลงแทนตน

ประการที่สอง คือ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 เกิดการปฏิวัติสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมหลายๆ อย่าง การที่ครูคุณสีนำเครื่องเป่าตะวันตกเข้าผสมผสานภายในวง จะทำให้ภาพลักษณ์ของวงพิณพาทย์จำปาสักสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปได้ ในช่วงที่ประเทศลาวอยู่ในภาวะแนวคิดระบบอบสังคมนิยม ที่ไม่สนับสนุนศิลปะที่เป็นสัญลักษณ์ของราชสำนักเดิม โดยในครั้งแรกนั้นครูได้นำคาริเน็ต (Clarinet) เข้ามาผสมร่วมในวงพิณพาทย์ แต่ด้วยเสียงคาริเน็ตนั้น มีลักษณะของเสียงคล้ายเป่แก้วหรือเป่ในที่ครูชานเป่า รวมไปถึงการดูแลรักษายากและราคาแพง ครูจึงเปลี่ยนมาใช้ขลุ่ยรีคอร์เดอร์แทน เนื่องจากการดูแลรักษาง่ายและราคาไม่แพง

วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล (หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น)
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

ครูคุณสี ไชยะมงคล ขณะกำลังเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ในวงพิณพาทย์
ที่มา: สถานีโทรทัศน์หลวงพระบาง, 2006.

5.2 การเทียบเครื่องดนตรีและการรักษาเครื่องดนตรี

5.2.1 วิธีการเทียบฆ้องวง

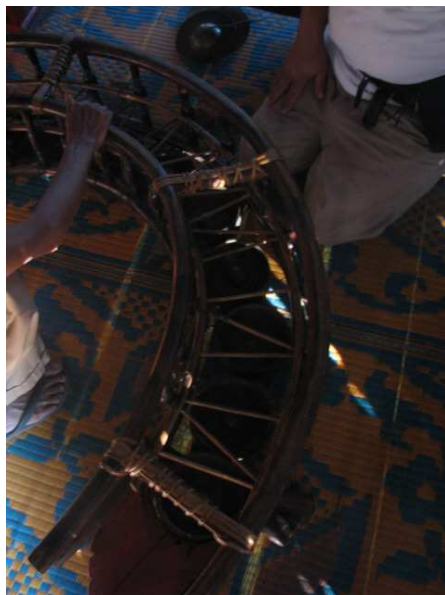
ฆ้องวง เป็นเครื่องดนตรีประเภทโลหะผสมที่สร้างเสียงโดยอาศัยการตี ฆ้องวงที่พบในวงของครูคุณสีนั้นมีอยู่ สองวงคือ ฆ้องวงเอก(ฆ้องวงใหญ่) ฆ้องวงทุ้ม(ฆ้องวงเล็ก) แต่ในปัจจุบันจะเหลือใช้เพียงฆ้องวงเอกเท่านั้น เนื่องจากฆ้องวงทุ้มเกิดความเสียหายและไม่มีผู้บรรเลง ครูคุณสีจึงไม่นำมารวมเข้ายังวงพิณพาทย์ของตน ซึ่งระดับเสียงต่างๆของฆ้องที่ได้ยินนั้นเกิดจากการตั้งเสียงหรือการเทียบเสียงของเครื่องดนตรี โดยใช้วัตถุคือ “ตะกั่วผสมขี้ผึ้ง” เป็นสื่อของการเทียบระดับเสียงน้อย-เสียงใหญ่ (เสียงสูง-เสียงต่ำ) ซึ่งวิธีการเทียบเสียงฆ้องวงของวงพิณพาทย์ครูคุณสีนั้นมีความแตกต่างจากวิธีการอื่นๆโดยทั่วไปซึ่งครูเองก็ไม่ได้เรียนวิธีนี้มาจากที่ใด เพียงแต่ใช้ความสะดวกในการติดตะกั่วเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการเทียบ กล่าวคือโดยปกติแล้วในการเทียบเสียงฆ้องจะคงรูปแบบของการวางฆ้องวงในแนวระนาบตามปกติที่บรรเลง โดยติดตะกั่วจากด้านล่างของลูกฆ้อง แต่ในวิธีการตั้งเสียงของฆ้องวงของครูคุณสีได้ทำสลับกับวิธีการเทียบเสียงตามปกติคือพลิกกลับด้านฆ้องวงโดยเอาบริเวณปุ่มฆ้องวางระนาบกับพื้นแล้วจึงติดตะกั่วจากด้านบน และเมื่อเวลาที่ต้องการจะดีเพื่อตรวจสอบระดับเสียงก็จะยกฆ้องวงขึ้นด้านที่ต้องการดีขึ้นแล้วจึงดี

วิธีการตั้งเสียงฆ้องวงแบบปกติ โดยติดตะกั่วจากด้านล่าง
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 13 กรกฎาคม 2552.

การวางฆ้องโดยพลิกปุ่มฆ้องลงระนาบกับพื้น
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

การตั้งเสียงฆ้องของครูคุณสี โดยติดเสียงจากด้านบน
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

การเทียบเสียงในลักษณะแบบข้างต้นครูคุณสีก็ได้เรียนมาเช่นกัน แต่หาวิธีการเทียบแบบที่ครูใช้นั้น จะทำให้ถูกฆ้องกับตะกั่วติดกันแน่นกว่าปกติ เพราะสามารถส่งแรงกดได้มากกว่า การติดจากด้านล่างขึ้นข้างบน ซึ่งหลังจากติดเสร็จก็จะตรวจสอบระดับเสียงโดยการเอียงฆ้องขึ้นด้านใดด้านหนึ่ง และตีฟังระดับของเสียงไปเรื่อยๆจนครบ (คุณสี ไซยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

5.2.2 การดูแลรักษาตะโพน

ตะโพน ถือเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญทางด้านคติความเชื่อของดนตรีพิณพาทย์จำปาสักอย่างมาก โดยถือว่าตะโพน เป็นบรมครูด้านดุริยางคศิลป์ คือ เป็นตัวแทนของพระประโคนธรรพ เช่นเดียวกับไทยและกัมพูชา เมื่อจะเริ่มการบรรเลง จะต้องนำดอกไม้ธูปเทียน บูชาตะโพนก่อนทุกครั้ง และถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน วงพิณพาทย์ครูคุณสีให้ความสำคัญกับการบรรเลงตะโพนเป็นอย่างมาก ถ้าหากนักดนตรีไม่ได้ต่อมือกับครูหรือไม่ผ่านการครอบครูก็จะห้ามดีเล่นเป็นอันเด็ดขาด เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการผิดผีหรือผิดครู จะส่งผลกระทบต่างๆ ที่ไม่ดีต่อตนเอง ครูคุณสีจึงได้เก็บตะโพนโดยใช้วิธีการ ใช้ตะขอเกี่ยวหุตะโพนไว้แล้วยกขึ้นให้สูงจากพื้นประมาณ 1.5 เมตร เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กในวงมาดีเล่นและยังเป็นการป้องกันสัตว์ เช่น หนู หรือแมลงสาบมาทำลายหน้ากลอง

การเก็บรักษาตะโพน โดยใช้ตะขอเกี่ยวหุตะโพนแล้วยกสูงจากพื้น
ที่มา: ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 8 กุมภาพันธ์ 2552.

วงพิณพาทย์ครูคุณสีมีความเชื่อว่า ตะโพนเป็นตัวแทนของพระประโคนธรรพ เช่นเดียวกับความเชื่อของวงดนตรีเพื่อนบ้านที่ใช้ตะโพนในการบรรเลง ดังนั้นในสมัยก่อนเมื่อถึงวันพฤหัสบดี จะต้องมีคนนำดอกไม้ ธูปเทียนมาไหว้ ซึ่งถือเป็นความเชื่อและกลวิธีในการดูแลรักษาเครื่องดนตรี กล่าวคือ เมื่อมีผู้นำดอกไม้ ธูปเทียนมาไหว้ จำเป็นจะต้องทำความสะอาดและดูแลความเรียบร้อยของห้องเก็บเครื่องดนตรีด้วย (คุณสี ไชยะมงคล 2551, สัมภาษณ์)

5.3 ประเภทของบทเพลงในวงพิณพาทย์จำปาสัก

ปัจจุบัน คนลาวเดิมวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไซยะมงคล แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เพลงเพื่อการเสพ เพลงพิธีกรรม และเพลงประกอบการแสดง กลุ่มเพลงต่าง ๆ ประจำวงพิณพาทย์เป็นเพลงที่มีความสัมพันธ์ควบคู่กับวิถีชีวิตของคนลาวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ระดับสูงสุดจนถึงระดับประชาชน

5.3.1 เพลงเพื่อการเสพ เป็นเพลงที่มีลักษณะบรรเลงและขับร้องควบคู่กันไป โดยมีโครงสร้างของบทเพลงคล้ายกับเพลงเถาของไทย คือ มีอัตราในจังหวะสามชั้น สองชั้นและหนึ่งชั้น เป็นลักษณะเช่นเดียวกับเพลงเถาของไทย

5.3.2 เพลงประกอบพิธีกรรม เป็นเพลงที่มีลักษณะบรรเลงอย่างเดียว ใช้บรรเลงในพิธีงานไหว้ครู งานศพ งานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวชพระ เป็นต้น เพลงที่สำคัญๆ เช่น เพลงสาธุการ กะกะมาน เสมอ เชิดฉาน เชิดฉิ่ง กลม กราวใน กราวนอก ทอย และโล้ เป็นต้น ลักษณะของเพลงพิธีกรรมของลาวนั้น มีลักษณะที่การแบ่งกลุ่มประเภทของเพลงในแต่ละพิธีหรือแต่ละงานที่จะบรรเลง เช่น เพลงนางหงส์ ชะนีร้องไห้ พระยาโสภ เป็นต้น โดยพิธีกรรมที่สำคัญของวงพิณพาทย์ครุฑนสี คือการได้เข้าร่วมเป็นวงพิณพาทย์พิธีการต่างๆ ของงานนมัสการวัดพู เมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นมรดกโลกแห่งที่สองของประเทศลาว

5.3.2.1 พิณพาทย์พิธีกรรม วัดพู จำปาสัก ปราสาทหินวัดพู กล่าวในมิติทางพุทธศาสนา คือ เมื่อพุทธศาสนาได้เข้ามาเป็นความเชื่อหลัก แทนศาสนาฮินดู ได้อาศัยโครงสร้างทางพิธีกรรม สถาปัตยกรรมของศาสนาฮินดู และปรับเปลี่ยนเป้าหมายทางพิธีกรรม แทนที่ศิวะลึงค์ในปราสาทองค์ประธาน ให้เป็นพระพุทธรูปและเรียกบริเวณนี้ทั้งหมดว่า “วัดพู” (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2548) รวมทั้งมีการนมัสการตัวปราสาท พระพุทธรูปและสถานที่ทั้งหมดของอาณาบริเวณ แม้ว่าจะเป็นพิธีกรรมบนฐานพิธีของพุทธศาสนา แต่ยังพบพิธีกรรมความเชื่อ ตามแบบอย่างศาสนาฮินดูไปพร้อมกัน (ธิดา สารธา, 2546) การจัดงานนมัสการวัดพูถือเป็นงานบุญที่ใหญ่ที่สุด ของ 4 แขวงลาวภาคใต้ คือ จำปาสัก สาละวัน อุดตะปือ และเซกอง ถือเป็นงานประเพณีที่สำคัญของพุทธศาสนิกชนชาวลาว เช่นเดียวกับงานนมัสการพระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ และงานนมัสการพระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต ภายในงานมีการแสดงศิลปะของชนเผ่าต่างๆ ที่อาศัยในบริเวณสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตอนใต้ และมีวงพิณพาทย์เป็นวงที่ใช้บรรเลงหลักในพิธีกรรม (สุกัญญา หิยะบุญย์ และคณะ, 2545)

วงพิณพาทย์ครุฑนที ขณะบรรเลง ณ วัดพู
ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว, หลวงพระบาง วัดพูจำปาสัก, 2000.

นักดนตรีวงของครุฑนที ในงานพิธีวัดพูส่วนใหญ่จะเป็นการผสมผสานกันระหว่างลูกศิษย์ในรุ่นที่ 3 และลูกศิษย์ในรุ่นที่ 4 โดยมีนักดนตรีประจำวงดังนี้

นายห้อย	บรรเลง	นางนาเคอ
นายหนูพัน	บรรเลง	หม่องวง
นายซาน	บรรเลง	ปี่แก้ว (ปี่ใน)
นายคำพน	บรรเลง	นางนาเคอเหล็ก
นายคุนที	บรรเลง	ขลุ่ยรีคอร์ดเดอร์(Recorder)
นายเล	บรรเลง	ฉิ่ง
นายหัว	บรรเลง	กลองตะโพน

5.3.2.2 ประเภทกลุ่มเพลงประจำวงพิณพาทย์ ในแต่ละบทเพลงมีความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับเพลงที่ใช้ประกอบ ซึ่งงานนมัสการวัดพู แบ่งเป็น 2 วัน คือ

- วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ช่วงเวลาเย็นถึงค่ำ เป็นวันทำบุญนมัสการวัดพู และพุทธรูป
- วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ช่วงเช้าเป็นวันตักบาตรพระสงฆ์ และวันนี้ยังถือเป็นวันสำคัญ

ทางศาสนาของชาวพุทธ คือ วันมาฆบูชา (บุญอัม จันทะมาคและเวียงแก้ว สุกสะหวัดดี, 2543)

ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ในพิธีจะมีการจัดขบวนแห่เพื่อเป็นการนำประชาชน ขึ้นไปยัง

วัดพู โดยวงพิณพาทย์ของครูคุณสี จะทำคานหามสำหรับวางเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีทุกชนิด และใช้คนแบกเครื่องดนตรี ในขณะที่นักดนตรีจะเดินไปพร้อมกับการบรรเลงนำขบวน ซึ่งลักษณะการเดินบรรเลงเครื่องดนตรีจะเห็นได้ทั่วไปในพิธีสำคัญของลาวที่เกี่ยวกับการเดินหรือการแห่ เช่น งานนมัสการพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ โดยวงของกรมศิลปากรของลาว เป็นต้น

งานนมัสการวัดพูจำปาสัก เมืองจำปาสัก

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว, หลวงพระบาง วัดพูจำปาสัก, 2000.

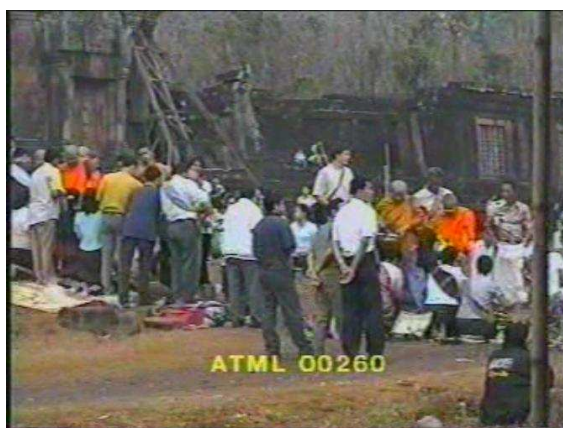
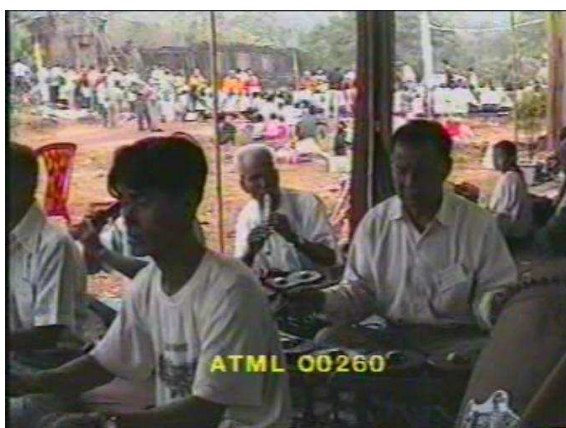

งานนมัสการพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์

ที่มา: ทองบาง หงสมบัติ. 2549, ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว.

ในช่วงเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันมาฆบูชา ซึ่งถือเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนจะมาทำบุญ ตักบาตร วงพิณพาทย์มีหน้าที่บรรเลง ในขณะที่พระสงฆ์กำลังเดินลงมาจากบนวัดพู โดยเพลงที่ใช้ ทั้ง 2 วันก็แตกต่างกันตามลักษณะของพิธีกรรม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของบทเพลงและพิธีกรรมมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

ลำดับพิธี	เพลง	หน้าที่และบทบาทของเพลง
ช่วงเย็น วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	กราวนอก	เสพในเวลาต้อนรับแขกผู้ใหญ่
ช่วงเย็น วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	จังหวะเสพทคลอง	ขบวนแห่ต้นดอกฝ้าย ต้นกล้วยพฤกษ์
ช่วงเย็น วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	ตะเข้ทางยาว	บรรเลงทั่วไป
ช่วงเย็น วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	เขมรปากท่อ	บรรเลงทั่วไป
ช่วงค่ำ วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	กลม	ใช้ในเวลาเวียนเทียนไป
ช่วงค่ำ วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	กลม	ใช้ในเวลาเวียนมา
ช่วงเช้า วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3	จังหวะพัดขามิ	เสพตักบาตร

เช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 บรรเลงขณะที่พระสงฆ์กำลังเดินลงมาจากบนวัดพู
ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว, หลวงพระบาง วัดพูจำปาสัก, 2000.

5.3.3 เพลงประกอบการแสดง วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล มีบทเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง 2 ประเภท ได้แก่

5.3.3.1 เพลงประกอบการแสดงโขน นิยมใช้เพลงหน้าพาทย์ซึ่งโดยทั่วไป จะไม่มีการร้อง โดยบรรเลงเฉพาะการแสดงประกอบกิริยาอารมณ์ของตัวละคร เฉพาะในเรื่อง “รามเกียรติ์” หรือที่ชาวลาวเรียกว่าการแสดง “พะลักพะลาม” (พระลักษณ์-พระราม) บทเพลงที่ใช้

ประกอบการแสดงพระลักพะลาม จะใช้เพลงหน้าพาทย์ ที่เป็นบทบรรเลงล้วนใช้บรรเลงประกอบ
กิริยาอารมณ์ของตัวแสดงที่สำคัญ เช่น เพลงโอด ใช้สำหรับกิริยาร้องไห้ เพลงเจ็ด ใช้สำหรับกิริยา
การสู้รบ เป็นต้น

5.3.3.2 เพลงประกอบการฟ้อน การแสดงฟ้อนเป็นการแสดงที่นิยมเป็น
อย่างมากในจำปาสัก ซึ่งเนื้อหาในการแสดงจะเกี่ยวกับตำนาน หรือนำเอาชื่อเพลงมาปรับปรุงทำ
ฟ้อน เช่น การฟ้อนลาวเลียงเทียง ซึ่งนำเทียนมาประกอบในการแสดง และการฟ้อนนางแก้ว ก็จะ
กล่าวถึงตำนานการฟ้อนของนางแก้วเกงยา พระมเหสีของเจ้าฟ้าจ๋ม เป็นต้น

5.4 รายชื่อเพลงและบทบาทหน้าที่การบรรเลงต่างๆ

ครูคุณสี ไชยะมงคล ได้รวบรวมรายชื่อเพลงไว้มากมาย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 แต่ยังมีอีก
หลายบทเพลงที่ครูจำไม่ได้ เนื่องจากไม่ได้บรรเลงเป็นเวลานาน หรือถ้าบรรเลงได้ก็จำชื่อเพลงไม่ได้
โดยส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของบทเพลงที่ใช้ในราชสำนักจำปาสักเดิม ซึ่งครูคุณสีได้แบ่งหมวดหมู่
ตามลักษณะของงานที่จะแสดงเพื่อสะดวกในการใช้งาน ประกอบด้วยบทเพลงประเภทต่าง ๆ ดังนี้

5.4.1 จำนวนเพลงถวายครุมีดังนี้

- 5.4.1.1 สาธุการ
- 5.4.1.2 กะ (ตระ)
- 5.4.1.3 กะมาน (ตระมาน)
- 5.4.1.4 สะเมอ (เสมอ)
- 5.4.1.5 เชิดฉาน
- 5.4.1.6 เชิดฉิ่ง
- 5.4.1.7 กลม
- 5.4.1.8 กาวโน (กราวโน)
- 5.4.1.9 กาวนอก (กราวนอก)
- 5.4.1.10 ทะยอย (ทยอย)
- 5.4.1.11 โส้
- 5.4.1.12 พัดชา
- 5.4.1.13 จินฮ้อแห่
- 5.4.1.14 สร้อยสนัด

เพลงถวายครูหรือเพลงโหมโรง หมายถึง เพลงที่บรรเลงก่อนแสดงในงานพิธีสำคัญต่าง ๆ เพื่อเป็นการถวายครู ซึ่งเพลงโหมโรงของลาวจะไม่แบ่งออกตามลักษณะเวลาเหมือนเพลงโหมโรงพิธีกรรมของไทย

5.4.2 เพลงจำนวนต่อไปนี้ใช้บรรเลงในเวลาผู้ใหญ่รับประทานอาหาร

- 5.4.2.1 เลว (เร็ว)
- 5.4.2.2 ช้า
- 5.4.2.3 แยกเพลงเลว
- 5.4.2.4 ตันเพลงฉิ่ง
- 5.4.2.5 จละเข้หางยาว
- 5.4.2.6 สีนวนนกเค้า

เพลงที่ใช้บรรเลงในการรับประทานอาหาร โดยปกติจะบรรเลงใช้ต้อนรับแขกผู้ใหญ่ ที่เดินทางมายังราชสำนักจำปาสัก ลำดับแรกวงดนตรีจะบรรเลงเพลงเร็ว เพลงช้า เพลงแยกเพลงเร็ว เพื่อรอให้แขกผู้ร่วมรับประทานอาหารมาครบจึงจะบรรเลงเพลงต่อไป

5.4.3 เพลงจำนวนต่อไปนี้ใช้บรรเลงในเวลาผู้ใหญ่และบาศรี

- 5.4.3. 1 นางนาค (นางนาค)
- 5.4.3. 2 นาคบริพัต (นาคบริพัฒน์)
- 5.4.3. 3 นาคเกี้ยว (นาคเกี้ยว)
- 5.4.3. 4 ลงสง (ลงสง)
- 5.4.3. 5 แม่สี
- 5.4.3. 6 ลุยฉาย
- 5.4.3. 7 ทะยอย (ทยอย)
- 5.4.3. 8 ส้อยสนใหญ่ (ส้อยสนใหญ่)
- 5.4.3. 9 ส้อยสนตัด (ส้อยสนตัด)
- 5.4.3. 10 พะยาเดิน (พระยาเดิน)

การผู้ใหญ่และบาศรี คือ การเรียกขวัญให้มาอยู่ตัวและอวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข มีอายุ มั่นขวัญยืน และประสบโชคชัย นิยมทำพิธีในโอกาสต่าง ๆ เช่น เมื่อหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อคลอดบุตรแล้วจะออกไฟ การบวชนาค ทำพิธีแต่งงาน หรือการที่มีคนในบ้านออกเดินทางไปทำงาน ไกลบ้านเป็นเวลานาน เมื่อเวลากลับบ้านก็จะทำพิธีเรียกขวัญ เป็นต้น

5.4.4 เพลงที่ใช้บรรเลงเวลาศพอยู่ในบ้าน

- 5.4.4.1 ชะนีกันแสง (ชรณีกันแสง)
- 5.4.4.2 พะยาโสก (พระยาโสก)
- 5.4.4.3 โสกพะม่าแปลง (โสภพม่าแปลง)
- 5.4.4.4 ห่วงอาลัย
- 5.4.4.5 บัวบังใบ (บังใบ)

ในกรณีที่มิใช่เสียชีวิตภายในบ้านเมื่อมีการว่าจ้างงาน วงพินพาทยจำปาสักจะบรรเลงเพลงประจำงานศพในชุดเพลงที่บรรเลงสำหรับศพอยู่ในบ้าน

5.4.5 เพลงที่ใช้บรรเลงเวลาแห่ศพเคลื่อนไปสู่เมรุ

- 5.4.5.1 ชะนีกันแสง (ชรณีกันแสง)
- 5.4.5.2 พะยาโสก (พระยาโสก)
- 5.4.5.3 แหกก้อมเส้า (แขกกล่อมเส้า)

เมื่อเคลื่อนศพถึงบริเวณวัดที่จะประกอบพิธีศพ จะมีการวนรอบเมรุสามรอบ พร้อมทั้งบรรเลงเพลงดังกล่าวจนครบรอบ

5.4.6 เพลงนี้ใช้บรรเลงเวลาจุดไฟเผาศพ

- 5.4.6.1 กาวนอก (กราวนอก)
- 5.4.6.2 กาวใน (กราวใน)
- 5.4.6.3 พะยาโสก (พระยาโสก)
- 5.4.6.4 นางหง (นางหงส์)

เมื่อทอดผ้าบังสุกุลเสร็จ จะมีการประชุมเพลิงเผาศพ โดยบทเพลงดังกล่าวเป็นเพลงที่ใช้ประกอบขณะการวางดอกไม้ จนกว่าผู้เข้าร่วมพิธีจะวางดอกไม้หมด หรือจนกว่าชุดเพลงดังกล่าวจะบรรเลงจนเสร็จสิ้น

5.4.7 เพลงจำนวนนี้ใช้บรรเลงเวลาสนุกสนานธรรมดา

- 5.4.7.1 ครกหิน
- 5.4.7.2 ทองย้อย (ทองย่อน)
- 5.4.7.3 เป๊าะ-จิ้น
- 5.4.7.4 จินแด

- 5.4.7.5 ข้าพเจ้าลาว
- 5.4.7.6 เอ็นไฟ
- 5.4.7.7 สุลายูงแปง
- 5.4.7.8 เลิงลัด
- 5.4.7.9 พะยาน้อยชมตลาด
- 5.4.7.10 บัวตูมบัวบาน
- 5.4.7.11 ไก่อ่แก้ว
- 5.4.7.12 พุดทะกุน
- 5.4.7.13 สีนวนนกเค้า

เป็นเพลงที่บรรเลงเป็นลักษณะของเพลงสนุกสนานทั่วไป ใช้ในงานหรือพิธีที่เป็นมงคล มีจังหวะระดับปานกลาง โดยมีรายชื่อเพลงดังนี้

5.4.8 เพลงนี้คือจำนวนเพลงของเพลงลาวเดิม

- 5.4.8.1 ลาวดวงเดือน
- 5.4.8.2 ลาวเสียงเทียน
- 5.4.8.3 ลาวต๋อนก
- 5.4.8.4 ลาวกะแต
- 5.4.8.5 ลาวพุททกุน
- 5.4.8.6 ลาวจำปา

5.4.9 เพลงนี้คือจำนวนเพลงของเขมร

- 5.4.9.1 จะเมนปี่แก้ว (เขมรปี่แก้ว)
- 5.4.9.2 จะเมน (เขมรพวง)
- 5.4.9.3 จะเมนไซโยก (เขมรไทรโยก)
- 5.4.9.4 จะเมนโพทิสต์ (เขมรโพธิสัตย์)
- 5.4.9.5 จะเมนวิดสะกำ
- 5.4.9.6 นกขี้มัน (นกขมิ้น)
- 5.4.9.7 เอย่าง
- 5.4.9.8 เกี้ยวข้าว

5.4.10 เพลงนี้คือจำนวนเพลงของมอญ

- 5.4.10.1 แกมมอน (แกกมอญ)
- 5.4.10.2 มอนโยนคาบ (มอญโยนคาบ)
- 5.4.10.3 มอนคูดาว (มอญคูดาว)
- 5.4.10.4 ทะแยมอนเรือ (ทะแยมอญเรือ)
- 5.4.10.5 มอนแปง (มอญแปลง)
- 5.4.10.6 มอนทะแย

5.4.11 เพลงนี้คือจำนวนเพลงของแขก

- 5.4.11.1 แกหนัง
- 5.4.11.2 แกไซ
- 5.4.11.3 แกโหม่ง
- 5.4.11.4 แกก้อมเส้า (แขกกล่อมเส้า)
- 5.4.11.5 แกตาเสือ
- 5.4.11.6 แกสะหลาย

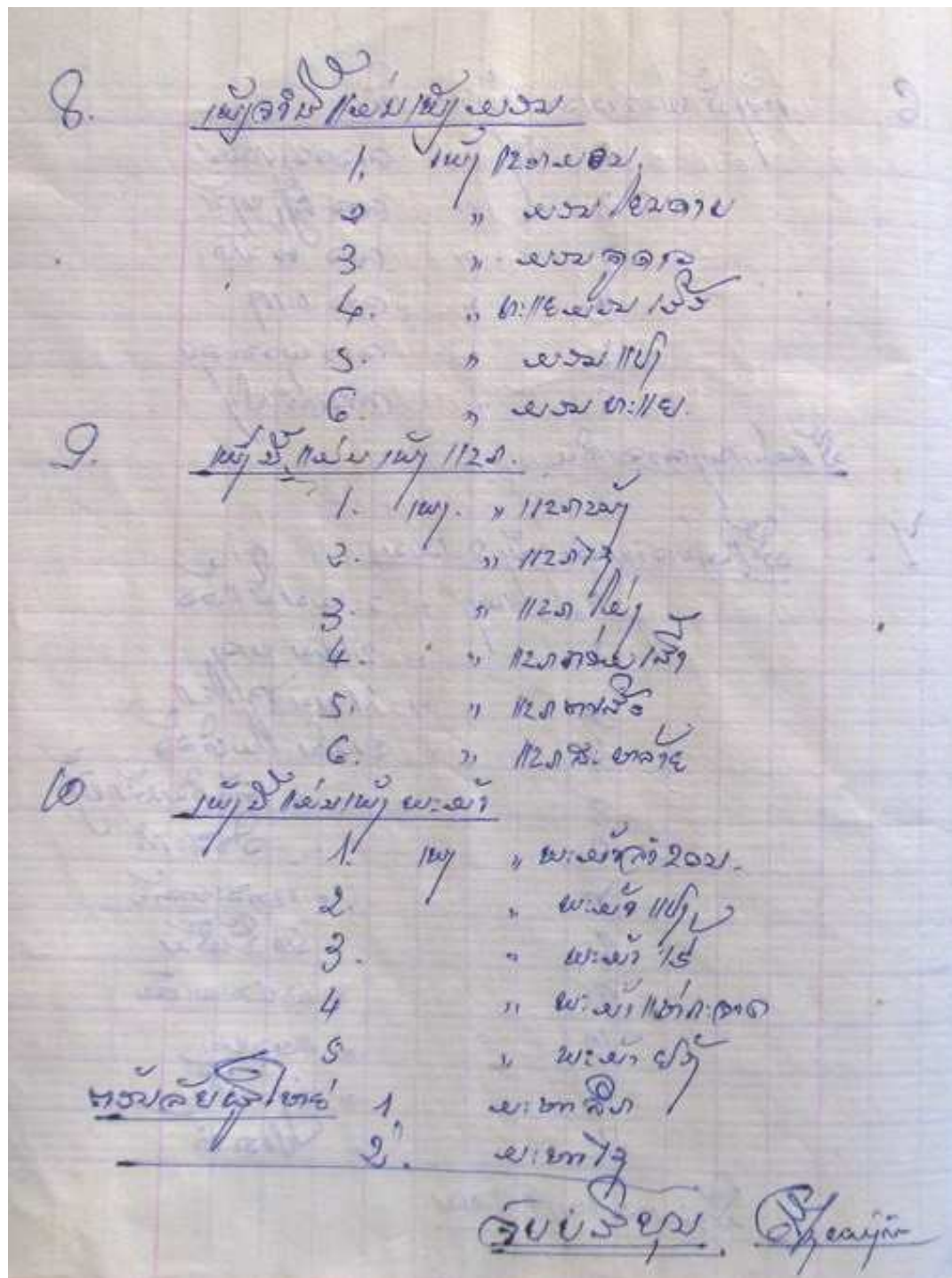
5.4.12 เพลงนี้คือจำนวนเพลงของพม่า

- 5.4.12.1 พม่าลำขวน (พม่าลำขวาน)
- 5.4.12.2 พม่าแปง (พม่าแปลง)
- 5.4.12.3 พม่าเห่ (พม่าเห่)
- 5.4.12.4 พม่าแห่กะจาด
- 5.4.12.5 พม่ายัก

5.4.13 ต้อนรับผู้ใหญ่

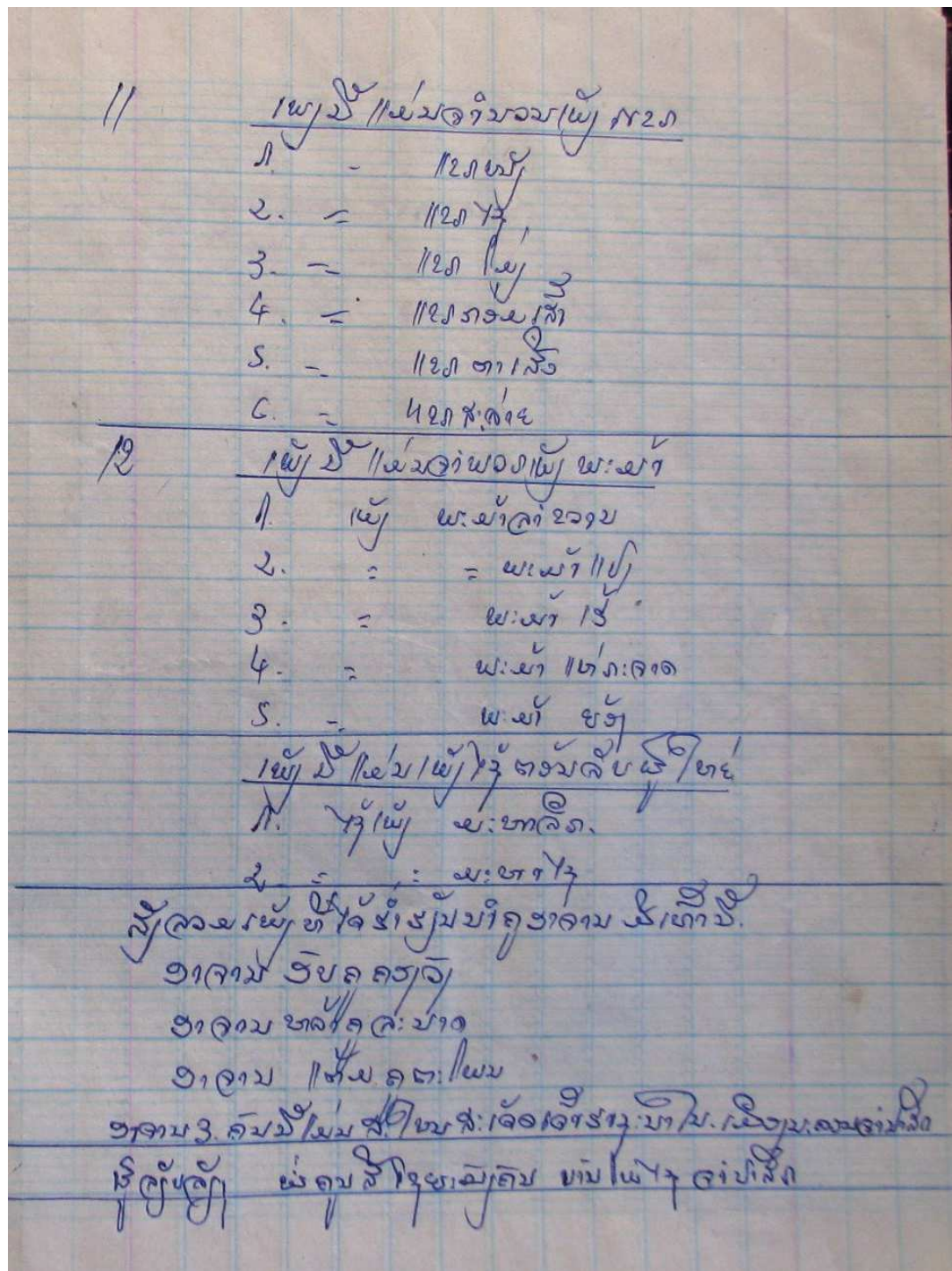
- 5.4.14.1 มะหาเล็ก (มหาฤกษ์)
- 5.4.14.2 มะหาไซ (มหาชัย)

ใช้บรรเลงในกรณีต้อนรับแขกผู้ใหญ่หรือประธานในพิธี

ตัวอย่างสมุดบันทึกรายชื่อเพลงต่าง ๆ โดยครูคุณสี เมื่อปี พ.ศ. 2549

ที่มา: ชนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 13 ธันวาคม 2551.

ตัวอย่างสมุดบันทึกรายชื่อเพลงต่าง ๆ โดยครุฑนสี เมื่อปี พ.ศ. 2549

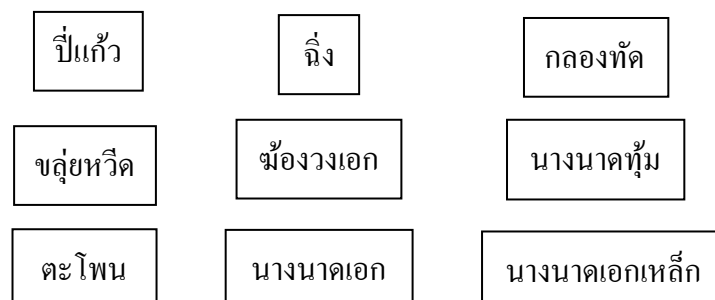
ที่มา: ชนวัฒน์ บุตรทองทิม. บันทึกภาพ, 13 ธันวาคม 2551.

รายชื่อเพลงดังกล่าว เป็นเพลงที่เรียนครูคุณสี และครูท่านอื่นๆ ได้เรียนรู้อยู่ในราชสำนักจำปาสัก ซึ่งยังมีเพลงส่วนใหญ่ที่ครูไม่ได้บันทึกลงในสมุดเล่มนี้ เนื่องจากเป็นเพลงที่ครูได้มาเรียนอยู่ในประเทศไทย จึงไม่เหมาะแก่การบันทึกลง เช่น เพลงเรื่องสร้อยสน เพลงเรื่องนางหงส์ เพลงเดี่ยว เป็นต้น

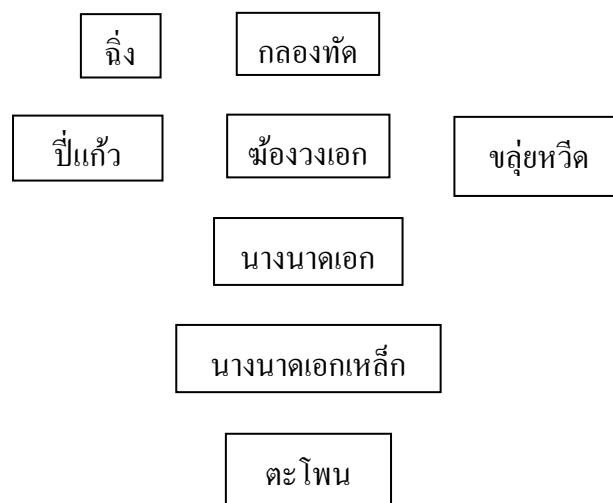
5.5 รูปแบบของวงดนตรีและลักษณะในการบรรเลง

5.5.1 รูปแบบการจัดวงดนตรี

รูปแบบของการจัดวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล มีระบบการจัดเครื่องดนตรีภายในวงคล้ายกับวงพิณพาทย์ของไทย โดยมีโครงสร้างการจัดวงดังต่อไปนี้

ในกรณีรูปแบบวงในพิธีกรรมพิณพาทย์วัดพุทธะบรรเลงเดินนำขบวน มีรูปแบบในการจัดวงพิณพาทย์ดังต่อไปนี้

จากโครงสร้างดังกล่าวการจัดวงพิณพาทย์ในพิธีกรรมวัดพุ ขณะช่วงการบรรเลงนำ ขบวน จะมีเครื่องดนตรีที่เดินบรรเลงโดยอิสระไม่มีคนห้าม ได้แก่ ปี่แก้ว ขลุ่ยหวีด และฉิ่ง ในส่วน เครื่องดนตรีที่เหลือจะทำคานห้ามเครื่องดนตรี ดังรูป

วงพิณพาทย์ ขณะเดินบรรเลงโดยใช้คนทำคานห้ามเครื่องดนตรี
ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว, หลวงพระบาง วัดพูจำปาสัก, 2000.

5.5.2 รูปแบบและลักษณะในการบรรเลงพิณพาทย์จำปาสัก

รูปแบบหรือโครงสร้างวิธีการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ในวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

5.5.2.1 ในการบรรเลงบทเพลงใดก็ตาม จะนิยมจบด้วยการทอดจบหรือ การบรรเลงจบอย่างช้าๆ เสมอในทุกเพลง ไม่มีการลงด้วยลูกหมัดหรือทำนองอื่นๆ ตัวอย่างเช่น

เพลงพม่าแห่กระชาด

ทำนอง 2 บรรทัดสุดท้าย

----	- ม ร ด	-- ล ช	ม ช ล คํ	- ช ม ช	-- คํ ล	ช ล ช ม	ช ร ม ช
----	- ด ร ม	- ช - ร	ม ด ร ม	- ด ร ม	- ช - ล	คํ ล คํ ช	- ล - คํ

ทำนอง 2 ห้องสุดท้าย

คํ ล คํ ช	- ล - คํ
-----------	----------

 จะบรรเลงอย่างช้าๆ เพื่อทอดลงจบเพลง

เพลงเขมร

ทำนอง 2 บรรทัดสุดท้าย

--- คํ	ล ล ล ล	-- คํ ล	ซ ม ซ ล	-- คํ ล	ซ ม ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ม ค ร
- ค ร ม	- ซ - ร	- ม - ร	- คํ - ล	ซ ล ซ คํ	- ร - ม	- ล ซ ม	- ร - ค

ทำนอง 2 ห้องสุดท้าย

- ล ซ ม	- ร - ค
---------	---------

 จะบรรเลงอย่างช้าๆเพื่อทอดลงจบเพลง

5.5.2.2 การบรรเลงเพลงประเภทท่อนเดียวไม่มีรูปแบบชัดเจน โดยในหนึ่งเพลงสามารถบรรเลง 2 – 3 รอบ ตามเห็นสมควรจึงลงจบ เช่น เพลงเขมร

เพลงเขมร

----	----	- ค ร ม	- ซ - ล	- ค - ร	ม ร ค ล	--- ซ	คํ ล ซ ม
----	ล ล ล ล	- ร ค ล	- ซ - ม	--- ร	ม ค ร ม	--- ซ	ล ซ คํ ล
--- คํ	ล ล ล ล	-- คํ ล	ซ ม ซ ล	-- คํ ล	ซ ม ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ม ค ร
- ค ร ม	- ซ - ร	- ม - ร	- คํ - ล	ซ ล ซ คํ	- ร - ม	- ล ซ ม	- ร - ค
--- ซ	- ล - ซ	เที่ยวกลับ บรรเลงแทนบรรทัดที่ 1 ห้องที่ 1-2					

5.5.2.3 จังหวะกลองของวงพิณพาทย์จำปาสักจะตีสายหรือใช้เทคนิคการบรรเลงต่าง ๆ มากกว่าหน้าทับกลองของหลวงพระบางและเวียงจันทน์ โดยจะใช้ตะโพนเป็นหลักในการบรรเลง ไม่นิยมใช้กลองปิงหรือกลองชนิดอื่นไม่ว่าจะเป็นเพลงประเภทใดก็ตาม

จังหวะกลองเพลงจำปาเมืองลาว

ตัวอย่างจังหวะกลองที่นิยมใช้ในเวียงจันทน์และหลวงพระบาง

- ตึง - โฉ๊ะ	- ตึง - ตึง	- ตุ่ม - ตุ่ม	- ตึง - ตุ่ม	- ตึง - โฉ๊ะ	- ตึง - ตึง	- ตุ่ม - ตุ่ม	- ตึง - ตุ่ม
--------------	-------------	---------------	--------------	--------------	-------------	---------------	--------------

จังหวะกลองเพลงจำปาเมืองลาว

ตัวอย่างจังหวะกลองที่นิยมใช้ในจำปาสัก

- ตึง - โฉ๊ะ	- ตึง - ตึง	ตุ้มตุ้มตึงตุ้ม	- ตึง - ตุ่ม	- ตึง - โฉ๊ะ	- ตึง - ตึง	- ตุ่มตึงตุ้ม	- ตึง - ตุ่ม
--------------	-------------	-----------------	--------------	--------------	-------------	---------------	--------------

5.5.2.4 เพลงที่มีทำนองยาวๆ ในโน้ตเสียงเดียว จะไม่นิยมใช้การบรรเลงในลักษณะของการกรอ แต่จะใช้การตีลูกเท้าหรือการซ้ำโน้ตตัวเดิมไปเรื่อยๆ จนกว่าจะครบจังหวะเพื่อเข้าสู่ทำนองต่อไป เช่น เพลงลาวดวงเดือน

เพลงลาวดวงเดือน

ท่อน 1

----	----	- ค ร ม	- ช - คํ	-- คํ ร	คํ คํ คํ	ล ล คํ ล	ช ม - ช
-- ช ล	ช ช ช ช	- ม ช ม	ช ล คํ ล	-- คํ ล	- ช - ม	- ช - ม	ร ค - ร
-- ร ม	ร ร ร ร	คํ ล ช คํ	- ร - ม	----	- คํ - ร	ม ร ช ร	ม ร คํ ล
----	ช ล ช ม	ช ค ร ม	- ช - ล	-- คํ ม	- ช - ล	ช ล คํ ล	- ช ม ช
เที่ยวกลับ บรรเลงแทนบรรทัดที่ 4 ห้องที่ 7-8						- คํ - ร	คํ ม ร คํ

ตัวอย่างการตีทำนองลูกเท้า

-- คํ ร	คํ คํ คํ
---------	----------

-- ช ล	ช ช ช ช
--------	---------

 เป็นต้น

5.5.2.5 ในเพลงประเภทที่ต้องมีกลุ่มเครื่องนำและกลุ่มเครื่องตาม เครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องนำทำนอง ได้แก่ นางนาคเอก นางนาคทุ้ม นางนาคเอกเหล็ก ขลุ่ยหวีด ส่วนเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องตามทำนอง ได้แก่ ปี่แก้วและฆ้องวงเอก

เพลงลาวดวงเดือน

ท่อน 3

- คํ - ม	ช ล ช คํ	(- คํ - ม	ช ล ช คํ)	คํ ล ช คํ	- ล ช ม	(คํ ล ช คํ	- ล ช ม)
เครื่องนำ		เครื่องตาม		เครื่องนำ		เครื่องตาม	

จากรูปแบบตัวอย่างเพลงและทำนองต่างๆข้างต้น เป็นลักษณะทำนองในการบรรเลงลักษณะต่างๆ ซึ่งแตกต่างกันไปตามพื้นที่แม้ว่าบทเพลงจะมีชื่อเดียวกันก็ตาม โดยรูปแบบในการบรรเลงของวงพิณพาทย์จำปาสักส่วนใหญ่ มีการผสมผสานทำนองและเทคนิคในการบรรเลงเปรียบเทียบกับศัพท์ทางดนตรีไทย เช่น ลูกลื้อ ลูกขัด ล้วง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ไม่นิยมในวงจันทน์และหลวงพระบาง

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง วงพินพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยวิธีการสำรวจภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของวงพินพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล
2. เพื่อศึกษาคดนตรีและบทเพลงของวงพินพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล

6.1 สรุปผล

6.1.1 ภูมิหลังดนตรีราชสำนักในอาณาจักรล้านช้าง

เมืองจำปาสัก เป็นอาณาจักรเกิดขึ้นใหม่หลังจากอาณาจักรฟูนานเสื่อมสลายลง ชาวลาวได้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาสร้างบ้านเรือนในแถบนี้ เกิดเป็นเมืองใหม่นามว่า จำปานะคะบุลีสี หรือเมืองจำปานคร เมื่อถึงรัชสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช พระองค์ได้ทรงรวบรวมเมืองต่างๆ ของลาวเข้ามาเป็นอาณาจักรเดียวกันและให้ชื่อว่า “อาณาจักรล้านช้าง” มีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง แต่อิทธิพลของขุนนางฝ่ายเขมร ได้เข้ามามีบทบาทในอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมากเนื่องจากนางแก้วเกงยาม เหลือของพระเจ้าฟ้างุ้ม ทรงเป็นพระราชธิดาของเจ้ากรุงเขมร จนสร้างความขัดแย้งขึ้น จนในที่สุดพระองค์จึงถูกบรรดาขุนนางร่วมกันปลดออกจากพระราชสมบัติในปี พ.ศ. 1899 แล้วอัญเชิญพระยาอู่เือนพระราชโอรสขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา ส่วนพระยาฟ้างุ้มได้เสด็จมาประทับอยู่ ณ เมืองน่านกระทั่งสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 1916 จากนั้นอาณาจักรล้านช้างเริ่มตกต่ำลงเพราะสงครามแย่งชิงอำนาจและการก่อกบฏต่างๆ นานนับร้อยปี

ในปี พ.ศ. 2063 พระเจ้าโพธิสารราช ขึ้นครองราชย์และได้รวบรวมแผ่นดินเป็นปึกแผ่นอีกครั้ง ในรัชสมัยของพระองค์ นับได้ว่าเป็นรัชสมัยแห่งความรุ่งเรืองในด้านศิลปะและวรรณกรรมต่างๆ ในด้านพระพุทธศาสนา พระองค์ก็ได้ทรงประกาศห้ามให้มีการบูชาผีต่างๆ และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยความเลื่อมใสอย่างยิ่ง โดยมีการรับอิทธิพลด้านพุทธศาสนาจากอาณาจักรล้านนาซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับล้านช้างในเวลานั้นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการใช้

อักษรธรรมล้านนาเป็นเครื่องมือศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งอักษรดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นอักษรธรรมลาวในเวลาต่อมา จากนั้นพระราชโอรสของพระองค์คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ย้ายเมืองหลวงของอาณาจักรมาอยู่ที่กรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เพื่อหลีกเลี่ยงอิทธิพลของอาณาจักรหงสาวดี อาณาจักรล้านช้างมีความเจริญมา 200 ปีเศษก็เริ่มอ่อนแอลง หัวเมืองต่างๆ แยกออกเป็น 3 ราชอาณาจักร คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และอาณาจักรจำปาสัก ซึ่งตรงกับสมัยกรุงธนบุรีของสยาม ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงระแวงว่าลาวจะร่วมมือกับพม่ายกทัพมาตี จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาภัยพิริยศักดิ์ ยกทัพไปตีลาวทั้ง 3 อาณาจักรตกเป็นเมืองขึ้นของสยามนานถึง 114 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2436 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ภายหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ดินแดนลาวฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงรวมทั้งแขวงจำปาสักบางส่วนตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ขณะที่ดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงบริเวณเมืองจำปาสัก ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับมณฑลอุบลตกก็ได้ออกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสในเวลาต่อมา

ช่วงปี พ.ศ. 2484 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากกรณีพิพาทอินโดจีน ไทยได้รับดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสบางส่วนคืนจากฝรั่งเศส โดยนำท้องที่การปกครองเมืองจำปาสักคืนในสมัยรัชกาลที่ 5 รวมไปถึงดินแดนประเทศกัมพูชาปัจจุบัน ได้แก่พื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดสตึงแตรงและพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพระวิหาร ยกขึ้นเป็นจังหวัดนครจำปาสัก โดยมีเจ้ายุติธรรมธร (หุຍ ญ จำปาสัก) เป็นผู้ครองนคร แต่เมื่อสงครามสิ้นสุด ไทยในฐานะผู้แพ้สงครามต้องส่งดินแดนดังกล่าวคืนให้แก่ฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อประเทศลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2497 จึงได้รวมอาณาจักรทั้ง 3 อาณาจักรขึ้นเป็นราชอาณาจักรลาว พื้นที่ดังกล่าวจึงได้ยกขึ้นเป็นแขวงจำปาสักของประเทศลาวมาจนถึงปัจจุบัน โดยเจ้าครองนครองค์สุดท้ายแห่งราชอาณาจักรจำปาสักก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ เจ้าบุญอุ้ม ญ จำปาสัก ในอดีตเมืองเอกของแขวงนี้คือเมืองจำปาสัก (บ้านวัดทุ่ง) ตั้งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงแต่หลังจากฝรั่งเศสได้เข้ามายึดครองลาวแล้ว ก็ย้ายเมืองเอกไปที่ปากเซซึ่งอยู่เหนือจากจำปาสักไป 30 กิโลเมตรและอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง

แขวงจำปาสัก นั้นมีอาณาเขตติดต่อทางทิศตะวันตกติดกับชายแดนประเทศไทยทางด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ทิศใต้ติดต่อกับเขตประเทศกัมพูชา มีพื้นที่ทั้งหมด 15,415 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเมืองสำคัญต่างๆ เช่น ปากเซ ปากช่อง ประทุมพร จำปาสัก โพนทอง เมืองโขง เป็นต้น ซึ่งแขวงแห่งนี้เป็นศูนย์รวมของการเมืองศิลปวัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศลาวตอนใต้ แต่ภายหลังเมื่อประเทศฝรั่งเศสมหาอำนาจอาณานิคมชาวตะวันตก เมื่อยึดลาวได้แล้วจึงตั้งเมืองปากเซขึ้นเป็นเมืองหลวงในปี พ.ศ. 2448 เมืองจำปาสักซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของแขวงจำปาสัก จึงได้ถูกลดความสำคัญลงไปเป็นเพียงเมืองเล็กๆของแขวงเท่านั้น ซึ่งเมืองปากเซ

ในปัจจุบันเป็นเมืองเอกของแขวงจำปาสัก และถือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของลาวตอนใต้ ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง มีประชากรประมาณ 70,000 คน เป็นเมืองที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งชาวลาว ชาวจีน และชาวเวียดนาม บรรยายากทั่วไปเกือบสงบเป็นธรรมชาติ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตเรียบง่าย

ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2518 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ปกครองโดยระบอบพระมหากษัตริย์ หรือเจ้ามหาชีวิตทรงเป็นองค์พระประมุข วัฒนธรรมต่างๆ ที่สืบทอดสืบกันมาในระบบราชสำนักยังมีบทบาทต่อสังคมในเป็นอย่างมาก ทางด้านส่วนของดนตรีก็มีความเชื่อมโยงกับราชสำนักและมีการพัฒนาในระบบของการปกครองที่มีองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งผลจากการนำพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจากเขมรเผยแพร่ไปสู่ราชสำนักกลางในรัชสมัยของเจ้าฟ้าจ๋มในครั้งนั้น จึงถือว่าการวางรากฐานดนตรีในราชสำนักที่ภายหลังนักวิชาการลาวเรียกกันว่า “ดนตรีลาวเดิม” อย่างไรก็ตามศิลปะดนตรีที่เผยแพร่จากราชสำนักเขมรเข้ามาสู่ราชสำนักลาวนั้นเชื่อว่า จะดำรงรูปแบบดนตรีเขมรแบบดั้งเดิมโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลง แต่มีการเปลี่ยนแปลงโดยเชื่อกันว่าดนตรีราชสำนักลาวเดิม ที่รากฐานดั้งเดิมมาจากเขมรนั้น ได้มีการพัฒนาและหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแต่เดิมอยู่ก่อนแล้ว

6.1.2 วงพิณพาทย์ราชสำนักจำปาสัก ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2518

วงพิณพาทย์ในราชสำนักจำปาสักนั้น มีหลักฐานที่เป็นเครื่องดนตรีและคำบอกเล่าที่สามารถสืบค้นได้จากครูที่เคยรับใช้อยู่ในราชสำนักจำปาสัก ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติของวงดนตรีนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยที่เจ้าสุยถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2384 เจ้านาคผู้เป็นอุปราชจึงได้ครองเมืองสืบแทน จนถึงแก่พิราลัยด้วยอุบัติเหตุโรคใน พ.ศ. 2396 ฝ่ายไทยจึงได้แต่งตั้งเจ้าคำใหญ่ โอรสของเจ้าสุย ขึ้นเป็นเจ้านครจำปาสัก มีนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำใหญ่) จนถึงปี พ.ศ. 2402 ก็ถึงแก่กรรม เจ้าคำสุก ผู้เป็นอนุชาจึงได้เป็นเจ้านครจำปาสักสืบแทน โดยมีพระนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) เมื่อถึงปี พ.ศ. 2440 เจ้ายุติธรรมธร ได้พาบุตรชายทั้ง 3 มายังกรุงเทพมหานคร เพื่อรับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังจากนั้นพอมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระราชทานเครื่องดนตรีไทยวงปีพาทย์ ซึ่งประกอบไปด้วย ปี่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉ่องวงใหญ่ ฉ่องวงเล็ก ตะโพนและกลองทัด ให้แก่เจ้าคำสุก เมื่อครั้งมาเข้าเฝ้าให้นำกลับไปยังจำปาสักด้วย ซึ่งเครื่องดนตรีชุดดังกล่าวก็ยังใช้มาจนถึง และหลังจากมีเครื่องดนตรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้นักดนตรีไทยจำนวน 4 คน มาสอนที่ราชสำนักจำปาสัก จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาดนตรีในราชสำนักจำปาสัก

6.1.3 ประวัติวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล

ครูคุณสี ไชยะมงคล ปัจจุบันมีอายุ 83 ปี เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือน 10 ปีมะเส็ง พ.ศ. 2470 ครูคุณสีเป็นคนจำปาสักโดยกำเนิด เป็นบุตรคนที่ 3 ของคุณพ่ออยู่และคุณแม่ถ่วง มีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 5 คน เสียชีวิตทั้งหมด เมื่ออายุได้ 22 ปี ได้สมรสกับนางคำมะณี นางรำในราชสำนักจำปาสัก มีบุตรธิดาทั้งสิ้น 6 คน ในปี พ.ศ. 2483 ขณะนั้นครูคุณสี อายุได้ 13 ปี ครูเดินทางมาเรียนหนังสือและอาศัยอยู่ ณ วัดไชยมงคล จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นวัดที่เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) พี่ชายของเจ้าจอมมารดาด้วงคำ ในรัชกาลที่ 4 และเป็นหลานเจ้าอนุวงศ์ ได้ทรงสร้างขึ้นไว้ในปี พ.ศ. 2409 จนถึงอายุ 17 ปี ครูได้เดินทางกลับเมืองจำปาสักและได้เริ่มเรียนดนตรีกับครูสมสี (ไม่ทราบนามสกุล) นักดนตรีราชสำนักจำปาสักที่ลาออกจากราชการ และพออายุ 18 ปี ได้สมัครเข้าทำงานในแผนกดนตรี วงจำปาสัก ของเจ้าราชนาย เนื่องจากสมัยนั้นประเทศญี่ปุ่นเริ่มเข้ามามีอำนาจบทบาทในแถบอินโดจีนและประเทศลาวโดยได้ขับไล่ฝรั่งเศสออกไป ครอบครองของครูกังวลไม่ต้องการให้ครูเข้าร่วมกับกองกำลังทหาร จึงได้ให้ครูเข้าสมัครไปทำงานในวังเจ้าบุญอุ้ม

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 ประชาชนชาวลาวได้อพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก นักดนตรีลาวเดิมได้ถูกกล่าวหาให้เป็นกลุ่มที่อยู่ตรงข้ามกับระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และนักดนตรีจึงเป็นหนึ่งในกลุ่มคนของผู้อพยพออกนอกประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ส่วนในบริเวณวังเจ้าบุญอุ้มและบริเวณเมืองจำปาสัก ผู้คนบางกลุ่มก็ได้เดินทางไปยังเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ซึ่งเป็นเมืองที่ถูกสถาปนาขึ้นให้เป็นเมืองเอกของแขวง หลังจากเมื่อระบบกษัตริย์ได้ล่มสลายลง ภายหลังจากมีนักดนตรีและเครื่องดนตรีแล้ว ครูคุณสีก็ได้เริ่มกลับมาฝึกซ้อมและจัดตั้งวงเพื่อออกแสดงตามงานต่าง ๆ โดยสถานที่ฝึกซ้อมครูได้ใช้บริเวณลานบ้านของครูคุณสี เป็นสถานที่ใช้ฝึกซ้อมเป็นประจำ และเมื่อเริ่มออกจัดการแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในลักษณะของการว่าจ้างงานหรือการได้รับคำสั่งจากหน่วยงานทางราชการ ก็เริ่มมีผู้สนใจเข้ามาเรียนดนตรีเพิ่มขึ้น ครูคุณสีก็ไม่ได้เก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด เพียงแต่หากใครมาเรียนก็ต้องหาอาหารและเดินทางมาเรียนที่บ้านเอง

6.1.4 การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล

ดนตรีราชสำนัก เป็นดนตรีที่บ่งบอกถึงระบบการปกครองในระบบกษัตริย์ ดังนั้นหลังจากมีเปลี่ยนแปลงการปกครองในส่วนของการพัฒนาวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ในดนตรีลาวเดิมนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงจำกัดเฉพาะเรื่องของเครื่องดนตรี บทเพลง แต่ยังรวมไปถึงระบบคตินิยมเชื่อ ประเพณีที่สืบทอดกันมา จากการปรับเปลี่ยนแนวคิดทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับวิธีการตามกรอบแนวคิดของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งกรณีดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนา

ทักษะ ฝีมือและการสืบทอดองค์ความรู้ทางดนตรีลาวเดิมในหลายๆด้าน เช่น กรณีของเพลงร้องที่มีคำร้องเกี่ยวกับระบอบพระมหากษัตริย์ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ขับร้อง ส่งผลกระทบให้บทเพลงจำนวนมากที่มีเนื้อหาของคำร้องในลักษณะดังกล่าวห้ามนำมาขับร้อง ซึ่งเปรียบเสมือนกับการขาดความสืบเนื่องระหว่างความรู้ของคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงทำให้ปรากฏพบว่าปัจจุบันคนร้องเพลงลาวเดิมนั้นหายาก หรือในกรณีของคนปี่ในนครหลวงเวียงจันทน์ที่ไม่มีผู้สืบทอด เนื่องมาจากสาเหตุการขาดความสืบเนื่องทางดนตรี โดยกรณีของพิณพาทย์จำปาสักก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน แต่ด้วยภูมิประเทศของแขวงจำปาสักที่มีความใกล้ชิดกับประเทศไทย และประเทศกัมพูชา ซึ่งมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตน คนตรีในลักษณะที่คล้ายคลึงกันจึงเกิดการเชื่อมโยงกันในระบบทางด้านดนตรีราชสำนักที่แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันตลอดเวลา และจากการที่ไม่ได้เป็นเมืองหลวงของประเทศ ทำให้พิณพาทย์บริเวณดังกล่าวได้รับผลกระทบจากการปฏิวัติทางวัฒนธรรมค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกับในเมืองหลวงพระบาง จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมพิณพาทย์ต่างๆ เช่น การสืบทอดความรู้จากรุ่นไปสู่รุ่น การประกอบพิธีไหว้ครู ที่ยังมีให้เห็นในจำปาสัก

จากการที่วงพิณพาทย์เริ่มมีชื่อเสียงในด้านฝีมือการบรรเลงดนตรีลาวเดิม และมีระบบการสืบทอดส่งต่อความรู้อย่างเข้มแข็งและเป็นระบบ ทำให้เริ่มมีลูกศิษย์เข้ามาเรียนดนตรีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งระบบการเรียนการสอนยังคงใช้ระบบเดิมคล้ายกับวงดนตรีไทยและวงดนตรีเขมร คือ การเรียนเริ่มเรียนเพลงสาธการก่อนเป็นเพลงอันดับแรก จากนั้นก็เริ่มเรียนเพลงที่ใช้ในพิธีการต่างๆ แต่จากการที่มีข้อจำกัดทางด้านเครื่องดนตรีที่มีอยู่ไม่ก็ขึ้นทำให้การสอนเป็นไปด้วยความลำบาก ลูกศิษย์บางคนอาจจะต้องรอเรียนเกือบครึ่งวัน และส่วนมากจะไม่มีเวลาในการเรียนขนาดนั้น เพราะต้องกลับไปประกอบกิจกรรมต่างๆของทางบ้าน เช่น ทำไร่ หาปลา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนก็ลดจำนวนลงและเหลือเฉพาะนักดนตรีที่อยู่ประจำเครื่องดนตรีเท่านั้น โดยในการสืบทอดทางดนตรีของวงพิณพาทย์จำปาสักนับมาตั้งแต่สมัยของเจ้าคำสุก เจ้าราชฉัย และเจ้าบุญอุ้ม จนถึงปัจจุบันมีการสืบทอดการเรียนพิณพาทย์จำปาสักมาถึง 5 รุ่นด้วยกัน และถือเป็นกลุ่มนักดนตรีที่มีประวัติศาสตร์ทางด้านดนตรีพิณพาทย์ ในระบบของราชสำนักสืบต่อกันยาวนานที่สุดของดนตรีลาวทางตอนใต้

6.1.5 เครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล

นักวิชาการด้านดนตรีของลาว ได้แบ่งหมวดหมู่ออกเป็น 4 กลุ่ม เช่นเดียวกับการแบ่งหมวดหมู่เครื่องดนตรีของไทย ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด สี ตี และเป่า แต่เอกลักษณ์ที่สำคัญของวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล คือ การนำเครื่องดนตรีของชาวตะวันตกมาผสมผสานเข้ากับวงพิณพาทย์ คือ ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ บรรเลงร่วมในงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ วงจนเป็นเอกลักษณ์

อันโดดเด่นของวง ซึ่งเหตุปัจจัยสำคัญ 2 ประการในการนำรีคอร์เดอร์เข้ามาผสมในวงพิณพาทย์คือ ประการแรก เนื่องจากในสมัยก่อนหาผู้เป่าปี่ยาก และปัญหาทางทางด้านสุขภาพ ประการที่สอง คือ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 เกิดการแปลสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม หลายๆ ด้านการที่ครูสุนัสนำเครื่องเป่าตะวันตกเข้ามาผสมผสานภายในวง จะทำให้ภาพลักษณ์ของวง พินพาทย์จำปาสักสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปได้

เครื่องดนตรีที่ได้รับมาจากไทย บางส่วนนั้นชำรุดเสียหายไม่สามารถนำมาบรรเลงได้ และในส่วนของเครื่องดนตรีที่พอใช้ได้ ครูก็นำมาซ่อมแซมตามวัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่ที่หาได้ โดยใน เครื่องดนตรีที่ขาดแคลนก็จะจัดหาเพิ่มเติม เพื่อให้เป็นวงที่สมบูรณ์ในรูปแบบของครูสุนัสนี

6.1.6 การเทียบเครื่องดนตรีและการรักษาเครื่องดนตรี

การตั้งเสียงหรือการเทียบเสียงของเครื่องดนตรี ประเภทเครื่องดีดดำเนินการตามจะนิยม ใช้วัตถุคือ “ตะกั่วผสมขี้ผึ้ง” เป็นสื่อของการเทียบระดับเสียง ซึ่งวิธีการเทียบเสียงฆ้องวงของวง พินพาทย์ครูสุนัสนั้นมีความแตกต่างจากวิธีการอื่นๆ โดยทั่วไป คือ การพลิกกลับด้านฆ้องวงโดยเอา บริเวณปุ่มฆ้องวงระนาบกับพื้นแล้วจึงติดตะกั่วจากด้านบน และเมื่อเวลาที่ต้องการจะดีเพื่อ ตรวจสอบระดับเสียงก็จะยกฆ้องวงขึ้นด้านที่ต้องการดีขึ้นแล้วจึงดี จึงถือเป็นวิธีการเทียบเสียงที่ไม่เหมือนใคร และวิธีในการเก็บรักษาตะโพนนั้นครูสุนัสนีถือว่า ตะโพนเป็นบรมครูด้านดุริยางคศิลป์ เป็นตัวแทนของพระประ โคนธรรม ครูสุนัสนีจึงได้เก็บตะโพนโดยใช้วิธีการ ใช้ตะขอกเกี่ยวหูตะโพน ไว้แล้วยกขึ้นให้สูงจากพื้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กในวงมาตีเล่นและยังเป็นการป้องกันสัตว์ เช่น หนูหรือแมลงสาบมาทำลายหน้ากลอง ซึ่งถือเป็นความเชื่อและกลวิธีในการดูแลรักษาเครื่อง ดนตรีอีกด้วย

6.1.7 ประเภทของบทเพลงในวงพิณพาทย์จำปาสัก

ปัจจุบันดนตรีลาวเดิมในจำปาสักได้จำแนกประเภทเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและสะดวก ต่อระบบการเรียนการสอน ที่ต้องเรียนเพลงตามลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับปีพาทย์ของไทย โดยแบ่ง ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- เพลงเพื่อการเสพ เป็นเพลงที่มีลักษณะของการบรรเลงและขับร้องควบคู่กันไป เช่น เพลงลาวต่อนก ลาวจำปา เขมรปี่แก้ว มอญคูดาว เป็นต้น
- เพลงประกอบพิธีกรรม เป็นเพลงที่มีลักษณะของการบรรเลงอย่างเดียว ใช้บรรเลง ในพิธีเจริญพุทธมนต์ พิธีไหว้ครู พิธีศพ งานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวชพระ เช่น เพลงลงสรทอย สาธุการ บัวบังใบ พระยาโสภ เป็นต้น

- เพลงประกอบการแสดง เพลงที่ใช้ในการแสดง 2 ประเภท ได้แก่ ประกอบการแสดง โขนและประกอบการแสดงฟ้อน เช่น การแสดงพระลัก-พระลาม (รามเกียรติ์) การฟ้อนลาวเลียงเทียน การฟ้อนนางแก้ว เป็นต้น

6.1.8 รายชื่อเพลงและบทบาทหน้าที่การบรรเลงต่างๆ

ครุฑนศิลป์ ได้รวบรวมรายชื่อเพลงไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของ บทเพลงที่ใช้ในราชสำนักจำปาสัก ซึ่งครุฑนศิลป์ได้แบ่งหมวดหมู่ของบทเพลงตามลักษณะของงาน เพื่อให้สะดวกในการสอน เช่น เพลงถวายครู คือ เพลงที่บรรเลงถวายครูหรือเพลงโหมโรง ซึ่งเพลง โหมโรงของลาวจะไม่แบ่งออกตามลักษณะเวลาเหมือนของไทย โดยประกอบด้วย เพลงสาธุการ กะ กราวโน เสมอ เป็นต้น รวมถึงเพลงที่ใช้ในการสู่ขวัญและบายศรี คือ การเรียกขวัญให้มาอยู่กับตัว และอวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข มีอายุมั่นคงขวัญยืน เช่น เพลงนางนาก ภูยฉาย พระยาเดิน เป็นต้น

6.1.9 รูปแบบและลักษณะในการบรรเลงพิณพาทย์จำปาสัก

วงพิณพาทย์วงครุฑนศิลป์ ไชยะมงคล เป็นวงดนตรีที่มีการผสมผสานระบบการเรียนรู้ทั้ง จากราชสำนักไทยและเขมร รูปแบบการจัดวง บทเพลง หรือลักษณะในการบรรเลง ส่วนใหญ่จึงมี ลักษณะที่คล้ายกัน เช่น การตั้งตะโพนให้อยู่ด้านขวาดีกกับนางนาดเอก การให้ฆ้องวงเอกตั้งอยู่ ด้านหลังนางนาดเอก เป็นต้น ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในรูปแบบของดนตรีไทย และดนตรีเขมร ในส่วนของดนตรีลาวเดิมนั้นยัง ไม่มีการบัญญัติศัพท์ทางดนตรีให้ชัดเจน เช่น ลูกล่อ ลูกขัด และส่วนสำคัญของทำนองในเพลงลาวเดิม คือ ไม่นิยมบรรเลงแปลทำนอง แต่จะบรรเลงให้ สอดคล้องไปกับกระสวนจังหวะ กระสวนทำนองตามฆ้องวงเอก โดยระดับเสียงที่ใช้ในปัจจุบันใช้ ระดับเสียงตามเสียงของดนตรีตะวันตก เนื่องจากมีเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมเช่น คาริเน็ตและ รีคอร์เดอร์

6.2 อภิปรายผล

6.2.1 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของวงพิณพาทย์จำปาสัก

การพัฒนาาร่วมกันระหว่างดนตรีราชสำนักจำปาสักที่มีอยู่แล้ว กับดนตรีลักษณะต่างๆ ของประเทศเพื่อนบ้าน เกิดรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ๆ และถ่ายทอดความรู้ที่มีระเบียบแบบแผน แต่จากการศึกษาข้อมูลโดยผู้วิจัย รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูล พบว่าปัจจุบันพิณพาทย์ จำปาสักเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันมีเหตุ

ปัจจัยสำคัญ 5 ประการคือ

6.2.1.1 ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการจัดการทางด้านวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการดูแลทั้งส่วนของภาครัฐบาลและเอกชน กรณีของวงพิณพาทย์จำปาสัก เริ่มมีการดูแลจัดการระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรมเมื่อไม่นานที่ผ่านมา จากหน่วยงานของศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว แต่หากระยะเวลาและความพร้อมในการเก็บข้อมูลที่ไม่เอื้ออำนวย ซึ่งอาจมีผลต่อการสูญหายและคลาดเคลื่อนของข้อมูลทั้งในตัวของบุคคลหรือหลักฐานต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลทางด้านดนตรีพิณพาทย์บริเวณจำปาสักที่มีอยู่จำนวนมาก

6.2.1.2 สภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งวงหรือว่าจ้างงาน ซึ่งแต่ละงานจำเป็นต้องใช้นักดนตรีตั้งแต่ 6 – 8 คน เงินว่าจ้างไม่ต่ำกว่า 500,000 กีบ (2,000 บาท โดยประมาณ) แต่ถ้าหากเป็นงานที่ว่าจ้างโดยรัฐบาลก็อาจจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ หรือมีเพียงอาหารและรถรับส่งนักดนตรีเท่านั้น รวมไปถึงหากมีผู้จะจัดตั้งวงดนตรีในเชิงธุรกิจก็ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดซื้อ ซึ่งไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน

6.2.1.3 เกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป ทั้งด้านรสนิยมในการฟังเพลงและด้านการปลูกฝังความรู้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งวงพิณพาทย์ในทัศนะคติของคนลาวในปัจจุบัน ถือเป็นดนตรีที่จะบรรเลงเฉพาะในพิธีกรรมที่สำคัญ หรือเฉพาะงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐบาล เช่น งานพิธีกรรมวัดพู งานต้อนรับแขกของรัฐบาล งานประจำปีต่างๆ เป็นต้น ไม่นิยมนำมาบรรเลงตามงานทั่วไป

6.2.1.4 อาชีพของนักดนตรีที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการรับงานแสดงเหมือนในอดีต ซึ่งปัจจุบันอาชีพส่วนใหญ่ของชาวเมืองจำปาสักนอกจากการทำเกษตรกรรมแล้ว ยังมีอาชีพเสริมคือการรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างขับรถหรือเรือรับส่ง รับจ้างขนของ เป็นต้น ซึ่งหากนักดนตรีรับงานแสดงดนตรี 1 วัน อาจจะไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือได้ไม่เท่ากับจำนวนของการจ้างงานในแต่ละวัน จึงทำให้นักดนตรีรุ่นใหม่ไม่นิยมการบรรเลงพิณพาทย์เหมือนแต่ในอดีต

6.2.1.5 ความเชื่อของนักดนตรีอาวุโสที่มีความวิตกในเรื่องพิธีกรรมการไหว้ครู ซึ่งการไหว้ครูและครอบครูคนลาวเดิมในเมืองเวียงจันทน์หรือหลวงพระบาง นิยมจัดกันมาโดยตลอด แต่ในพิณพาทย์เมืองจำปาสักครูผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ทำพิธีเกิดความกังวลเนื่องจากคิดว่าการครอบครูให้ลูกศิษย์หมายถึงการมอบความรู้ จิตวิญญาณ และชีวิตของตนไปด้วย ซึ่งเกิดจากกรณีการเสียชีวิตของครูผู้เป็นประธานในพิธีที่เสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงเป็นเหตุที่ทำให้ครูดนตรีในปัจจุบันจึงไม่กล้าที่จะจัดทำพิธีไหว้ครูอีก

จากการที่วงพิณพาทย์ครูคุณสี เป็นวงดนตรีที่ตั้งอยู่ใกล้กับวัดพู ซึ่งถือเป็นมรดกโลก แห่งที่ 2 ของลาว ทำให้ในทุกๆปีเมื่อถึงช่วงเทศกาลเข้าพรรษา การจัดกิจกรรมต่างๆในทางศาสนาจึง

มีวงดนตรีลาวเดิมของวงครูคุณสีบรรเลงมาโดยตลอด เพื่อเป็นการเพิ่มความสมบูรณ์ของพิธีในด้านของความเป็นดนตรีพิธีกรรม แต่ในระยะหลังการให้วงพิณพาทย์ครูคุณสีไปบรรเลงในพิธีดังกล่าวขาดหายไป เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่างๆและรสนิยมของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป

6.2.2 การบันทึกโน้ตและการบันทึกจังหวะต่าง ๆ

ลักษณะการบันทึกโน้ตและการบันทึกจังหวะต่าง ๆ ของลาวนั้น มีลักษณะคล้ายกันกับการบันทึกโน้ตแบบโน้ตดนตรีไทย เช่น

- การบันทึกโน้ต นิยมบันทึกเป็นแบบตัวเลข 7 ตัว โดยเลข 1 เสียง ซอล, 2 เสียง ลา, 3 เสียง ที, 4 เสียง โด, 5 เสียง เร, 6 เสียง มี, 7 เสียง ฟา

- การบันทึกหน้าทับจังหวะกลอง จะใช้การเขียนชื่อของเสียงกลองนั้นลงบนโน้ต เช่น

- ดิง - โจ๊ะ	- ดิง - ดิง	ตุ้มตุ้มดิงตุ้ม	- ดิง - ตุ้ม	- ดิง - โจ๊ะ	- ดิง - ดิง	- ตุ้มดิงตุ้ม	- ดิง - ตุ้ม
--------------	-------------	-----------------	--------------	--------------	-------------	---------------	--------------

ดนตรีราชสำนักของลาวนั้น มีลักษณะคล้ายกับดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านเครื่องดนตรี การประสมวง เพลง การบันทึกโน้ต ฯลฯ เนื่องจากการเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์อันยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดนตรีลาวเดิมและดนตรีไทยจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อกันไปมาตลอดเวลา เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและผสมผสานวัฒนธรรมที่รับมาเข้ามาเป็นวัฒนธรรมประจำชาติของตนเองอย่างสมบูรณ์

6.3 ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงสภาพโดยทั่วไปและศึกษาถึงลักษณะทางด้านดนตรีของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติ การสืบทอด การดำรงอยู่ เครื่องดนตรี บทเพลง และลักษณะของวงดนตรี โดยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รวมถึงเอกสารต่างๆ มาศึกษาซึ่งผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในงานวิจัยดังนี้

6.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

6.3.1.1 ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว หอสมุดแห่งชาติ ควรจัดรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆทั้งด้านบุคคล ภาพและเสียง เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

6.3.1.2 ควรพัฒนาปรับปรุงสถานที่ในบริเวณวัดพู ซึ่งเป็นมรดกโลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ โดยให้มีการแสดงทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ในบริเวณ

สถานที่ เช่น การแสดงของชนเผ่า การบรรเลงพิณพาทย์ การฟ้อนต่างๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้จำปาสักเป็นที่รู้จักมากขึ้น ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม

6.3.1.3 องค์การ บุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ควรให้โอกาสการแสดงแก่วงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล เหมือนในอดีต

6.3.1.4 โรงเรียนระดับต่างๆในจำปาสัก ควรเพิ่มหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับดนตรีลาวเดิมโดยเฉพาะพิณพาทย์จำปาสัก เพื่อเป็นการสืบทอดความรู้ทางดนตรีไม่ให้สูญหาย

6.3.2 ข้อเสนอแนะทั่วไป

6.3.2.1 ควรจัดให้มีการประชุม สัมมนาหรืออบรม ผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรีลาวเดิมหรือวัฒนธรรมแขนงอื่นๆของแขวงจำปาสัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชิญอดีตนักดนตรีในราชสำนักที่ยังมีชีวิตอยู่ เข้าร่วมกันองค์กรที่จัดงาน เพื่อจัดการรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา ระบบการสืบทอด ทั้งทางด้านบทเพลง เทคนิคการบรรเลง การขับร้อง การสร้างศัพท์สังคีต และทักษะในการผลิตเครื่องดนตรีเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาต่อไปในภายหน้า

6.3.2.2 ควรจัดให้มีระบบการจัดทำสื่อวัสดุทางด้านภาพและเสียงให้เพื่อเป็นการเก็บรักษาหรือลักษณะของเชิงพาณิชย์ โดยจัดรูปแบบของวงและเสียงให้สมบูรณ์ตามแบบแผนของดนตรีลาวเดิม เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้ทางด้านโสตวัสดุ เนื่องจากปัจจุบันการบันทึกโสตวัสดุส่วนใหญ่เป็นลักษณะการบันทึกการแสดงสด จึงไม่สามารถเข้าใจรูปแบบที่แท้จริงได้อย่างชัดเจน

6.3.2.3 ควรจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนจัดซื้อหรือซ่อมแซมเครื่องดนตรีที่อยู่ในสภาพที่ชำรุด และพัฒนาทางด้านกายภาพ งานฝีมือในการผลิตเครื่องดนตรีให้มีระบบที่สวยงาม รวมไปถึงการสร้างระบบเสียงหรือพัฒนาวิธีการเทียบเสียงให้เท่ากันในแต่ละตัวโน้ตที่ห่างกัน 1 Octave เพื่อสร้างความสมบูรณ์ทางด้านเสียงให้แก่วงดนตรีมากยิ่งขึ้น

6.3.2.4 ควรส่งเสริม เผยแพร่ และแลกเปลี่ยน ความรู้ทางด้านวงดนตรีพิณพาทย์หรือศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ กับต่างประเทศเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของลาวให้เป็นที่รู้จักในฐานะทูตทางวัฒนธรรมของประเทศด้านการแสดงของประเทศ

วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
THE PHINPHAT TRADITIONAL MUSIC ENSEMBLE, DIRECTED BY KUNSEE CHIYAMONGKOL
FROM THE CHAMPASAK PROVINCE OF THE LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC.

ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์ 5036440 MSMS/M

ศศ.ม. (ดนตรี)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อนรรฆ จรรย์ยานนท์, M.M., วิเชียร สิทธิประภาพร, ป.ร.ด.,
เฉลิมศักดิ์ พิภูสรี, Ph.D., ณรงค์ชัย ปิฎกฤษณ์, ศศ.ม., ศศ.ม., สอนอง คลังพระศรี, ศศ.ม.

บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในอดีตเป็นอาณาจักรเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน หลักฐานในการค้นคว้าข้อมูลส่วนใหญ่เป็นหลักฐานที่ได้มาจาก พงศาวดารศิลาจารึก โบราณสถานหรือตำนาน ที่ได้จากการเล่าสืบต่อกันมาจนถึงในปัจจุบัน หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2233 และไม่มีโอรสเป็นผู้ที่จะสืบต่อราชบัลลังก์ ความผูกพันและสมดุทางอำนาจต่างๆ ที่มีพระองค์เป็นศูนย์กลางก็ได้เสื่อมถอยลงไปด้วย จนมาถึงเมื่อปี พ.ศ. 2241 อาณาจักรลาวได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 อาณาจักร ประกอบไปด้วยเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และจำปาสัก ซึ่งในการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมในส่วนของดนตรีนั้น ปรากฏพบใน 2 กลุ่มชน คือ กลุ่มคนทรีชาบ้านและกลุ่มคนทรีราชสำนัก โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างชาบ้านที่มีต่อกันนั้น มีลักษณะที่กลมกลืนค่อยเป็นค่อยไป และพัฒนาจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตพื้นฐานของผู้คนในพื้นที่ ขณะที่ความสัมพันธ์ที่เกิดจากราชสำนักต่อราชสำนัก จะมีเรื่องของการเมืองการปกครองและอำนาจทางด้านต่างๆ เข้ามามีส่วนสำคัญในการเกื้อหนุนเพื่อพัฒนาและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมอยู่เสมอ

จากการนำพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมต่างๆ จากเขมรเผยแพร่ไปสู่ราชสำนักลาวในสมัยเจ้าฟ้าจุ้มมหาราช ถือเป็นการวางรากฐานทางดนตรีในราชสำนักที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ศิลปะดนตรีที่เผยแพร่มาจากราชสำนักเขมรเข้ามาสู่ราชสำนักลาวนั้น ใช่ว่าจะดำรงรูปแบบดนตรีเขมรดั้งเดิมโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลง แต่หากการเปลี่ยนแปลงในดนตรีราชสำนักที่รากฐานเดิมมาจากเขมรนั้น มีการพัฒนาหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีของชาวลาวที่มีมาก่อนแล้ว จึงปรากฏการนำเอาเครื่องดนตรี ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบดนตรีเขมรดั้งเดิมมาร่วมบรรเลงด้วย

แขวงจำปาสัก เป็นแขวงที่มีความสำคัญของลาวทางตอนใต้ มีเส้นทางคมนาคมที่ติดกับประเทศไทย และยังสามารถเดินทางไปยังกัมพูชาและเวียดนามได้อย่างสะดวก ซึ่งประเทศดังกล่าวมีความเข้มแข็งทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง จึงเกิดการปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างราชสำนักจำปาสักกับประเทศเพื่อนบ้าน เกิดโครงสร้างทางดนตรีแบบใหม่ๆ ทั้งรูปแบบของวงและบทเพลงที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน จากการศึกษาข้อมูลโดยผู้วิจัย รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลต่างๆ ในเบื้องต้นนั้นพบว่าปัจจุบันพัฒนาภัยในจำปาสักเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันมีเหตุปัจจัยเชื่อมโยงสู่วัตถุประสงค์การวิจัยหลายประการ ได้แก่

1. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านกระบวนการจัดการวัฒนธรรม
2. สภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งวงหรือว่าจ้างงาน
3. เกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป
4. นักดนตรีมีอาชีพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการรับงานแสดงเหมือนในอดีต
5. ความเชื่อของนักดนตรีอาวุโสที่มีความวิตกในเรื่องพิธีกรรมการไหว้ครู

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล
2. เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงของวงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประวัติ การสืบทอด การดำรงอยู่ และสภาพต่าง ๆ โดยทั่วไป
2. เพื่อทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของบทเพลงในพิธีกรรมต่าง ๆ
3. เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมพิณพาทย์ของชาวจำปาสัก ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาดนตรี ในพื้นที่แขวงจำปาสัก แก่ผู้สนใจต่อไป

4. ขอบเขตในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะวงพัฒนาพาทย์ของครุฑนลีส ไซยะมงคล ซึ่งเป็นวงที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบในสมัยราชสำนักจำปาสักเดิม และมีพัฒนาการรูปแบบของวงดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์อย่างโดดเด่น โดยจะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ สภาพทั่วไป การสืบทอด การดำรงอยู่ และลักษณะทางดนตรีต่างๆ เช่น บทเพลง พิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ในระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 - ธันวาคม พ.ศ. 2552

5. ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยจะศึกษาอัตลักษณ์และบริบทต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้

1. ในการนำเสนอข้อมูลทางดนตรีที่ศึกษา ผู้วิจัยจะรักษาการสะกดคำตามที่เจ้าของภาษาออกเสียง
2. ในการนำเสนอโน้ตเพลงที่ประกอบเนื้อหาบางส่วน ผู้วิจัยจะใช้เฉพาะทำนองหลักของวง โดยใช้ระบบโน้ตดนตรีไทยแปลห้องในการนำเสนอ

6. บทสรุปงานวิจัย

เมืองจำปาสัก เป็นอาณาจักรที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากอาณาจักรฟูนานนั้นได้เสื่อมสลายลง ชาวลาวจึงอพยพย้ายถิ่นเข้ามาสร้างบ้านเรือนในแถบนี้ และเกิดเป็นเมืองใหม่ว่า “จำปานะคะบุลีสี” หรือ “เมืองจำปานคร” เมื่อถึงรัชสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช พระองค์ได้ทรงรวบรวมเมืองต่างๆ ของลาวเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันและให้ชื่อว่า “อาณาจักรล้านช้าง” มีเมืองหลวงอยู่ที่หลวงพระบาง แต่อิทธิพลของขุนนางฝ่ายเขมร ได้เข้ามามีบทบาทในอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมากเนื่องจากนางแก้วเกงยาม เหลือของพระเจ้าฟ้างุ้ม ทรงเป็นพระราชธิดาของเจ้ากรุงเขมร จนสร้างความขัดแย้งขึ้น จนในที่สุดพระองค์จึงถูกบรรดาขุนนางร่วมกันปลดออกจากพระราชสมบัติในปี พ.ศ. 1899 แล้วอัญเชิญพระยาอู่เือน พระราชโอรสขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา ส่วนพระยาฟ้างุ้มได้เสด็จมาประทับอยู่ ณ เมืองน่านกระทั่งสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 1916 จากนั้นอาณาจักรล้านช้างเริ่มตกต่ำลงเพราะสงครามแย่งชิงอำนาจและการก่อกบฏต่างๆ นานนับร้อยปี

ในปี พ.ศ. 2063 พระเจ้าโพธิสารราช ได้ขึ้นครองราชย์และรวบรวมแผ่นดินลาวเป็นปึกแผ่นอีกครั้ง ในรัชสมัยของพระองค์ นับได้ว่าเป็นรัชสมัยแห่งความรุ่งเรืองในด้านศิลปะและวรรณกรรมต่างๆ ในด้านพระพุทธศาสนา พระองค์ก็ได้ทรงประกาศห้ามให้มีการบูชาผีต่างๆ และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยความเลื่อมใสอย่างยิ่ง โดยมีการรับอิทธิพลด้านพุทธศาสนา

จากอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับล้านช้างในเวลานั้นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการใช้ อักษรธรรมล้านนาเป็นเครื่องมือศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งอักษรดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นอักษรธรรม ลาวในเวลาต่อมา จากนั้นพระราชโอรสของพระองค์คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ย้ายเมืองหลวง ของอาณาจักรมาอยู่ที่กรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เพื่อหลีกเลี่ยงอิทธิพลของอาณาจักรหงสาวดี อาณาจักรล้านช้างมีความเจริญมา 200 ปีเศษก็เริ่มอ่อนแอลง หัวเมืองสำคัญต่างๆ ได้แตกออกเป็น 3 ราชอาณาจักร คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาสัก โดยตรงกับสมัยกรุงธนบุรีของสยาม ในขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ระบุว่าลาวจะร่วมมือกับพม่ายกทัพมาตี จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ยกทัพไปตีลาวทั้ง 3 ราชอาณาจักรจนแตกพ่าย ลาวจึงได้ตกเป็นเมืองขึ้น ของสยามนานถึง 114 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2436 ในสมัยรัชกาลที่ 5 หลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ดินแดน ลาวฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงรวมทั้งแขวงจำปาสักบางส่วนตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ขณะที่ ดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงบริเวณเมืองจำปาสัก ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับมณฑลอุบลราชธานี ก็ได้ตกอยู่ ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสในเวลาต่อมา

ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2518 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ปกครองโดย ระบอบพระมหากษัตริย์ หรือเจ้ามหาชีวิตทรงเป็นองค์พระประมุข วัฒนธรรมต่างๆ ที่สืบทอดสืบกัน มาในระบบราชสำนักยังมีบทบาทต่อสังคมในเป็นอย่างมาก ทางด้านส่วนของดนตรีก็มีความ เชื่อมโยงกับราชสำนักและมีการพัฒนาในระบบของการปกครองที่มีองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งผลจาก การนำพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจากเขมรเผยแพร่ไปสู่ราชสำนักกลางในรัชสมัยของเจ้า ฟ้างุ้มในครั้งนี้ จึงถือว่าเป็นการวางรากฐานดนตรีในราชสำนักที่ภายหลังนักวิชาการลาวเรียกกันว่า “ดนตรีลาวเดิม” อย่างไรก็ตามศิลปะดนตรีที่เผยแพร่จากราชสำนักเขมรเข้ามาสู่ราชสำนักลาวนั้นใช่ ว่าจะดำรงรูปแบบดนตรีเขมรแบบดั้งเดิมโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลง แต่มีการเปลี่ยนแปลงโดย เชื่อกันว่าดนตรีราชสำนักลาวเดิม ที่รากฐานดั้งเดิมมาจากเขมรนั้นได้มีการพัฒนาและหลอมรวมเข้า กับวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแต่เดิมอยู่ก่อนแล้ว

6.1 วงพิณพาทย์ราชสำนักจำปาสัก ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2518

วงพิณพาทย์ในราชสำนักจำปาสักนั้น มีหลักฐานทางด้านเครื่องดนตรีและคำบอกเล่าที่ สามารถสืบค้นได้จากครูที่เคยรับใช้อยู่ในราชสำนักจำปาสัก ข้อมูลที่เกี่ยวกับประวัติของวงดนตรี นั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยที่เจ้าสุยถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2384 เจ้านาค ผู้เป็นอุปราชจึงได้ครองเมืองแทน จนถึงแก่พิราลัย ฝ่ายไทยจึงได้แต่งตั้งเจ้าคำใหญ่ โอรสของเจ้าสุยขึ้นเป็นเจ้านครจำปาสัก มีนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำใหญ่) จนถึงปี พ.ศ. 2402 ก็ถึงแก่กรรม เจ้าคำสุก ผู้เป็นอนุชาจึงได้เป็นเจ้านคร จำปาสักแทน โดยมีนามว่า เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) เมื่อถึงปี พ.ศ. 2440 เจ้าคำสุก ได้พานบุตรชายทั้ง 3

มายังกรุงเทพมหานคร เพื่อรับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังจากนั้นพอมายังในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระราชทานเครื่องดนตรีไทยวงปี่พาทย์ซึ่งประกอบไปด้วย ปี่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉิ่งวงใหญ่ ฉิ่งวงเล็ก ตะโพนและกลองทัด ให้แก่เจ้าคำสุก เมื่อครั้งมาเข้าเฝ้าให้นำกลับไปยังจำปาสักด้วย ซึ่งเครื่องดนตรีชุดดังกล่าวบางเครื่องก็ยังใช้มาจนถึง และหลังจากมีเครื่องดนตรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้นักดนตรีไทยจำนวน 4 คน มาสอนที่ราชสำนักจำปาสัก จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาดนตรีในราชสำนักจำปาสัก

6.2 ประวัติวงพิณพาทย์ครุฑนสี ไชยะมงคล

ครุฑนสี ไชยะมงคล ปัจจุบันมีอายุ 83 ปี เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือน 10 ปีมะเส็ง พ.ศ. 2470 ครุฑนสีเป็นคนจำปาสักโดยกำเนิด เป็นบุตรคนที่ 3 ของคุณพ่ออยู่และคุณแม่ถ่วง มีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 5 คน เสียชีวิตทั้งหมด เมื่ออายุได้ 22 ปี ได้สมรสกับนางคำมะนิ นางรำในราชสำนักจำปาสัก มีบุตรธิดาทั้งสิ้น 6 คน ในปี พ.ศ. 2483 ขณะนั้นครุฑนสี อายุได้ 13 ปี ครูเดินทางมาเรียนหนังสือและอาศัยอยู่ ณ วัดไชยมงคล จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นวัดที่เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) พี่ชายของเจ้าจอมมารดาด้วงคำ ในรัชกาลที่ 4 และเป็นหลานเจ้าอนุวงศ์ ได้ทรงสร้างขึ้นไว้ในปี พ.ศ. 2409 จนถึงอายุ 17 ปี ครูได้เดินทางกลับเมืองจำปาสักและได้เริ่มเรียนดนตรีกับครูสมสี (ไม่ทราบนามสกุล) นักดนตรีราชสำนักจำปาสักที่ลาออกจากราชการ และพออายุ 18 ปี ได้สมัครเข้าทำงานในแผนกดนตรี วงจำปาสัก ของเจ้าราชนาย เนื่องจากสมัยนั้นประเทศญุ่นเริ่มเข้ามามีอำนาจบทบาทในแถบอินโดจีนและประเทศลาวโดยได้ขับไล่ฝรั่งเศสออกไป ครอบครัวของครูกังวลไม่ต้องการให้ครูเข้าร่วมกับกองกำลังทหาร จึงได้ให้ครูเข้าสมัครไปทำงานในวังเจ้าบุญอุ้ม

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 ประชาชนชาวลาวได้อพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก นักดนตรีลาวเดิมได้ถูกกล่าวหาให้เป็นกลุ่มที่อยู่ตรงข้ามกับระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นักดนตรีจึงเป็นหนึ่งในกลุ่มคนผู้อพยพออกนอกประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ส่วนในบริเวณวังเจ้าบุญอุ้มและบริเวณเมืองจำปาสัก ผู้คนบางกลุ่มก็ได้เดินทางไปยังเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ซึ่งเป็นเมืองที่ถูกสถาปนาขึ้นให้เป็นเมืองเอกของแขวง หลังจากเมื่อระบบกษัตริย์ได้ล่มสลายลง ภายหลังจากมีนักดนตรีและเครื่องดนตรีแล้ว ครุฑนสีก็ได้เริ่มกลับมาฝึกซ้อมและจัดตั้งวงเพื่อออกแสดงตามงานต่าง ๆ โดยใช้บริเวณลานบ้านของครุฑนสี เป็นสถานที่ใช้ฝึกซ้อมเป็นประจำ และเมื่อเริ่มออกจัดการแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในลักษณะของการว่าจ้างงานหรือการได้รับคำสั่งจากหน่วยงานทางราชการ ก็เริ่มมีผู้สนใจเข้ามาเรียนดนตรีเพิ่มขึ้น ครุฑนสีก็ไม่ได้เก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด เพียงแต่หากใครมาเรียนก็ต้องหาอาหารและเดินทางมาเรียนที่บ้านเอง

6.3 การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงพิณพาทย์ครุณสี ไชยะมงคล

ดนตรีราชสำนัก เป็นดนตรีที่บ่งบอกถึงการปกครองในระบอบกษัตริย์ ดังนั้นหลังจากมีเปลี่ยนแปลงการปกครองในส่วนของศิลปวัฒนธรรมต่างๆก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ในดนตรีลาวเดิมนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงจำกัดเฉพาะเรื่องของเครื่องดนตรี บทเพลง แต่ยังรวมไปถึงระบบคติความเชื่อ ประเพณีที่สืบทอดกันมา จากการปรับเปลี่ยนแนวคิดต่างๆ เพื่อให้เข้ากับวิธีการตามกรอบแนวคิดระบบการปกครอง ซึ่งกรณีดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะฝีมือและการสืบทอดองค์ความรู้ทางดนตรีลาวเดิมในหลายๆด้าน เช่น กรณีของเพลงร้องที่มีคำร้องเกี่ยวกับระบอบพระมหากษัตริย์ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ขับร้อง กรณีของพิณพาทย์จำปาสักก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน แต่ด้วยภูมิประเทศของแขวงจำปาสักที่มีความใกล้ชิดกับประเทศไทย และประเทศกัมพูชา ซึ่งมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตน ดนตรีในลักษณะที่คล้ายคลึงกันจึงเกิดการเชื่อมโยงกันในระบบทางด้านดนตรีราชสำนักที่แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันตลอดเวลา และจากการที่ไม่ได้เป็นเมืองหลวงของประเทศ ทำให้พิณพาทย์บริเวณดังกล่าวได้รับผลกระทบจากการปฏิวัติทางวัฒนธรรมค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกับในเมืองหลวงพระบาง จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมพิณพาทย์ต่างๆ เช่น การสืบทอดความรู้จากรุ่นไปสู่รุ่น การประกอบพิธีไหว้ครู ที่ยังมีให้เห็นในจำปาสัก ระบบการเรียนการสอนต่างๆยังคงใช้ระบบเดิมคล้ายกับวงดนตรีไทยและวงดนตรีเขมร คือการเรียนเริ่มเรียนเพลงสาธการก่อนเป็นเพลงอันดับแรก จากนั้นก็เริ่มเรียนเพลงที่ใช้ในพิธีการต่างๆ แต่จากการที่มีข้อจำกัดทางด้านเครื่องดนตรีที่มีอยู่ไม่ถื่นทำให้การสอนเป็นไปด้วยความลำบาก ลูกศิษย์บางคนอาจจะต้องรอเรียนเกือบครึ่งวัน และส่วนมากไม่มีเวลาในการเรียนเพราะต้องกลับไปประกอบกิจกรรมต่างๆของทางบ้าน เช่น หาลา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนก็ลดจำนวนลงและเหลือเฉพาะนักดนตรีที่อยู่ประจำเครื่องดนตรีเท่านั้น โดยในการสืบทอดทางดนตรีของวงพิณพาทย์จำปาสักนับมาตั้งแต่สมัยของเจ้าคำสุก เจ้าราชคณัย และเจ้าบุญอุ้ม จนถึงปัจจุบันมีการสืบทอดการเรียนพิณพาทย์จำปาสักมาถึง 5 รุ่นด้วยกัน และถือเป็นกลุ่มนักดนตรีที่มีประวัติศาสตร์ทางด้านดนตรีพิณพาทย์ ในระบบของราชสำนักสืบทอดกันยาวนานที่สุดของดนตรีลาวทางตอนใต้

6.4 เครื่องดนตรีวงพิณพาทย์ครุณสี ไชยะมงคล

นักวิชาการด้านดนตรีลาว ได้แบ่งหมวดหมู่ออกเป็น 4 กลุ่ม เช่นเดียวกับการแบ่งหมวดหมู่เครื่องดนตรีของไทย ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด สี ดี และเป่า แต่เอกลักษณ์ที่สำคัญของวงพิณพาทย์ครุณสี ไชยะมงคล คือ การนำเครื่องดนตรีของชาวตะวันตกมาผสมผสานเข้ากับวงพิณพาทย์ คือ ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ บรรเลงร่วมในงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ วงจนเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของวง ซึ่งเหตุปัจจัยสำคัญ 2 ประการในการนำรีคอร์เดอร์เข้ามาผสมในวงพิณพาทย์คือ

ประการแรก เนื่องจากในสมัยก่อนหาผู้เป่าปี่ยาก และปัญหาทางทางด้านสุขภาพ ประการที่สอง คือ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หลายๆ ด้านการที่ครูคุณสีนำเครื่องเป่าตะวันตกเข้าผสมผสานภายในวง จะทำให้ภาพลักษณ์ของวง พิณพาทย์จำปาสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปได้

6.5 การเทียบเครื่องดนตรีและประเภทของบทเพลงในวงพิณพาทย์จำปา

การตั้งเสียงหรือการเทียบเสียงของเครื่องดนตรี ประเภทเครื่องดีดนั้นทำนองจะนิยมใช้วัดดุคือ “ตะกั่วผสมขี้ผึ้ง” เป็นสื่อของการเทียบระดับเสียง ซึ่งวิธีการเทียบเสียงของวง พิณพาทย์ครูคุณสีนั้นมีความแตกต่างจากวิธีการอื่นๆ โดยทั่วไป คือ การพลิกกลับด้านฆ้องวงโดยเอาบริเวณปุ่มฆ้องวงระนาบกับพื้นแล้วจึงติดตะกั่วจากด้านบน และเมื่อเวลาที่ต้องการจะดีเพื่อตรวจสอบระดับเสียงก็จะยกฆ้องวงขึ้นด้านที่ต้องการดีขึ้นแล้วจึงดี จึงถือเป็นวิธีการเทียบเสียงที่ไม่เหมือนใคร และวิธีในการเก็บรักษาตะโพนนั้นครูคุณสีถือว่า ตะโพนเป็นตัวแทนของพระประโคน ธรรมพ ครูคุณสีจึงได้เก็บตะโพนโดยใช้วิธีการ ใช้ตะขอกเกี่ยวหุตะโพนไว้แล้วยกขึ้นให้สูงจากพื้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กในวงมาตีเล่นและยังเป็นการป้องกันสัตว์ เช่น หนูหรือแมลงสาบมาทำลาย หน้ากลอง ซึ่งถือเป็นความเชื่อและกลวิธีในการดูแลรักษาเครื่องดนตรีอีกด้วย ในส่วนของการแบ่งประเภทของดนตรีลาวนั้น ปัจจุบันดนตรีลาวเดิมในจำปาสักได้จำแนกประเภทเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและสะดวกต่อระบบการเรียนการสอน ที่ต้องเรียนเพลงตามลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับปี่พาทย์ของไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- เพลงเพื่อการเสพ เป็นเพลงที่มีลักษณะของการบรรเลงและขับร้องควบคู่กันไป
- เพลงประกอบพิธีกรรม เป็นเพลงที่มีลักษณะของการบรรเลงอย่างเดียว ใช้บรรเลงในพิธีเจริญพุทธมนต์ พิธีไหว้ครู พิธีศพ งานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวชพระ
- เพลงประกอบการแสดง เพลงที่ใช้ในการแสดง 2 ประเภท ได้แก่ ประกอบการแสดงโขนและประกอบการแสดงฟ้อน

6.6 รายชื่อเพลงและบทบาทหน้าที่การบรรเลงต่างๆ

ครูคุณสี ได้รวบรวมรายชื่อเพลงต่างๆ ไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของบทเพลงที่ใช้ในราชสำนักจำปาสัก ซึ่งครูคุณสีได้แบ่งหมวดหมู่ของบทเพลงตามลักษณะของงานเพื่อให้สะดวกในการเรียนการสอน เช่น เพลงถวายครู คือ เพลงที่ใช้บรรเลงถวายครูหรือเพลงโหมโรง ซึ่งเพลงโหมโรงของลาวจะไม่แบ่งตามลักษณะเวลาเหมือนเพลงโหมโรงพิธีกรรมของไทย ประกอบด้วยเพลง สาธุการ กะ กราวโน เสมอ เป็นต้น เพลงที่ใช้ในการสู่ขวัญและบายศรี คือ การเรียก

ขวัญให้มาอยู่กับตัว อวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข มีอายุมั่นขวัญยืน หายจากการเจ็บไข้ เช่นเพลง นางนาค
นุชฉาย พระยาเดิน เป็นต้น

6.7 รูปแบบและลักษณะในการบรรเลงพิณพาทย์จำปาสัก

วงพิณพาทย์วงครุฑนสี ไชยะมงคล เป็นวงดนตรีที่มีการผสมผสานระบบการเรียนรู้ทั้ง
จากราชสำนักไทยและเขมร รูปแบบการจัดวง บทเพลง หรือลักษณะในการบรรเลง ส่วนใหญ่จึงมี
ลักษณะที่คล้ายกัน เช่น การตั้งตะโพนให้อยู่ด้านขวาดัดกับนางนาคเอก การให้ฆ้องวงเอกตั้งอยู่
ด้านหลังนางนาคเอก เป็นต้น ซึ่งกล่าวมาเป็นรูปแบบที่ทั้งดนตรีไทยและดนตรีเขมรใช้จนถึงปัจจุบัน
ดนตรีลาวเดิมนั้นยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ทางดนตรีให้เด่นชัด เช่น ลูกลื้อ ลูกซัด และส่วนสำคัญของ
ทำนองในเพลงลาวเดิม คือ ไม่นิยมบรรเลงแปลทำนอง แต่จะบรรเลงให้สอดคล้องไปกับกระสวน
จังหวะ กระสวนทำนองตามฆ้องวงเอก

7. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

การพัฒนาาร่วมกันระหว่างดนตรีราชสำนักจำปาสักที่มีอยู่แล้ว กับดนตรีลักษณะต่างๆ
ของประเทศเพื่อนบ้าน เกิดรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ๆและถ่ายทอดความรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน
แต่จากการศึกษาข้อมูลโดยผู้วิจัย รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูล พบว่าปัจจุบันพิณพาทย์
จำปาสักเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันมีเหตุ
ปัจจัยสำคัญ 5 ประการคือ

1. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการจัดการทางด้าน
วัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการดูแลทั้งส่วนของภาครัฐบาลและเอกชน กรณีของวงพิณ
พาทย์จำปาสัก เริ่มมีการดูแลจัดการระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรมเมื่อไม่นานที่ผ่านมา จาก
หน่วยงานของศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมือง แต่หากระยะเวลาและความพร้อมในการเก็บข้อมูลที่ไม่
เอื้ออำนวย ซึ่งอาจมีผลต่อการสูญหายและคลาดเคลื่อนของข้อมูลทั้งในตัวของบุคคลหรือหลักฐาน
ต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลทางด้านดนตรีพิณพาทย์บริเวณจำปาสักที่มีอยู่จำนวนมาก

2. สภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งวงหรือว่าจ้างงาน ซึ่งแต่ละงาน
จำเป็นต้องใช้นักดนตรีตั้งแต่ 6 – 8 คน เงินว่าจ้างไม่ต่ำกว่า 500,000 กีบ แต่ถ้าหากเป็นงานที่ว่าจ้าง
โดยรัฐบาลก็อาจจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ หรือมีเพียงอาหารและรถรับส่งนักดนตรี รวมไปถึง
หากมีผู้จะจัดตั้งวงดนตรีในเชิงธุรกิจก็ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดซื้อ ซึ่งไม่คุ้มค่าต่อ
การลงทุน

3. เกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป ทั้งด้านรสนิยมในการฟังเพลงและด้านการปลูกฝังความรู้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งวงพิณพาทย์ในทัศนคติของคนลาวในปัจจุบันถือเป็นดนตรีที่จะบรรเลงเฉพาะในพิธีกรรมที่สำคัญ หรือเฉพาะงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐบาล เช่น งานพิธีกรรมวัดพู งานต้อนรับแขกของรัฐบาล งานประจำปีต่างๆ เป็นต้น ไม่นิยมนำมาบรรเลงตามงานทั่วไป

4. อาชีพของนักดนตรีที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการรับงานแสดงเหมือนในอดีต ซึ่งปัจจุบันอาชีพส่วนใหญ่ของชาวเมืองจำปาสักนอกจากการทำเกษตรกรรมแล้ว ยังมีอาชีพเสริมคือการรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างขับรถหรือเรือรับส่ง รับจ้างขนของ เป็นต้น ซึ่งหากนักดนตรีรับงานแสดงดนตรี 1 วัน อาจจะไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือได้ไม่เท่ากับจำนวนของการจ้างงานในแต่ละวัน จึงทำให้นักดนตรีรุ่นใหม่ไม่นิยมการบรรเลงพิณพาทย์เหมือนแต่ในอดีต

5. ความเชื่อของนักดนตรีอาวุโสที่มีความวิตกในเรื่องพิธีกรรมการไหว้ครู ซึ่งการไหว้ครูและครอบครูคนลาวเดิมในเมืองเวียงจันทน์หรือหลวงพระบาง นิยมจัดกันทุกปี แต่ในพิณพาทย์เมืองจำปาสักครูผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าพิธีเกิดความกังวล เนื่องจากคิดว่าการครอบครูให้ลูกศิษย์หมายถึงการมอบความรู้ จิตวิญญาณ และชีวิตของตนไปด้วย ซึ่งเกิดจากกรณีการเสียชีวิตของครูผู้เป็นประธานในพิธีที่เสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงเป็นเหตุที่ทำให้ครูดนตรีในปัจจุบันจึงไม่กล้าที่จะจัดทำพิธีไหว้ครูอีก

7.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว หอสมุดแห่งชาติ ควรจัดรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ ทั้งด้านบุคคล ภาพและเสียง เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

2. ควรพัฒนาปรับปรุงสถานที่ในบริเวณวัดพู ซึ่งเป็นมรดกโลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ โดยให้มีการแสดงทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ในบริเวณสถานที่ เช่น การแสดงของชนเผ่า การบรรเลงพิณพาทย์ การฟ้อนต่างๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้จำปาสักเป็นที่รู้จักมากขึ้น ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3. องค์กร บุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ควรให้โอกาสการแสดงแก่วงพิณพาทย์ครูคุณสี ไชยะมงคล เหมือนเช่นในอดีต

4. โรงเรียนระดับต่างๆ ในจำปาสัก ควรเพิ่มหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคนลาวเดิม โดยเฉพาะพิณพาทย์จำปาสัก เพื่อเป็นการสืบทอดความรู้ทางดนตรีไม่ให้สูญหาย

7.2 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรจัดให้มีการประชุม สัมมนาหรืออบรม ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรีลาวเดิมหรือวัฒนธรรมแขนงอื่นๆของแขวงจำปาสัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชิญอดีตนักดนตรีในราชสำนักที่ยังมีชีวิตอยู่ เข้าร่วมกันองค์กรที่จัดงาน เพื่อจัดการรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา ระบบการสืบทอด ทั้งทางด้านบทเพลง เทคนิคการบรรเลง การขับร้อง การสร้างศัพท์สังคีต และทักษะในการผลิตเครื่องดนตรีเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาต่อไปในภายหน้า
2. ควรจัดให้มีระบบการจัดทำสื่อวัสดุทางด้านภาพและเสียงให้เพื่อเป็นการเก็บรักษาหรือลักษณะของเชิงพาณิชย์ โดยจัดรูปแบบของวงและเสียงให้สมบูรณ์ตามแบบแผนของดนตรีลาวเดิม เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้ทางด้านโสตวัสดุ เนื่องจากปัจจุบันการบันทึกโสตวัสดุส่วนใหญ่เป็นลักษณะการบันทึกการแสดงสด จึงไม่สามารถเข้าใจรูปแบบที่แท้จริงได้อย่างชัดเจน
3. ควรจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนจัดซื้อหรือซ่อมแซมเครื่องดนตรีที่อยู่ในสภาพที่ชำรุด และพัฒนาทางด้านกายภาพ งานฝีมือในการผลิตเครื่องดนตรีให้มีระบบที่สวยงาม รวมไปถึงการสร้างระบบเสียงหรือพัฒนาวิธีการเทียบเสียงให้เท่ากันในแต่ละตัวโน้ตที่ห่างกัน 1 Octave เพื่อสร้างความสมบูรณ์ทางด้านเสียงให้แก่วงดนตรีมากยิ่งขึ้น
4. ควรส่งเสริม เผยแพร่ และแลกเปลี่ยน ความรู้ทางด้านวงดนตรีพิณพาทย์หรือศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ กับต่างประเทศเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของลาวให้เป็นที่รู้จักในฐานะทูตทางวัฒนธรรมของประเทศด้านการแสดงของประเทศ

THE PHINPHAT TRADITIONAL MUSIC ENSEMBLE, DIRECTED BY KUNSEE
CHIYAMONGKOL, FROM THE CHAMPASAK PROVINCE OF THE LAO PEOPLE'S
DEMOCRATIC REPUBLIC.

THANAWAT BOOTTHONGTIM 5036440 MSMS/M

M.A. (MUSIC)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: ANAK CHARANYANON, M.M.,
WICHIAN SITTIPRAPAPORN, Ph.D., CHALERMSAK PIKUSRI, Ph.D.,
NARONGCHAI PIDODRAJT, M.Ed., M.A., SANONG KLANGPRASRI, M.A.

EXTENDED SUMMARY

1. Background and the importance of the study.

The Lao People's Democratic Republic is an ancient kingdom with a long history. Evidence comes from ancient stone inscriptions, derivations, historic sites or mythology. After the reign of King Suriyawongsathammathiraj, there was no son who would inherit the throne, and thus the center of power declined. In 2241 B.C., Laos was divided into three kingdoms which were Vientiane, Luang Prabang and Champasak. The cultural transformation of music was shown in village musical groups and royal musical groups. The changes occurred gradually and harmoniously between villagers and evolved with their ways of life. The interplay of the royal musical groups was influenced by political power. Also, the mingling of Buddhism, culture and Art from Cambodia was widespread in Laos and Grand Prince Ngum is considered to have laid the foundation of music in the main court. However, the music, at that time, was not purely Cambodian in style; it was a mix of both Cambodia and Laos; therefore, the adoption of instruments was not all in traditional Cambodian style.

The Champasak reign is important in southern Laos, an area which is closely connected to Thailand and from which one can easily travel to Vietnam and Cambodia. Those countries are rich in traditional customs and cultures which boosted the exchange of cultures between all courtiers. As a result, the new musical structures, both in the form of band and music, were created. This researcher has found out through interviews that currently Champasak gamelan has become less important due to the changes in society and culture. There are several causes including:

1. A lack of support from relevant agencies, especially from the cultural management team.
2. Economic conditions which are unfavorable to the establishment of a band or employment.
3. Changes in people's lifestyles.
4. Professional musicians have been unfavorable, compared to previous shows.
5. The beliefs of the senior musicians concerning the Wai Kru ceremony.

2. Objectives

1. To study the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol of Champasak.
2. To study the Music and lyrics of the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol

3. Expected Results

1. To know the history and heritage of its existence and general information.
2. To learn about the role and function of music in various rituals.
3. To share and promote the culture of Champasak Phinphat
4. To provide information about the study of Champasak Phinphat

4. Scope of the study

The research will study the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol which was the band that maintained systematic ways of transferring knowledge in Champasak. The study will focus on the history, and heritage of the general existence and the characteristics of different music such as various ritual songs. The study was conducted during October 2551 B.C. - December 2552 B.C.

5. Agreements

The research will study various contexts and identities with a few exceptions which are noted below:

1. In presenting information on music education, the researcher will preserve the spelling of the native language.
2. The study will use only the main melody of the band, using eight-room Thai musical presentation in the study of certain music with some lyrics.

6. Research Summary

Champasak was a new empire after the fall of the Funan Empire. Laotians immigrated to this area at that time and formed a new town called Champa Nakorn. During the reign of Prince Ngum the great, all of the scattered towns were combined and the area was renamed as the Lan Chang Empire and the capital was established in Luang Prabang. Later on, the Cavalier party of Cambodia disrupted the Lan Chang Empire because Prince Ngum's wife was from the Cambodian royal family. Then, Prince Ngum was overthrown in 1899 B.C., and his son took over the throne. Prince Ngum moved to Nan until his death in 1916 B.C. and this started the fall of the Lan Chang Empire. In 2063 B.C., King Pothisaraj was on throne and united the country which led to a golden era of art and culture. Regarding Buddhism, he discouraged the practice of worshipping various spirits. He promoted and preserved the practice of Buddhism, particularly in the area of Lanna Dhamma scripts which was later developed to be Dhamma Laotian letters, from the Lanna Empire, which has a close

connection with the Lan Chang Empire. After that, his son, King Chaichetthathiraj, moved the capital to Vientiane in order to avoid the influence of the Hongsawadee Empire. Lan Chang was at its peak for about 200 years and started to lose its power. Three main cities, Luang Prabang, Vientiane and Champasak, were established at the same time as the Thonburi era of Siam. King Thaksin of Siam, at that time, was afraid that Laos would collaborate with Burma and attack Siam; thus he appointed King Chaophaya-mahakrasadsuk as a General and attacked those three cities. Because of this, those cities were colonized by Siam for 114 years. In the reign of King Rama V, after the crisis during the Bangkok era in 112, the area on the Lao territory on the left side of the Mekong River, including certain parts of Champasak, were still under the French influence. Also, the area on the right side of Mekong River in the Champasak area, which originally belonged to Ubonthani, was later under French influence.

Before 2518 B.C., Laos was ruled by an absolute monarchy and thus the cultural legacy, including music, from the court has continued to play a role in society. This is a result of the widespread Cambodian culture during the reign of King Yum and this is considered to have laid the foundation of the music in the court which was known as “Original Laotian music.” However, that kind of music from Cambodia which was in Laos was also transformed and blended with the musical culture of ethnic groups that have traditionally already existed.

6.1 Champasak Phinphat Ensemble before the Change in 2518 B.C.

The Champasak Phinphat Ensemble dates back to 2384 B.C.. At that time, King Hui died and Prince Nak assumed the throne until his death. King Hui’s son, King Uthithamthorn, was then appointed to be on the throne. In the year 2440 B.C., he died and his brother, Prince Khumsuk assumed the throne. He brought his three children to Bangkok to receive royal ranking from King Rama III. In the reign of King Rama IV, the Phinphat Ensemble musical instruments were established. They were the pipe, ranad-ek, rand-tum, khong wong yai, khong wong lek, tapon, and kong-tud. He gave them to Prince Khumsuk to bring back to Champasak. This musical instrument set is still used nowadays. In addition, King Rama IV requested four Thai musicians to

provide music lessons in Champasak. This incident has proved to be one of the key developments in the musical evolution in Champasak.

6.2 The history of the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol

Master Kunsee Chaiyamongkol was born in October 1930 B.C. and is 83 years old. He is a native of Champasak. He has four siblings, and is the third child. He married Khummanee when he was 22 and has six children. When he was 13, he came to Ubon Ratchathani and stayed at Wat Chaimongkol which was built by King Phromthewanukraw (King Norkham), who is the brother of Princess Duangkham of King Rama IV and the nephew of King Aunwong. In 2409 B.C., when he was 17, he returned to Champasak and studied music with master Somsri (whose last name was unknown), a musician in the Champasak court. When he turned 18, he worked in the musical department of the Champasak Royal Palace of King Rajadanai. At that time, Japan kicked out the French, and began to come into power in Indochina and Laos. The Kru Kungwon family didn't want him to join the army and sent him to work in the Boonum Palace instead.

After the change of government in 2518 B.C., many Laotians left the country and Laotian musicians were accused of being part of the opposition by the communist regime. Members of the group left the country as well. People who resided in the area of the Boonum Palace and Champasak moved to Pakse, the city that was established as a main city in Champasak. After the monarchy collapsed, Master Kunsee gathered both the musical instruments and musicians and started to establish a band and perform during all occasions. He used his front yard at his house as a rehearsal place. After several performances, his band became widely known and people paid more attention to music and wanted to study music with him. He was kind enough to provide free musical lessons.

6.3 The transmission and survival of the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol

Court music indicates the administrative monarchy of the time. So, after a change of government, cultural aspects also change accordingly. However, the essence of traditional Laotian music is a bit complicated. That is, the change in cultural pattern often reflects a change in the belief system, in order to fit in nicely with the change in governmental system. As a result, it has an impact on skill development and the transmission of knowledge in so many ways.

For example, the songs that contain words related to the royal family are not allowed to be sung. The Champasak Phinphat Ensemble also suffered from this change. Due to the close proximity between Champasak, Thailand and Cambodia, a strong cultural link between those countries helped Champasak to maintain its identity. Also, Champasak was not the capital of the country, and the change in government didn't totally affect the whole musical system. Thus, some of the traditional practices, such as the Wai Kru ceremony in the Champasak Phinphat Ensemble, can still witnessed.

Educational systems are still using the old system, similar to Thai and Cambodian bands. That is, the first step will begin with Pleng-sa-thu-karn and is followed by songs that are used in different ceremonies. Due to the limited number of musical instruments, the teaching and learning process is a bit challenging. Some of the students have to wait for almost half a day, which is too long for them since many of the students work on the farm and have to return home to provide necessary labor. This directly minimizes the number of students and learners. In conclusion, from the past until the present, since the reign of Prince Khumsuk, Prince Rajdanai, and Prince Boonum, there were a total of five generations that worked intensively to preserve the Champasak Phinphat Ensemble. They are considered to be the influential group of musicians in the southern area of Laos.

6.4 Musical Instruments in the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol

Lao scholars of music have categorized musical instruments into four groups, the same as Thai musical instruments. They are string, woodwind, brass and percussion. A unique style of the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol is the fact that the Recorder Flute, a western musical instrument, has been integrated into his Phinphat Ensemble. There are two main reasons for this: 1) in the past, it was hard to find a musician who was competent in playing the flute and there is a health issue. 2) After the change of government in 2518 B.C., society has gradually changed; thus, Master Kunsee decided to integrate a Western musical instrument into his band in order to create uniqueness and continue to maintain his band.

6.5 Comparing instruments and types of songs in the Champasak Phinphat Ensemble

Comparing the sound of the percussion instruments is normally done by using a lead wax mixture. However, the Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol has done it differently than others. His band uses the Khong wong, which has a button side, placed on the floor, and then the lead is put on the top and sounds are compared hitting the correct side of the Khong wong. Also, Master Kunsee has a unique way of storing the Khong wong, hanging it high above the ground, to prevent it from damage by children and insects. Compared to Laotian Music in Champasak, it is categorized into three main groups as noted below:

- Songs for enjoyment. The nature of this is a song that contains the element of playing and singing simultaneously.
- Songs for worship. The nature of this music is a song without words. It includes songs played in Buddhist ceremonies, Wai Kru ceremonies, funerals, religious ceremonies or ordination ceremonies.
- Songs for shows. Music used to back two types of shows including music used in pantomime performances and music used in dancing.

6.6 A list of songs and their roles in various occasions

Master Kunsee Chaiyamongkol has gathered a list of the songs that have been used in the Champasak court since 2549 B.C.. He has also categorized the songs according to their purposes, such as overtures. The overture of Laos is not divided according to time as Thailand's overture is. Music to welcome back the soul in the Bai Sri Ceremony is provided and wishes for happiness expressed. The songs are known as Kwan Managed stands, such as recovery from sickness as she elegantly Phraya Nak walks, etc.

6.7 The patterns and styles of the Champasak Phinphat Ensemble

The Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol is a combination of both Thai and Cambodian styles. Examples can be viewed through the setting of the two-faced drum which is on the right, close to the nang-nad-ek also; the Khong wong is set behind the nang-nad-ek. The original Laotian music doesn't have a set definition of music such as look-lor and look-kud and the melody is not always translated but will be performed according to the rhythm or the pattern of the Khong wong Ek.

7. Discussion and Recommendations from the research

The evolution of music in the Champasak court and the music from neighboring countries has created a whole set of knowledge which has also been transferred systematically. However, this researcher has found out from interviews of the Champasak Phinphat Ensemble that this is on the decline due to social and cultural changes. The five reasons for this are noted below:

1. There is a lack of support from the related parties from both the government and private sectors. Fortunately, the Champasak Phinphat Ensemble was recently taken care of by the Folk Music Center. If this preservation is not done in a

timely manner, there is a high chance that relevant information such as key personal figures and other written documents might disappear as well.

2. Economic conditions were not unfavorable to the establishment of a band or the hiring of a band. Each show will require at least 6 - 8 musicians per band and 500,000 Kip. Sometimes, if the performance is scheduled by the government, there might not be compensation, and only food and transportation will be provided. In addition, if anyone would like to set up a band, a large amount of money will be needed which is not worth their investment.

3. Music preferences and school teachings have changed. That is, in the Laotian person's perception, the Phinphat Ensemble is a band which will perform only in royal ceremonies or in high-function activities such as the Wat Phu ceremony, the formal welcoming guests' ceremony or an annual festival. The Phinphat Ensemble will not commonly play in general ceremonies.

4. The career of musician is not a popular career like it used to be. That is, apart from agriculture, people in Champasak have also expanded their professions into other fields such as working in general labor. Those odd jobs pay more than what musicians normally earn per day; thus, being a musician is not an attractive career to the new generation.

5. Senior musicians are concerned about the Wai Kru ceremony. Normally, The Wai Kru ceremony is organized every year in Vientiane or Luang Prabang but the Champasak Phinphat masters are concerned about the Wai Kru ceremony. They are concerned that the ceremony will destroy the masters themselves, due to the unexplained death of the chairman of the ceremony in the past. Thus, the current masters dare not perform the Wai Kru ceremony anymore.

7.1 Recommendations from the research

1. The Laotian Folk Music Central Library should collect information on individuals in both video and audio format in order to disseminate the knowledge to future generations.

2. Wat Phu, a world heritage cultural site, should be developed to be a cultural tourist area. Cultural performances such as tribal performances, traditional

dances and the Phinphat Ensemble should also be arranged in order to preserve culture.

3. The Phinphat Ensemble of Master Kunsee Chaiyamongkol should be given more opportunities to perform.

4. Schools in Champasak should consider adding curriculum about traditional Laotian music, especially Champasak Phinphat.

7.2 General recommendations

1. Seminars or trainings should be arranged that are related to Laotian music to musical personnel in Champasak. Several activities can be arranged such as inviting experienced musicians to share their knowledge, developing an effective transmission of knowledge, the sharing of local wisdom in songs, music, rhythms, lyrics, and the developing of skills in the production of musical instruments for the new generation.

2. A system of recording should be developed for the band in video and audio format for storage or for commercial purposes. It should also be recorded in the traditional Laotian style.

3. A budget should be allocated to support the purchase or repair of musical instruments. Development in producing beautiful instruments and creating a sound system should be produced or methods should be developed comparing the same sound in each Note at 1 Octave in order for the band to achieve the perfect sound.

4. Dissemination and the exchange of knowledge about the Phinphat Ensemble should be promoted and/or other cultural aspects with other countries in order to preserve the culture of Laos.

บรรณานุกรม

ก. เอกสารภาษาไทย

กิติพัฒน์ นนทปัทมະคุลย์. (2546). *การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม แนวคิดและวิธีวิจัย*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2548). *วัดพุทธมณฑลโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งเมืองจำปาสัก*. วิทยานิพนธ์

ปริญญาตรี, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แกรนท์ อีแวนส์. (2549). *ประวัติศาสตร์สังเขปประเทศลาว*. ดุษฎี เฮอร์มอนด์ แพล. เชียงใหม่:

สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.

ขจัตถ์ บุรุษพัฒน์. (2539). *มองพม่า แลลาว ชำเลียงจีน*. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.

เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2526). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะ

มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดมหาสารคาม.

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2530). *สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

_____. (2551). *ดนตรีลาวเดิม*. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2530). *ลาว 10 ปี หลังการปฏิวัติ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ณัฏฐา โตคติยานุรักษ์. (2542). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2548). *ชุดประวัติศาสตร์สำหรับประชาชน ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ*.

กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ดวงใจ อมาตยกุล. (2533). *ดนตรีตะวันออก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงจำปี วุฒิสุข. (2545). *วงพิณพาทย์หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

กรณีศึกษาวงพิณพาทย์บ้านโพนแพง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา

ดนตรีวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

เดิม วิภาคย์พจนกิจ. (2530). *ประวัติศาสตร์ลาว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ

มนุษยศาสตร์.

_____. (2530). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทองสืบ สุกะมาร์ค. (2528). *พงศาวดารลาว ชุดที่ 8 จดหมายเหตุและพงศาวดาร*. กรุงเทพฯ: องค์การ

คำของคุรุสภา.

- ธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์. (2551). *พัฒนาภัยวัดพุทธ จำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. หนังสือที่ระลึกทางวิชาการ งานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 36 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- ธวัชชัย ไพไธย. (2534). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับหลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2325-2446).* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ธิดา สาระยา. (2546). *เจเนละประวัติศาสตร์อีสานโบราณ.* (ปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- นิตยา ชูโต. (2540). *การวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research.* กรุงเทพฯ: พีเอ็นการพิมพ์.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). *ราชอาณาจักรลาว.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- พรสวรรค์ สุวรรณธาดา. (2548). *วิถีวรรณคดีในวรรณกรรมลาวกวีนิพนธ์.* (ฉบับที่ 1) ปีที่ 23 ตุลาคม - ธันวาคม 2548, หน้า 34 - 55. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพฑูริย์ สุนทะลาด. (2538). *ดนตรีกับวิถีของชาวไทพวนที่แขวงเชียงขวางแห่งประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา เน้นมนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาสิลา วีระวงศ์. (2535). *ประวัติศาสตร์ลาว.* สมหมาย เปรมจิตต์ แปล. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาอำมาตยาธิบดี, พระยา. (2512). *ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ ประชุมพงสาวดารเล่ม 43.* กรุงเทพฯ: องค์การคำครุสภา.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). *ดนตรีไทยวิเคราะห์.* กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- ไมตรี ลิ้มปิตา. (2548). *เบิ่งลาว.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุทธ ศักดิ์เดชยนต์. (2526). *มนุษย์กับสังคม ความรู้เบื้องต้นตามแนวสังคมวิทยาหมาก.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. (2545). *โครงการสารคดี ห้าแขวงลาวตอนล่าง สะหวันเขต สาดะวัน เซกอง จำปาสัก และอัตตะปือ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุกรี เจริญสุข. (2538). *เอกสารประกอบการเรียนวิชามานุษยดนตรีวิทยา.* อุดมศึกษา. ม.ป.ท.
- สุริยา สมุทรกุลดี และคนอื่นๆ. (2535). *หนังสือประวัติของอีสาน การแพร่กระจายและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ขอนแก่น: ห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยาของอีสาน.
- สุเทพ สุนทรเกสซ์. (2540). *มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์.* กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

- สุพัตรา สุภาพ. (2537). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุวิทย์ ชีรสอวต. (2543). *ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- สมคิด ศรีสิงห์. (2523). *ประวัติเอเชียอาคเนย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนส.
- อุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2548). *วรรณกรรมปฏิวัติลาว มโนทัศน์และพัฒนาการ*. (ฉบับที่ 1) ปีที่ 23 ตุลาคม - ธันวาคม 2548, หน้า 56 - 81.วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุ๋คำ พมวงสา. (2539). *ประวัติศาสตร์ลาว*. ขอบ ดีสวน โลก แปล. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ข. เอกสารภาษาต่างประเทศ

- คณะกัมมกานแห่งชาติ. (2000). *มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง*. เวียงจันทน์: คณะกัมมกานแห่งชาติ.
- กุนสี ไชยะมงคล. (2006). *หนังสือลายชื่อพวกพินพาดปะจำวงคนตี เมืองจำปาสัก*. สมุดบันทึก. จำปาสัก.
- _____. (2006). *นี่แม่นปับบันทึกละเพลงคนตีพื้นเมืองและหลักต่างๆ ปะจำวงคนตี*. สมุดบันทึก. จำปาสัก.
- บุญฮ่ม จันทะมาด และ เวียงแก้ว สุกสะหวัดดี. (2543). *ท่องเมืองลาว ไขความลึกลับเก่าแก่ของวัดพูจำปาสัก*. เวียงจันทน์.
- Boas, Franz. (1911). *Handbook of American Indian languages* (Vol. 1). Bureau of American Ethnology, Bulletin 40. Washington: Government Print Office (Smithsonian Institution, Bureau of American Ethnology).

ค. โสตทัศนวัสดุ

- ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว. (2000). *หลวงพระบาง วัดพูจำปาสัก*. (วีดิทัศน์ เลขที่ 9). เวียงจันทน์: ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว.
- สถานีโทรทัศน์ลาว จำปาสัก. (2006). *วัดพูจำปาสัก มรดกลาว มรดกโลก*. จำปาสัก.
- _____. (2006). *สินละปะดนตรีพื้นเมือง จำปาสัก*. จำปาสัก.

บุคคลานุกรม

เกิด พิมพะสิง. (2551, 14 ตุลาคม). นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม.

เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สัมภาษณ์.

คุณ ดวงดารา. (2551, 14 กุมภาพันธ์). อาจารย์โรงเรียนดนตรีและนาฏศิลป์แห่งชาติ

หัวหน้าวงดนตรี บ้านโพนพะเพา กำแพงพระนครเวียงจันทน์, สัมภาษณ์.

คุณสี ไชยะมงคล. (2551, 14 ตุลาคม). นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม

หัวหน้าวงพิณพาทย์คุณสี ไชยะมงคล. เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว, สัมภาษณ์.

_____. (2551, 13 ธันวาคม).

_____. (2552, 8 กุมภาพันธ์).

คำมะณี ไชยะมงคล. (2551, 14 ตุลาคม). นางรำพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม.

เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สัมภาษณ์.

_____. (2552, 8 กุมภาพันธ์).

จัน พิมพะสิง. (2551, 14 ตุลาคม). นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม.

เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สัมภาษณ์.

ทองบาง หงสมบัติ. (2551, 14 กุมภาพันธ์). เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว. เวียงจันทน์,
สัมภาษณ์.

บุญมี นิระจัก. (2551, 15 ตุลาคม). นักดนตรีพิณพาทย์วงครุฑคุณสี ไชยะมงคล

เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สัมภาษณ์.

สมจิตร ไสสุวรรณ. (2551, 15 กุมภาพันธ์). กรมศิลปกรรม. กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม.
เวียงจันทน์, สัมภาษณ์.

ไล คันทะวิไล. (2551, 14 ตุลาคม). นักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักจำปาสักเดิม.

เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สัมภาษณ์.

_____. (2552, 8 กุมภาพันธ์).

วิศาล พิริยะกิจไพบูลย์. (2552, 26 กุมภาพันธ์). ผู้จัดการฝ่ายข้อมูลท่องเที่ยว. บริษัทอุบลสุรชัยทัวร์

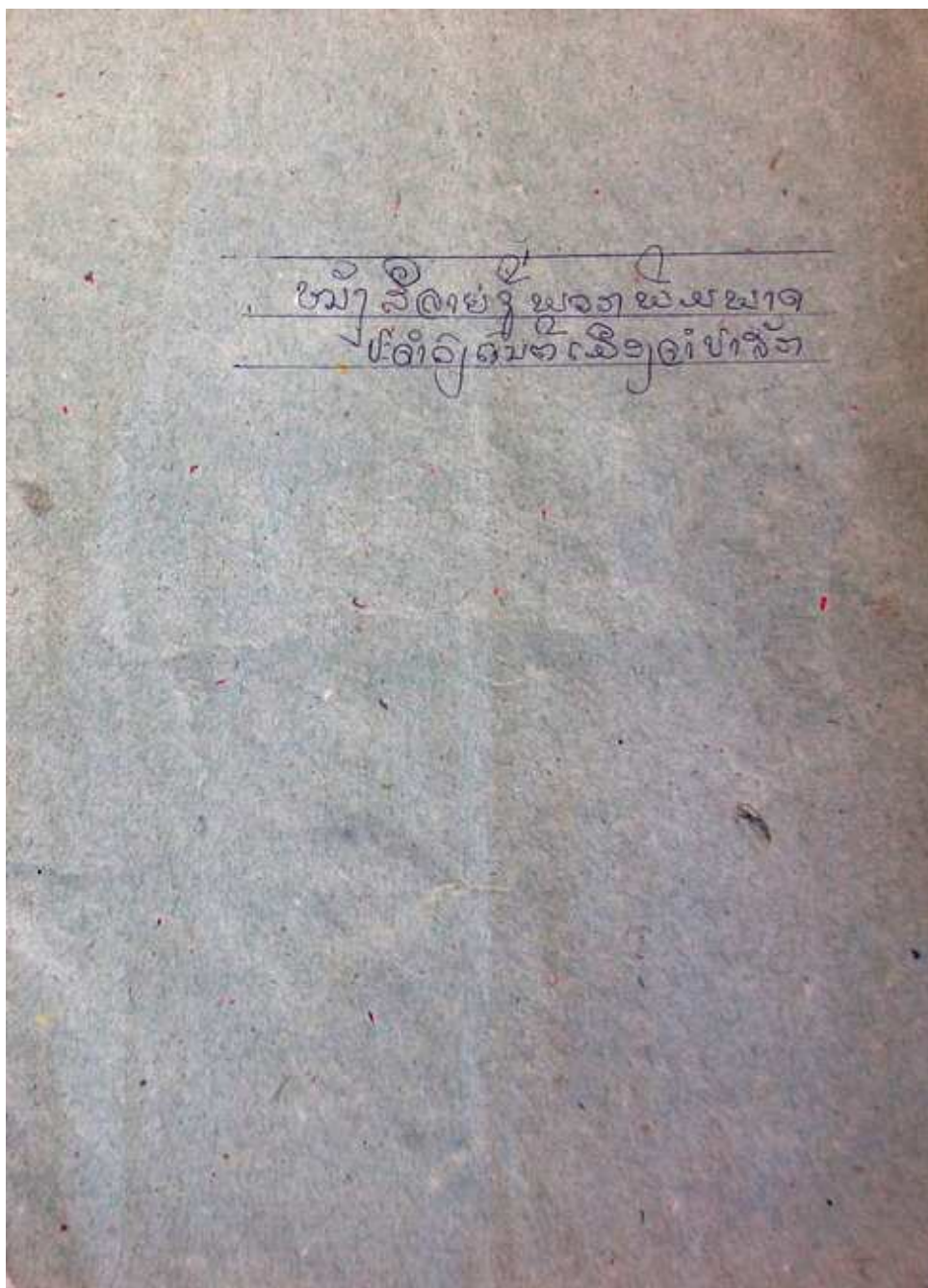
อ.เมือง จ.อุบลราชธานี, สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ก. สมุดบันทึกครูคุณตี ไชยะมงคล เล่ม 1

หนังสือรายชื่อพวกพิณพาทย์ประจำวงดนตรี เมืองจำปาสัก

2. เพลงจันทรา
1. เพลง
2. เพลง
3. เพลง
4. เพลง
5. เพลง
6. เพลง

3. เพลงจันทรา
1. เพลง
2. เพลง
3. เพลง
4. เพลง
5. เพลง
6. เพลง
7. เพลง
8. เพลง
9. เพลง

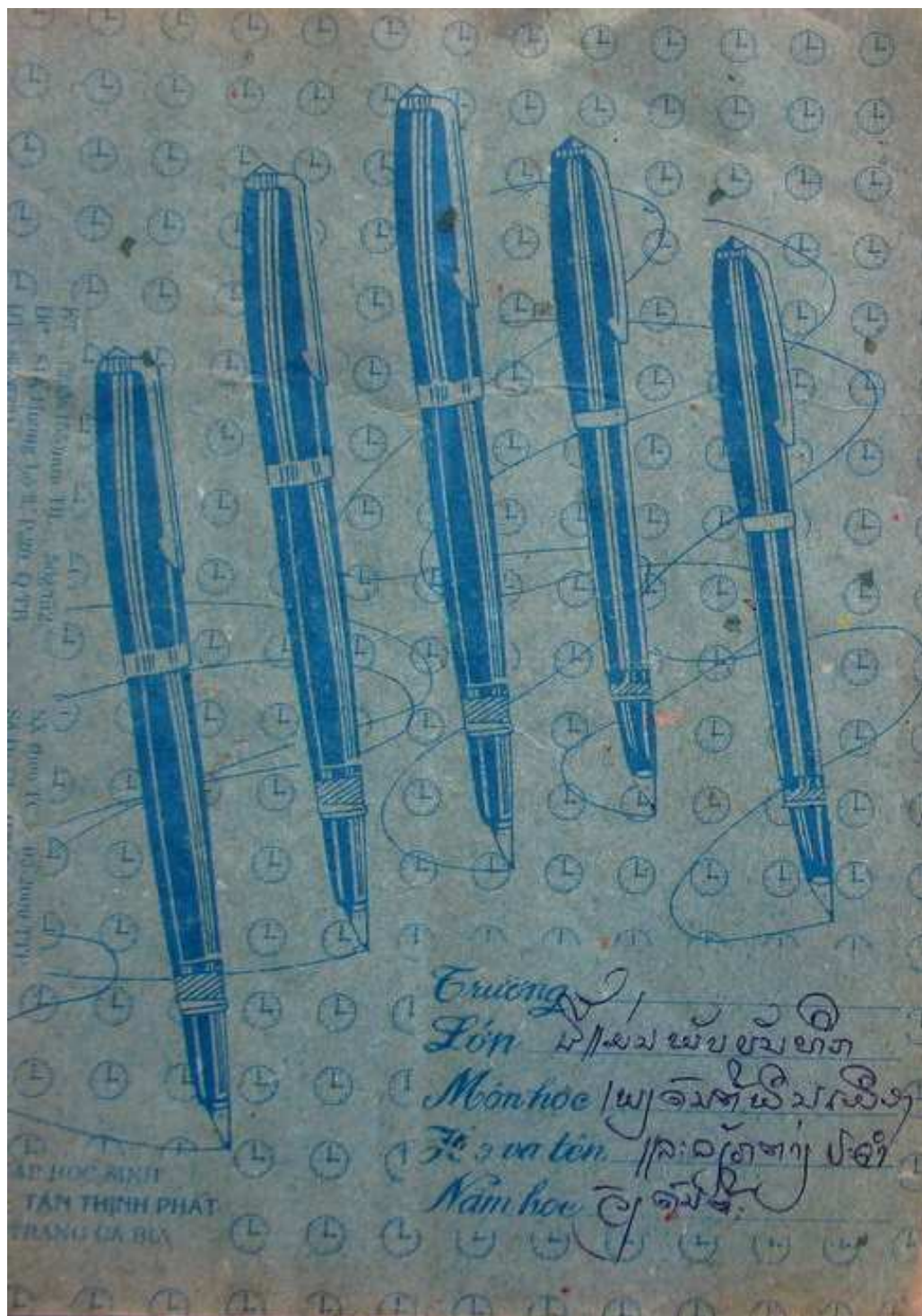
เพลงจันทรา

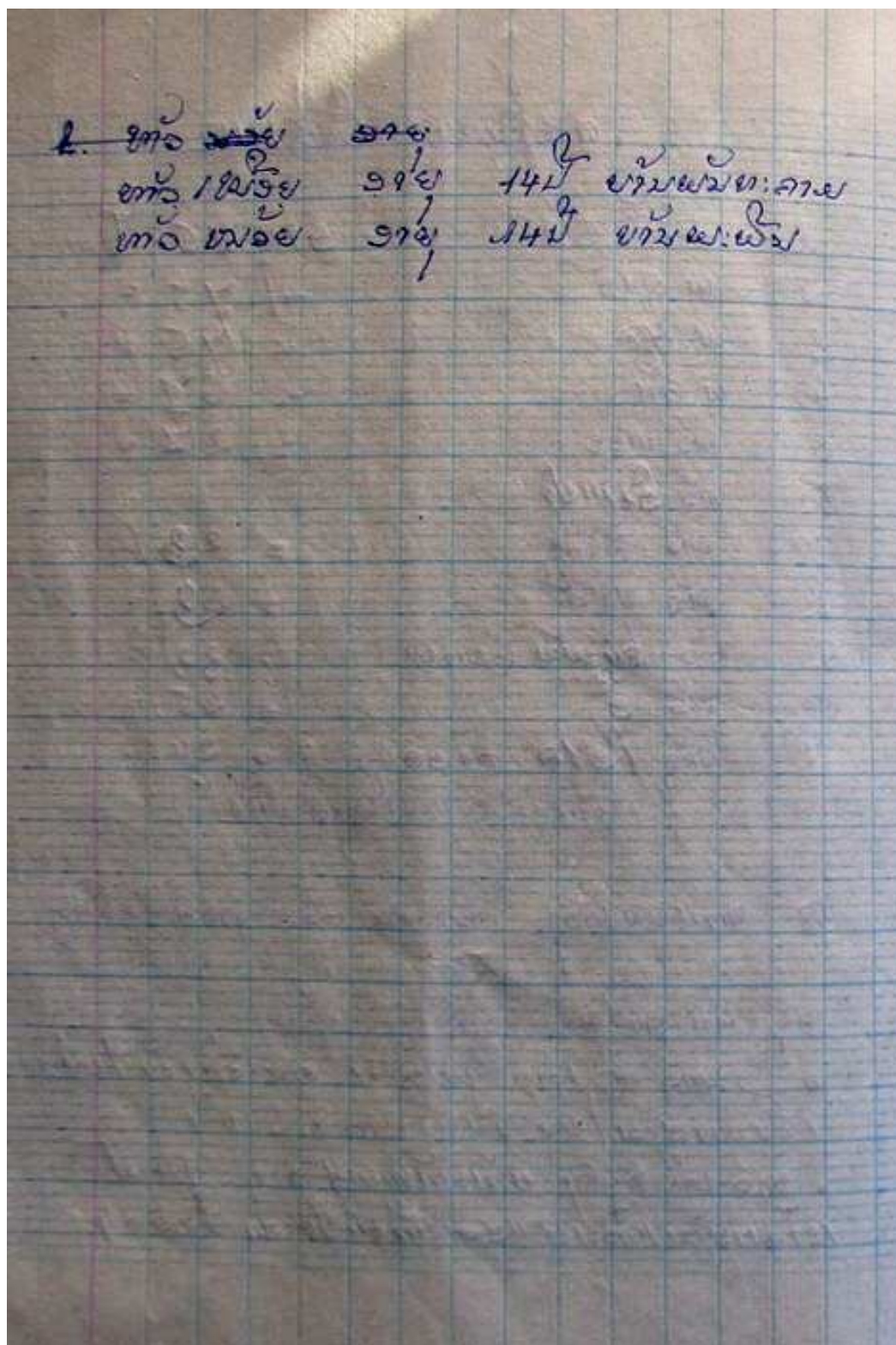
[illegible]

6. <u>๑/๒/๒๕๖๑/๒๕๖๒/๒๕๖๓/๒๕๖๔</u>		
1.	๑/๒	๑๐๐๐/๑๐๐๐
2.	"	๑๐๐๐/๑๐๐๐
3.	"	๑๐๐๐/๑๐๐๐
4.	"	๑๐๐๐/๑๐๐๐
5.	"	๑๐๐๐/๑๐๐๐
6.	"	๑๐๐๐/๑๐๐๐
<u>๒/๒๕๖๑/๒๕๖๒/๒๕๖๓/๒๕๖๔</u>		
7. <u>๒/๒๕๖๑/๒๕๖๒/๒๕๖๓/๒๕๖๔</u>		
1.	๒/๒๕๖๑	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
2.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
3.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
4.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
5.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
6.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
7.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
8.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
9.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
10.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
11.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
12.	"	๒/๒๕๖๑/๒๕๖๑
<u>๒/๒๕๖๑/๒๕๖๒/๒๕๖๓/๒๕๖๔</u>		

ข. สมุดบันทึกครูคุณสี ไชยะมงคล เล่ม 2

นี่แผ่นพับบันทึกเพลงดนตรีพื้นเมืองและหลักต่างๆ ประจำวงดนตรี

จำนวนเงินที่จ่ายให้กับผู้รับเงิน	
วันที่ ๑๐/๑๐/๖๖	
จำนวนเงินที่จ่ายให้กับผู้รับเงิน	
1.	เงิน
2.	เงิน
3.	เงิน
4.	เงิน
5.	เงิน
6.	เงิน
7.	เงิน
8.	เงิน
9.	เงิน
10.	เงิน
11.	เงิน
12.	เงิน
13.	เงิน
14.	เงิน
รวมเงินที่จ่ายให้กับผู้รับเงิน	
1.	เงิน
2.	เงิน
3.	เงิน
4.	เงิน
5.	เงิน
6.	เงิน
7.	เงิน

3. เพลงแม่บ้านรักลูก

1. เพลงแม่บ้านรักลูก
2. = เพลงแม่บ้านรักลูก
3. = เพลงแม่บ้านรักลูก
4. = เพลงแม่บ้านรักลูก
5. = เพลงแม่บ้านรักลูก
6. = เพลงแม่บ้านรักลูก
7. = เพลงแม่บ้านรักลูก
8. = เพลงแม่บ้านรักลูก
9. = เพลงแม่บ้านรักลูก

4. เพลงแม่บ้านรักลูก

1. เพลงแม่บ้านรักลูก
2. = เพลงแม่บ้านรักลูก
3. = เพลงแม่บ้านรักลูก
4. = เพลงแม่บ้านรักลูก
5. = เพลงแม่บ้านรักลูก
6. = เพลงแม่บ้านรักลูก

5. เพลงแม่บ้านรักลูก

1. เพลงแม่บ้านรักลูก
2. = เพลงแม่บ้านรักลูก
3. = เพลงแม่บ้านรักลูก

6. บัญชีรายจ่ายเวลาจริง

1. = บัญชีรายจ่าย
2. = บัญชีรายจ่าย
3. = รายจ่าย
4. = รายจ่ายรายวัน

7. บัญชีรายจ่ายรายวัน

1. = รายจ่ายรายวัน
2. = รายจ่ายรายวัน
3. = รายจ่ายรายวัน
4. = รายจ่ายรายวัน
5. = รายจ่ายรายวัน
6. = รายจ่ายรายวัน
7. = รายจ่ายรายวัน
8. = รายจ่ายรายวัน
9. = รายจ่ายรายวัน
10. = รายจ่ายรายวัน
11. = รายจ่ายรายวัน
12. = รายจ่ายรายวัน

8. บัญชีรายจ่ายรายวัน

1. = รายจ่ายรายวัน
2. = รายจ่ายรายวัน
3. = รายจ่ายรายวัน

4. = คาว ๑/๑๕

5. = คาว ๒/๑๕

6. = คาว ๓/๑๕

9. ๑๕/๑๕ ๑๕/๑๕ ๑๕/๑๕

๑. = ๑/๑๕

๒. = ๑/๑๕

๓. = ๑/๑๕

๔. = ๑/๑๕

๕. = ๑/๑๕

๖. = ๑/๑๕

๗. = ๑/๑๕

๘. = ๑/๑๕

๙. = ๑/๑๕

๑๐. = ๑/๑๕

๑๑. = ๑/๑๕

๑๒. = ๑/๑๕

10. ๑๕/๑๕ ๑๕/๑๕ ๑๕/๑๕

๑. = ๑/๑๕

๒. = ๑/๑๕

๓. = ๑/๑๕

๔. = ๑/๑๕

๕. = ๑/๑๕

๖. = ๑/๑๕

๒ รายชื่อผู้สมัครสอบชิงทุนการศึกษา		
ชื่อ-นามสกุล	อายุ	ชื่อ-นามสกุล
นางสาว น. น.	๘๐ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๘๐ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๘๐ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๗๕ ปี	นางสาว น. น.
รายชื่อผู้สมัครสอบชิงทุนการศึกษา		
นางสาว น. น.	๘๕ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๗๐ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๘๕ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๘๕ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๘๕ ปี	นางสาว น. น.
รายชื่อผู้สมัครสอบชิงทุนการศึกษา		
นางสาว น. น.	๑๔ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๑๔ ปี	นางสาว น. น.
นางสาว น. น.	๑๕ ปี	นางสาว น. น.

นางสาว น. น. / ๑๔ ปี / ๑๕ ปี

นางสาว น. น. / ๑๔ ปี / ๑๕ ปี

นางสาว น. น. / ๑๕ ปี / ๑๕ ปี

การคำนวณพื้นที่ปลูกพืชไร่			
ลำดับ	รายละเอียด	จำนวนไร่	หมายเหตุ
1.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
2.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
3.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
4.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
5.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
6.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
7.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
8.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
9.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	20 ไร่	ปลูกข้าวไร่
รวมพื้นที่ปลูกข้าวไร่			
1.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	14 ไร่	ปลูกข้าวไร่
2.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	14 ไร่	ปลูกข้าวไร่
3.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	15 ไร่	ปลูกข้าวไร่
4.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	15 ไร่	ปลูกข้าวไร่
5.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	14 ไร่	ปลูกข้าวไร่
6.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	19 ไร่	ปลูกข้าวไร่
7.	พื้นที่ปลูกข้าวไร่	15 ไร่	ปลูกข้าวไร่

เครื่องขลุ่ยจากใบลานระนาดเอก

1. ขลุ่ย ๑ ขลุ่ย
2. ฆ้อง ๔ ฆ้อง
3. ฉิ่ง ๑ ฉิ่ง
4. ฆ้องวง ๑
5. เข็มขัด ๑๑ ตัว ๑๐ ฆ้อง ๑

เครื่องขลุ่ยจากใบลานระนาดทุ้ม

1. ๑๑ ฆ้อง ๑๑ ฆ้อง
2. ขลุ่ย ๑ ขลุ่ย ๑๑ ฆ้อง
3. ฆ้อง ๔ ฆ้อง
4. ฆ้องวง ๑๑ ฆ้อง, ๑๑ ฆ้อง ๑๑ ฆ้อง ๑๑ ฆ้อง
5. เข็มขัด ๑๑ ๑๑
6. ฆ้องวง ๑๑ ๑๑ ฆ้อง
7. ฆ้อง ๑๑ ๑๑
8. ๑๑ ฆ้อง ๑๑
9. ฆ้อง ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
10. ๑๑ ๑๑ ๑๑
11. ๑๑ ๑๑ ๑๑
12. ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
13. ๑๑ ๑๑ ๑๑

14. ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

ค. ตัวอย่างบทเพลงวงพิณพาทย์ครุฑนที ไชยะมงคล

เพลงเขมร

-----	-----	- ค ร ม	- ช - ล	- ค - ร	ม ร ค ล	--- ช	คํ ล ช ม
-----	ล ล ล ล	- ร ค ล	- ช - ม	--- ร	ม ค ร ม	--- ช	ล ช คํ ล
--- คํ	ล ล ล ล	-- คํ ล	ช ม ช ล	-- คํ ล	ช ม ช ล	ช ม ช ล	ช ม ค ร
- ค ร ม	- ช - ร	- ม - ร	- คํ - ล	ช ล ช คํ	- ร - ม	- ล ช ม	- ร - ค
--- ช	- ล - ช	เที่ยวกลับ บรรเลงแทนบรรทัดที่ 1 ห้องที่ 1-2					

เพลงย่ำเท้า

-----	-- ช มํ	- มํ รํ คํ	- รํ - มํ	-----	- ช - ล	- ท - คํ	- รํ - คํ
-----	-- ช มํ	- มํ รํ คํ	- รํ - มํ	-----	- ช - ล	- ท - คํ	- รํ - คํ
-----	- คํ - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ล	- ค - ร	- ค - ร	- ม - ร
-----	- ม ร ค	- ค - ร	- ม - ช	--- ล	--- ช	--- ค	- ร - ม
-----	-- ช มํ	- มํ รํ คํ	- รํ - มํ	-----	- ช - ล	- ท - คํ	- รํ - คํ
-----	-- ช มํ	- มํ รํ คํ	- รํ - มํ	-----	- ช - ล	- ท - คํ	- รํ - คํ
-----	- คํ - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ล	- ค - ร	- ค - ร	- ม - ร
-----	- ม ร ค	- ค - ร	- ม - ช	--- ล	--- ช	--- ค	- ร - ม
-----	-- ช ร	--- ค	- ร - -	- ช - ม	- ร - ค	- ช - ล	- ท - คํ
-----	- รํ มํ ฃ	-----	- รํ มํ ฃ	-----	- มํ รํ คํ	- คํ - รํ	- มํ - รํ
-----	- รํ มํ ฃ	-----	- รํ มํ ฃ	-----	- มํ รํ คํ	- คํ - รํ	- มํ - รํ
-----	- ม ร ค	- ค - ร	- ม - ช	--- ล	--- ช	--- ค	- ร - ม
-----	-- ช ร	--- ค	- ร - -	- ช - ม	- ร - ค	- ช - ล	- ท - คํ

เพลงพม่าแห่กระเจาด

----	- มี่ รี่ คี่	-- ล ช	ม ช ล คี่	- ช ม ช	-- คี่ ล	ช ล ช ม	ช ร ม ช
----	- มี่ รี่ คี่	-- ล ช	ม ช ล คี่	- ช ม ช	-- คี่ ล	ช ล ช ม	ช ร ม ช
----	- คี่ รี่ มี่	- ชี่ - รี่	ม คี่ รี่ มี่	- คี่ รี่ มี่	- ช - ล	คี่ ล คี่ ช	- ล - คี่
----	- คี่ รี่ มี่	- ชี่ - รี่	ม คี่ รี่ มี่	- คี่ รี่ มี่	- ช - ล	คี่ ล คี่ ช	- ล - คี่

เพลงจำปาเมืองลาว

--- รี่	- คี่ คี่ คี่	- ช - ม	- ช ล คี่	--- รี่	- คี่ คี่ คี่	- ท รี่ ล	ท ล ช ร
--- ม	ร ร ร ร	- ม ช ร	ม ค ร ม	--- ช	- ม ม ม	- ล - คี่	- ม - ช
-- ล คี่	ร คี่ ช ล	คี่ รี่ คี่ ล	- ช ม ช	-- ช ล	- ช ช ช	--- ช	- ช ช ช
- ฟ - ม	- ฟ - ช	- ล คี่ ช	ล ช ฟ ม	-- ช ม	ม ม ม ม	- ช - ร	ม ร ค ล
ช ม - ช	- ล - คี่	-- มี่ รี่	คี่ ล - คี่	--- รี่	- คี่ คี่ คี่	- คี่ - ล	- คี่ - รี่
- ม - ช	- คี่ - รี่	- ล ช ม	- รี่ - คี่				

เพลงลาวเสียงวาสนา

ท่อน 1

----	----	- ม ช ล	ช ล คี่ ช	--- ฟ	- ม --	- ร --	ล ช ช ช
--- ล	- ช ช ช	- ล ล ล	ช ล คี่ ช	--- ฟ	- ม --	- ร --	ล ช ช ช
- ล ช ม	ช ร ม ช	- - คี่ รี่	มี่ รี่ คี่ ล	- - คี่ ล	ช ม ช ล	- คี่ - รี่	คี่ มี่ รี่ คี่
- มี่ - รี่	ม คี่ - มี่	- - คี่ รี่	มี่ รี่ คี่ ล	- - คี่ ล	ช ม ช ล	- คี่ - รี่	คี่ มี่ รี่ คี่

ท่อน 2

ช ล ช ม	ค ร ม ช	(ช ล ช ม ค ร ม ช)	ช ล ช ม	ร ค ม ร	(ช ล ช ม ร ค ม ร)		
ช ล ช ม	ค ร ม ช	(ช ล ช ม ค ร ม ช)	ช ล ช ม	ร ค ม ร	(ช ล ช ม ร ค ม ร)		
- มี่ - รี่	ม คี่ - มี่	- - คี่ รี่	มี่ รี่ คี่ ล	- - คี่ ล	ช ม ช ล	- คี่ - รี่	คี่ มี่ รี่ คี่
- มี่ - รี่	ม คี่ - มี่	- - คี่ รี่	มี่ รี่ คี่ ล	- - คี่ ล	ช ม ช ล	- คี่ - รี่	คี่ มี่ รี่ คี่

เพลงลาวดวงเดือน

ท่อน 1

----	----	- ค ร ม	- ช - คํ	-- คํ ร	คํ คํ คํ คํ	ล ล คํ ล	ช ม - ช
-- ช ล	ช ช ช ช	- ม ช ม	ช ล คํ ล	-- คํ ล	- ช - ม	- ช - ม	ร คํ - ร
-- ร ม	ร ร ร ร	คํ ล ช คํ	- ร - ม	----	- คํ - ร	ม ร ช ร	ม ร คํ ล
----	ช ล ช ม	ช ค ร ม	- ช - ล	-- คํ ม	- ช - ล	ช ล คํ ล	- ช ม ช
เที่ยวกลับ บรรเลงแทนบรรทัดที่ 4 ห้องที่ 7-8						- คํ - ร	คํ ม ร คํ

ท่อน 2

--- ร	คํ คํ คํ คํ	ม ม ช ร	ม ร คํ ล	----	- ช - ค	--- ร	ค ร ม ช
----	คํ คํ คํ คํ	ร ม ช ร	ม ร คํ ล	----	- ช - ค	--- ร	ค ร ม ช
-- คํ ล	ช ม ช ล	ช ล คํ ล	ช ม - ช	-- คํ ล	ช ม ช ล	ช ล คํ ล	ช ม - ช
- ม ช ช	- ล ช ช	คํ ล ช ม	- ร - ค	----	ช ล ท คํ	ร ม ร ม	- ช - ร
----	- ม ร ช	ล ช คํ ล	ช ม ค ร	- ค ร ม	- ล - คํ	-- ล ช	ม ช ล คํ
----	- ม ร ช	ล ช คํ ล	ช ม ค ร	- ค ร ม	- ล - คํ	-- ล ช	ม ช ล คํ

ท่อน 3

- คํ - ม	ช ล ช คํ	(- คํ - ม	ช ล ช คํ)	คํ ล ช คํ	- ล ช ม	(คํ ล ช คํ	- ล ช ม)
-- ร ม	ช ล ช คํ	(- คํ - ม	ช ล ช คํ)	คํ ล ช คํ	- ล ช ม	(คํ ล ช คํ	- ล ช ม)
-- ร ม	ช ล ช ม	ช ม ร ม	ช ล คํ ช	----	- คํ - ล	- ช - ม	ร ม ค ร
----	- ม ร ช	ล ช คํ ล	ช ม ค ร	- ค ร ม	- ล - คํ	-- ล ช	ม ช ล คํ
----	- ม ร ช	ล ช คํ ล	ช ม ค ร	- ค ร ม	- ล - คํ	-- ล ช	ม ช ล คํ

เพลงกราวนอก

- ทุ ร ม	ช ร ม ช	ร ม ช ล	ท ช ล ท	- - - -	- - - ท	- ท ท ท	- ท - ท
- รี่ - ท	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ช
- มี่ รี่ ท	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ช
- ท ล ช	ม ช ล ช	- ท ล ช	ม ช ล ท	- ท ล ช	ม ช ล ช	- ท ล ช	ม ช ล ท
ช ล ช ท	ช ล ช ท	ช ล ช ท	ช ล ช ท	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ร

เพลงนางนาก

ท่อน 1

- - - ช	- ชชชช	- ล ช ม	- ม - ม	- ล ช ม	- ร - ค	- - - ร	ม ร ช ม
- - - -	- ช - ร	ม ร ค ร	- ม - ช	- - - ล	ค ล ช ฟ	- - - ช	ล ช คี ล
- - - ล	- ล ล ล	คี ล ช ม	ร ม ช ล	- - คี รี่	มี่ รี่ คี ล	- - - ช	ม ล ช ม
- - - -	ช ร ม ช	ล ช คี ล	ช ม - ร	- ม ช ร	ม ร ค ลุ	- - - ค	ร ม ค ร

ท่อน 2

- - - -	ค ร ม ช	- - - ล	ช ม ม ม	- ล ช ม	- ร - ค	- - - ร	ม ร ช ม
- - - ล	- ล ล ล	ช ม ช ล	- คี - รี่	- มี่ - ช	- มี่ - รี่	ช มี่ รี่ คี	มี่ รี่ คี ล
- ล คี รี่	คี ล คี ช	ล ช ม ช	- ล - คี	- ช ล ท	- ล ท คี	- ท คี รี่	- คี รี่ มี่
- - - -	ค ร ม ช	ล ช คี ล	ช ม - ร	- ม ช ร	ม ร คี ล	- - - ค	ร ล ค ร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล

นายธนวัฒน์ บุตรทองทิม

วัน เดือน ปีเกิด

วันพฤหัสบดีที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527

สถานที่เกิด

จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย

ประวัติการศึกษา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, พ.ศ. 2546 - 2550

ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย)

เกียรตินิยมอันดับสอง

สาขาดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2550 - 2552

ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรี)

สาขาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์

การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

“Social Psychology: Social and Cultural
Transmissions through Phinphat Music
Ensemble.” South-East Asia Psychology
Conference 9-11 July 2009.

Sabah University, Malaysia.

ที่อยู่ปัจจุบัน

71 ซ.9 ถ.สรรพสิทธิ์ ต.ในเมือง อ.เมือง

จ.อุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์ 045-262386, 086-5838317

E-Mail: the_letter06@hotmail.com

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด